

บทที่ ๔

การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงเจตนาต่างๆ

การสื่อสารในภาษาไทย ผู้พูดและผู้ฟังสามารถเลือกใช้คำพูดสื่อสารกันได้หลายรูปแบบ การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในการสื่อสารเป็นการเลือกใช้ภาษารูปแบบหนึ่งที่มีผู้นิยมเลือกใช้กันมาก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างบทสนทนาต่างๆ ที่ได้รวบรวมไว้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ การที่พบตัวอย่างการใช้ประโยคเงื่อนไขจำนวนมากเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าประโยคเงื่อนไขมีความสำคัญ จนทำให้ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขต่างๆ ที่ยังมีรูปแบบประโยคอีกหลายชนิดให้เลือกใช้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าเพราะเหตุใดผู้พูดจึงเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในการสื่อสาร

เมื่อพูดถึงประโยคเงื่อนไข เรามักจะคิดว่าประโยคเงื่อนไขจะมุ่งใช้เพียงเพื่อแสดงเงื่อนไขเท่านั้น แต่จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้พบว่าประโยคเงื่อนไขไม่ได้ใช้เพียงเพื่อมุ่งแสดงเงื่อนไขเท่านั้น หากยังสามารถใช้เพื่อแสดงเจตนาต่างๆ ได้อีกถึง ๒๓ เจตนา ดังที่ได้กล่าวถึงไว้แล้วในบทที่ ๓ และจากการพิจารณาเจตนาทั้ง ๒๓ เจตนา นี้ ทำให้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าเหตุใดในบางสถานการณ์ผู้พูดจึงเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขต่างๆ ที่สามารถเลือกใช้ประโยคลักษณะอื่นๆ แสดงเจตนาได้เช่นกัน ข้อสังเกตดังกล่าวก็คือ การใช้ประโยคเงื่อนไขในการสื่อสารเป็นวิธีการพูดอย่างหนึ่งที่น่าสนใจยิ่ง จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นทางเลือกในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทางหนึ่ง เนื่องจากประโยคเงื่อนไขสามารถช่วยรักษาสัมพันธภาพของผู้พูดกับผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ด้วยลักษณะเฉพาะที่ประโยคเงื่อนไขมี เช่น ลักษณะของเงื่อนไข ลักษณะการพูดแบบแบ่งรับแบ่งสู้ ฯลฯ ทำให้ผู้พูดสามารถรักษาท่าทีของตัวเองได้ และยังสามารถใช้กันตัวเองจากความรับผิดชอบหรือจากการเสียหน้าได้ ในบางสถานการณ์อาจใช้พูดเพื่อให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง แต่บางสถานการณ์ก็กลับใช้ผูกมัดผู้ฟังเพื่อให้ผู้ฟังทำตามที่ผู้พูดต้องการได้ อีกทั้งในบางสถานการณ์นอกจากผู้พูดจะใช้ปกป้องตัวเองแล้ว ยังสามารถผูกมัดผู้ฟังไปในตัวได้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าการที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพราะประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะเฉพาะ และลักษณะเฉพาะของประโยคเงื่อนไขนี้เองที่ทำให้ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์และตรงตามเจตนาของผู้พูดในการสื่อสารแต่ละโอกาส ซึ่งจะช่วยให้ผู้พูดบรรลุวัตถุประสงค์บางประการที่ผู้พูดตั้งไว้

๔.๑ ลักษณะเฉพาะของประโยคเงื่อนไข

จากข้อมูลที่ศึกษาผู้วิจัยพบว่า ประโยคเงื่อนไขมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ ๔ ประการ คือ

- ๔.๑.๑ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะของเงื่อนไขหรือข้อแม่อยู่ในประโยค
 ๔.๑.๒ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีนัยแสดงความเป็นไปสองทางอยู่ในประโยค
 ๔.๑.๓ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะการสมมุติเหตุการณ์อยู่ในประโยค
 ๔.๑.๔ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะแบ่งรับแบ่งสู้อยู่ในประโยค

ดังผู้วิจัยจะได้เสนอรายละเอียดของแต่ละลักษณะ ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะของเงื่อนไขหรือข้อแม่อยู่ในประโยค

ลักษณะสำคัญของประโยคเงื่อนไขที่ทุกคนคิดถึงก็คือ การแสดงเงื่อนไข ดังนั้นไม่ว่าผู้พูดจะใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาใดๆ ก็ตามลักษณะของความเป็นเงื่อนไขก็ยังคงอยู่ แต่ลักษณะเงื่อนไขจะเด่นชัดมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้พูด ถ้าผู้พูดต้องการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อบอกเงื่อนไข ผู้ฟังก็จะทราบถึงเงื่อนไขที่ผู้พูดต้องการจะบอกได้ชัดเจน ถ้าผู้พูดต้องการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาและบอกเงื่อนไขด้วย ผู้ฟังก็จะทราบเจตนาของผู้พูดและยังทราบเงื่อนไขของผู้พูดอีกด้วย แต่ถ้าผู้พูดมุ่งจะใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อมุ่งเน้นจะแสดงเจตนา ลักษณะของเงื่อนไขก็จะเลือนไป ไม่เห็นชัดเจนเท่ากับประโยคที่ผู้พูดต้องการใช้เพื่อบอกเงื่อนไขแก่ผู้ฟัง ดังนั้นแม้ผู้ฟังจะทราบว่า เป็นประโยคเงื่อนไขแต่ผู้ฟังก็มักจะสนใจแต่เจตนาที่ผู้พูดพูดมา โดยไม่สนใจเงื่อนไขเพราะลักษณะของเงื่อนไขเลือนไปแล้ว

ตัวอย่างที่ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงเจตนาบอกเล่า แต่เน้นที่จะบอกเงื่อนไข เช่น

ตัวอย่างที่ ๑ บทสนทนาระหว่างผู้ใหญ่ผั้นกับวรรณลูกชาย วรรณเล่าเรื่องที่ตนพนันท้าแข่งม้ากับดาวเรื่องให้ผู้ใหญ่ผั้นฟัง เมื่อฟังแล้วผู้ใหญ่ผั้นเริ่มสนใจการพนันของวรรณที่มีเดิมพันมากกว่าไถ่ชนของตน

"ทำไมไถ่เรื่องมันคิดจะซื้อเชียว?" คำถามคล้ายปรารภกับตนเอง

"ไถ่เอ๊ย มันก็ต้องหาม้าเชื่องๆ ชิปะป้า"

เจ้าวรรณหยอกเข้าให้ หากผู้ใหญ่ไม่ทันฟัง

"ถ้ามันซื้อเชียวจริง จะได้เล่นด้วย"

(ดาวเรื่อง หน้า ๑๗๘)

จากบทสนทนาจะเห็นว่า ผู้พูดคือผู้ใหญ่ผั้น ใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อบอกเงื่อนไขให้ผู้ฟังคือวรรณรับรู้เป็นการใช้ประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดมุ่งจะบอกเงื่อนไขอย่างแท้จริง เงื่อนไขก็คือ ถ้าดาวเรื่องซื้อม้าซื้อเชียวจริงๆ ผู้พูดจึงจะเล่นพนันข้างวรรณด้วย ดังนั้นลักษณะเงื่อนไขในข้อนี้จึงเป็นลักษณะของข้อแม่ เป็นลักษณะเงื่อนไขของผู้พูดที่บอกผู้ฟังว่าตนมีหลักเกณฑ์อย่างไรในการจะตัดสินใจทำอะไรต่อไปในอนาคต

ตัวอย่างในประโยคข้างต้นจะต่างจากตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งแม้ว่าผู้พูดจะใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาบอกเล่าเช่นกัน แต่ตัวอย่างนี้จะไม่เน้นที่จะบอกเงื่อนไข กลับมุ่งจะบอกเล่าให้ผู้ฟังรับรู้มากกว่า

ตัวอย่างที่ ๒ บทสนทนาระหว่างปลัดจันทวัฒน์กับจันทรา มารดา ปลัดจันทวัฒน์จะไปเป็นปลัดในต่างจังหวัด มารดาจึงช่วยเก็บข้าวของ

"นี่ถ้าไม่ติดยายใจ แม่จะตามไปด้วย"

"แม่อย่าห่วงเลยครับ" เสียงนั้นอ่อนโยนลงอย่างถนอมความรู้สึก "ผมเป็นผู้ชาย ยิ่งไง มันก็เอาตัวรอดได้..."

(ดาวเรือง หน้า ๓)

จากการสนทนาจะเห็นว่าผู้พูดคือจันทราต้องการบอกผู้ฟังคือปลัดจันทวัฒน์ว่าตนเองอยากตามปลัดจันทวัฒน์ไปด้วย แต่ที่ไปไม่ได้เพราะติดขัดอยู่ที่น้องสาวของปลัดจันทวัฒน์ ประโยคนี้แม้จะเป็นประโยคเงื่อนไขแต่ผู้พูดก็มุ่งให้ผู้ฟังรับรู้เท่านั้น ไม่ได้ยื่นเงื่อนไขใดๆ แก่ผู้ฟัง อย่างไรก็ตามลักษณะที่เป็นเงื่อนไขในประโยคก็ยังคงอยู่ เงื่อนไขคือ "ถ้าไม่ติดยายใจ" ผลที่ตามมาคือ "แม่จะตามไปด้วย" เป็นต้น

จากตัวอย่างที่ ๑ และ ๒ แม้จะมีเจตนาบอกเล่าเหมือนกันแต่ถ้าสังเกตดูดีๆ จะเห็นความแตกต่าง กล่าวคือ ตัวอย่างที่ ๑ จะเน้นบอกเงื่อนไข แต่ตัวอย่างที่ ๒ เน้นบอกเล่าให้ผู้ฟังรับรู้ ดังจะสังเกตได้ว่า ตัวอย่างที่ ๑ แม้ผู้ใหญ่ฝันจะพูดเพื่อบอกวรรณ แต่การบอกของผู้ใหญ่ฝันมุ่งที่จะตั้งเงื่อนไข คือ ยังมีลักษณะข้อแม้ว่า ในการแข่งขัน ถ้าดาวเรืองขี้ม้าชื่อเขียว ผู้ใหญ่ฝันจึงจะเล่นพนันด้วย ดังนั้นเหตุการณ์ในอนาคตยังมีให้คิดต่อได้ ๒ ทาง คือ ๑) ผู้ใหญ่ฝันเล่นพนัน หรือ ๒) ผู้ใหญ่ฝันไม่เล่นพนัน ส่วนตัวอย่างที่ ๒ แม้ยังมีลักษณะเงื่อนไขอยู่แต่จันทราที่มุ่งที่จะบอกให้จันทวัฒน์รับรู้ أنهاจะไปไม่ได้เพราะติดยายใจ แต่เธอไม่ได้มุ่งที่จะตั้งเงื่อนไขใดๆ ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งใดให้คิดต่อไปว่าจันทราจะไปหรือไม่ไป เพราะสิ่งที่จันทราพูดเหมือนเป็นสิ่งที่จันทราได้ตัดสินใจไปแล้วเพราะรู้อยู่แล้วว่าไปไม่ได้เพราะติดยายใจ แต่ที่พูดก็เพียงเพื่อบอกเล่าให้ผู้ฟังรับรู้เท่านั้น

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นอีก ๒ ตัวอย่างที่จะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างประโยคที่ผู้พูดตั้งใจตั้งเงื่อนไข กับตัวอย่างประโยคที่ผู้พูดไม่ได้ตั้งใจตั้งเงื่อนไข ตัวอย่างที่ ๓ และ ๔ นี้ เป็นประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดมีเจตนาผู้ฟังทั้งสองประโยค แต่จะแตกต่างกันที่ ประโยคเงื่อนไขในตัวอย่างที่ ๓ ผู้พูดจะชูปแบบมีเงื่อนไขให้ผู้ฟังเลือก แต่ในตัวอย่างที่ ๔ ผู้พูดจะชูปแบบไม่ได้ต้องการให้ผู้ฟังเลือก

ตัวอย่างที่ ๓ บทสนทนาระหว่างวีณากับราเชน วีณาเป็นน้องสาวของป्ली ราเชนเป็นสามีของป्ली แต่ ราเชนไม่ซื่อสัตย์กับป्ली คิดอยากได้วีณาเป็นภรรยา เขาจึงเอาใจวีณาโดยการพาไปดูทาวน์เฮาส์ ขณะที่ ไปดูทาวน์เฮาส์กับราเชน วีณาหวังจะพูดกับราเชนให้รู้เรื่อง

“กลับไปนี่ พี่จะต้องพูดกับเมียเรื่องหย่า...เพราะเวลานี้ พี่กับวีเดินมาถึงทางแยกที่ต้องเลือกแล้วว่า จะเอาอย่างไร เอาใคร...ไม่เลือกไม่ได้ ถ้าพี่เลือกเมีย เลือกลูก วิถีไป แต่ถ้าเลือกวี พี่ก็ต้องเลิกกะเค้า...”

“เอา...” ราเชนพยักหน้า...เพราะความคิดบางอย่างแล่นเข้ามา

(เนื้อใน หน้า ๔๔๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้พูดคือวีณา เธอกำลังพูดกับผู้ฟังให้ต้องตัดสินใจเลือกระหว่างเธอกับ พี่สาว สังเกตได้ว่าผู้พูดพูดเพื่อมุ่งที่จะบอกเงื่อนไขของตนให้ราเชนตัดสินใจว่าเลือกใคร เงื่อนไขคือถ้าเลือก ภรรยาและลูก เธอจะไป แต่ถ้าเลือกเธอ ราเชนก็ต้องเลิกกับภรรยา

ตัวอย่างที่ ๔ บทสนทนาระหว่างราเชนกับป्ली ทั้งสองเป็นสามีภรรยากัน วีณาน้องสาวของป्लीยังไม่ กลับบ้าน ราเชนจึงออกไปตามเพราะเขามีใจกับวีณา แต่ไม่พบ เมื่อกลับมาบ้านเจอป्ली เขาจึงคิดว่าที่วีณา ไม่กลับบ้านเพราะป्लीกีดกัน

“หรือเมื่อกลางวันไปทำอะไรเค้า” ราเชนยืนจังก้าอยู่กลางห้อง

“เปล่าเลย..ไม่เคยทำอะไรเค้าเลย” ป्लीพยายามจะเสียงขึ้นบันได ราเชนจึงปราดเข้าคว้าหัวไหล่ป्ली แล้วดึงลงมาตบขาดเดียว ... ป्लीชวนเขาไปปะทะโต๊ะอาหาร...แค่นั้นยังไม่พอ เขาตามจิกผมหล่อนลาก เข้ามาตบอีกสองขาด พลังคำราม

“ถ้ามึงยังขัดคอกู ไม่ให้กูเอาน้องมึงละก็ มึงตาย” เขาชี้หน้าขณะที่ป्लीกระเสือกกระสน พยายามหลบเท้าที่ถีบผางมายังทรวงอกของหล่อนเต็มแรง

(เนื้อใน หน้า ๓๖๘)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าแม้ผู้พูดจะใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาขู่เช่นเดียวกับประโยค เงื่อนไขในตัวอย่างที่ ๓ แต่การขู่ของตัวอย่างที่ ๔ ไม่ได้ต้องการยื่นเงื่อนไขให้ผู้ฟังเลือกเหมือนในตัวอย่าง ที่ ๓ สังเกตได้ว่าในตัวอย่างที่ ๓ ผู้ฟังยังมีโอกาสเลือกได้ แต่ในตัวอย่างที่ ๔ ผู้พูดไม่ได้ต้องการให้ผู้ฟัง เลือกแต่ต้องการขู่เพื่อบีบบังคับให้ผู้ฟังทำในสิ่งที่ผู้พูดต้องการ อย่างไรก็ตามลักษณะความเป็นเงื่อนไขใน ประโยคนั้นก็ยังคงอยู่ เงื่อนไขคือ ถ้าผู้ฟังขัดขวางผู้พูดไม่ให้มีสัมพันธ์กับน้องของผู้ฟัง ผลที่ตามมาคือ ผู้พูดจะทำร้ายผู้ฟัง

จากตัวอย่างทั้ง ๔ ประโยคจะเห็นได้ว่าลักษณะเฉพาะของประโยคเงื่อนไขทุกประโยค คือ ลักษณะความเป็นเงื่อนไข เป็นข้อแม้ แต่ลักษณะเงื่อนไขจะเห็นได้ชัดเจนแค่ไหน ขึ้นอยู่กับผู้พูดเป็นสำคัญ ถ้าผู้พูดพูดแบบตั้งใจตั้งเงื่อนไขไม่ว่าผู้พูดจะใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงเจตนาใดก็ตาม ก็จะมีลักษณะของเงื่อนไขได้ชัดเจนกว่าประโยคเงื่อนไขที่ใช้แสดงเจตนาเดียวกันแต่ผู้พูดไม่ได้ตั้งใจจะตั้งเงื่อนไข ดังเช่น ตัวอย่างที่ ๑ ที่แสดงเจตนาบอกเล่าเหมือนตัวอย่างที่ ๒ แต่ตัวอย่างที่ ๑ จะเห็นลักษณะเงื่อนไขได้ชัดเจนกว่าตัวอย่างที่ ๒ เพราะผู้พูดมุ่งตั้งเงื่อนไข หรือในตัวอย่างที่ ๓ ที่แสดงเจตนาขู่เหมือนตัวอย่างที่ ๔ แต่ตัวอย่างที่ ๓ จะเห็นลักษณะเงื่อนไขได้ชัดเจนกว่าตัวอย่างที่ ๔ เพราะผู้พูดมุ่งตั้งเงื่อนไข เป็นต้น

๔.๑.๒ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีนัยแสดงความเป็นไปสองทางอยู่ในประโยค

ลักษณะเฉพาะอีกประการของประโยคเงื่อนไขก็คือลักษณะของนัยแสดงความเป็นไปสองทาง ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะเฉพาะที่เด่นอีกประการหนึ่งของประโยคเงื่อนไข เหตุที่ประโยคเงื่อนไขมีนัยความเป็นไปสองทางนั้น เนื่องจากประโยคเงื่อนไขประกอบด้วย ๒ ส่วน ส่วนที่เป็นเงื่อนไข และส่วนที่เป็นผลที่ตามมา ลักษณะของเงื่อนไขนั้นทำให้เกิดนัยที่เป็นไปได้สองทาง ประโยคเงื่อนไขจึงต่างจากประโยคอื่นๆ ทั่วไป ดังจะเห็นได้ว่าประโยคโดยทั่วๆ ไป เมื่อพูดไปแล้วก็จะสามารถสื่อความหมายได้ทางเดียว ไม่สามารถคิดไปทางอื่นๆ ได้ เช่น ผู้พูดพูดว่า “ฉันจะไปกินข้าวกับเธอ” ก็สื่อได้ว่าผู้พูดจะไปกินข้าวกับผู้ฟัง ไม่มีอะไรให้คิดไปทางอื่นทางใด แต่ถ้าผู้พูดพูดว่า “ฉันจะไปกินข้าวกับเธอถ้างานฉันเสร็จ” ผู้ฟังไม่สามารถคิดได้ทางเดียวหรือแน่ใจได้ว่าผู้พูดจะมากินข้าวด้วยแน่ๆ เพราะผู้พูดได้แสดงนัยความเป็นไปได้สองทางคือ ถ้างานเสร็จผู้พูดก็จะไปกินข้าวด้วย แต่ถ้างานไม่เสร็จผู้พูดก็ไม่ไปกินข้าวด้วย ลักษณะมีนัยแสดงความเป็นไปสองทางนี้เป็นลักษณะเฉพาะของประโยคเงื่อนไขทุกประโยคไม่ว่าผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาใดๆ ลักษณะความเป็นไปก็จะมีสองทางอยู่เสมอ เช่น

ในตัวอย่างที่ ๑ ที่กล่าวไปแล้วมีข้อความว่า “ถ้ามันชื้อเขียวจริง จะได้เล่นด้วย”

(ดาวเรือง หน้า ๑๗๘)

ผู้พูดคือผู้ใหญ่ผันพูดกับลูกชายคือวรรณ ข้อความนี้มีนัยแสดงความเป็นไปสองทาง คือ

- ๑) ถ้าดาวเรืองชื้อมาชื้อเขียว ผู้ใหญ่ผันจะเล่นพนันด้วย
- ๒) ถ้าดาวเรืองไม่ชื้อมาชื้อเขียว ผู้ใหญ่ผันก็จะไม่เล่นพนันด้วย

ตัวอย่างที่ ๕ บทสนทนาระหว่างดาวเรืองกับวรรณ วรรณไปที่ร้านดาวเรืองพร้อมลูกน้อง ไปถึงก็สั่งกาแฟ วันนีวรรณสังเกตว่าดาวเรืองดูอารมณ์ดีเป็นพิเศษ เพราะถึงปากจะยังด่ากระทบบวรรณอยู่บ้างแต่มือก็ยังชงกาแฟให้ ...พอดาวเรืองยกถ้วยกาแฟมาให้วรรณ วรรณก็พยักหน้าให้ลูกน้อง

“ไหน เอ็งชิมดูก่อน” ทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะคณะเจ้าวรรณยังจำรสชาติสลอดได้ไม่หาย
 “ถ้าเอ็งมาติ ข้าก็ชงให้ดี”

(ดาวเรือง หน้า ๓๑๕)

ผู้พูดคือดาวเรืองพูดกับวรรณ ทั้งสองเป็นคู่ปรับกัน ข้อความนี้มีนัยแสดงความเป็นไปสองทาง คือ

- ๑) ถ้าวรรณมาที่ร้านของดาวเรืองโดยมีจุดประสงค์ที่ดีคือมาอุดหนุนดื่มกาแฟเฉยๆ ดาวเรืองก็จะชงกาแฟให้ดีๆ
- ๒) ถ้าวรรณมาที่ร้านของดาวเรืองโดยมีจุดประสงค์ใดๆ ที่ไม่ดี กาแฟที่ดาวเรืองชงให้ก็อาจมีสลอดอย่างที่เคยมีก็ได้

แม้ว่าประโยคเงื่อนไขทุกประโยคจะมีนัยแสดงความเป็นไปสองทาง แต่ไม่ใช่ทุกประโยคที่จะแสดงนัยความเป็นไปได้ได้อย่างมีน้ำหนักเท่ากันทั้งสองทาง ประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดมุ่งบอกหรือตั้งเงื่อนไข ผู้พูดจะพูดให้ผู้ฟังคิดถึงทางเลือกหรือทางที่จะเป็นไปได้เท่ากันทั้งสองทาง เช่น ตัวอย่างที่ ๑ และ ตัวอย่างที่ ๕ ที่ จะเห็นได้ว่าคำพูดสามารถคิดได้สองทางโดยที่ไม่ได้โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากกว่ากัน แต่ในประโยคเงื่อนไขบางประโยคที่ผู้พูดใช้เพื่อมุ่งแสดงเจตนาแต่เจตนาหนึ่งๆ ยังมุ่งที่จะบอกเงื่อนไขด้วย ผู้พูดก็ยังคงทำให้ผู้ฟังเห็นนัยความเป็นไปได้ทั้งสองทาง แต่น้ำหนักคำพูดของผู้พูดมักต้องการพูดเพื่อมุ่งเน้นไปทางใดทางหนึ่งหรือให้ผู้ฟังเลือกที่จะทำด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าอีกด้านหนึ่ง เช่น

ตัวอย่างที่ ๖ บทสนทนาระหว่างวีณากับราเชน ราเชนเป็นพี่ชายของวีณา วีณานั่งรถกลับบ้านกับราเชนสองต่อสอง ราเชนแม้จะสนใจวีณาอยู่มากแต่เขาก็ไม่กล้าเลี้ยวรถเข้าโรงแรม เพราะกลัวคำขู่ที่วีณาเคยพูดไว้

“ถ้าพี่เลี้ยงเข้ามานรูดเมื่อไหร่ก็มีหวังละ อายนึกว่าจะได้หนูง่ายๆ ลงรถเมื่อไหร่ ยังไม่ทันเข้าห้อง พี่เชนก็จะเห็นฤทธิ์”

“เรื่องมาก...พี่สาวเธอไม่เห็นเรื่องมากแบบนี้เลย” เขาว่า

“อาจเพราะเขาไม่เรื่องมากก็ได้ พี่ถึงได้...” อีกฝ่ายขยับจะกล่าวคำร้ายออกไป หากก็ยังเสีย

“ถ้าพี่หนูเขาเรื่องมาก..พี่ก็อาจเบือเหมือนที่กำลังเบือกำลังนีกดำหนูลานี้ไง”

(เนื้อใน หน้า ๓๙๔)

ผู้พูดคือวีณาพูดกับราเชน ข้อความนี้มีนัยแสดงความเป็นไปหรือเป็นไปได้สองทางคือ

- ๑) ราเชนไม่เลี้ยงเข้าโรงแรมมานรูด ไม่ต้องมีเรื่องกัน
- ๒) ราเชนเลี้ยงเข้าโรงแรมมานรูด จะได้เห็นวีณาจะทำอย่างไร

แม้คำพูดจะมีทางเลือกสองทางแต่วิณาคำพูดคู่เพื่อต้องการเน้นไม่ให้ผู้ฟังกระทำ น้ำหนักความต้องการที่แท้จริงจะอยู่ที่ข้อ ๑ คือพูดเพราะไม่ต้องการให้ราชนเลี้ยวเข้าโรงแรมมานูด

ตัวอย่างที่ ๗ บทสนทนาระหว่างลายทองกับนครินทร์ นครินทร์เป็นอดีตเจ้านายของลายทอง ลายทองต้องการให้นครินทร์ได้เรียนรู้ชีวิตของคนจนเพราะเขารำรวยจนบอกเธอว่าเขาไม่ออกกว่าชีวิตคนยากจนเป็นอย่างไรและเขาก็อยากจะทำ ลายทองจึงเช่าเรือมาลำหนึ่งเพื่อนำออกทะเลแล้วให้นครินทร์ลองใช้ชีวิตแบบชาวบ้านที่ต้องหาปลาเลี้ยงชีพ นครินทร์ยังคงดูเล ลายทองจึงย้ำว่าถ้าเขาต้องการจะรู้ว่าความยากจนเป็นอย่างไร เขาต้องไป

“คุณแน่ใจนะ...ว่าเราไม่ได้คิดผิด ที่ทิ้งรถราคาสิบล้านไว้ข้างทาง แล้วลงเรือราคาพันห้า”

“ผิดหรือถูก คุณก็ทำลงไปแล้วละ คุณเดินมาถึงครึ่งทางกลับก็ไม่ได้เสียเกียรติภูมิ ทางข้างหน้าคุณไม่รู้...แต่มันยังมีทางไปอยู่ ถ้าคุณเป็นนักสู้คุณต้อง...ไป...”

“ตกลง” นครินทร์ตอบ “หนึ่ง...สอง...สาม...ลุย....”

(นางบาป หน้า ๒๓๔)

ผู้พูดคือลายทองพูดกับนครินทร์ ข้อความนี้มีนัยแสดงความเป็นไปหรือเป็นไปได้สองทาง คือ

- ๑) นครินทร์คิดว่าตัวเองเป็นนักสู้ นครินทร์ต้องไป
- ๒) นครินทร์ไม่คิดว่าตัวเองเป็นนักสู้ ก็ไม่ต้องไป

แม้คำพูดจะมีทางเลือกสองทางแต่ลายทองไม่ได้ต้องการพูดให้นครินทร์เลือกแต่พูดท้าทายนครินทร์โดยเน้นน้ำหนักไปทางข้อ ๑ คือท้าทายว่าถ้าเป็นนักสู้ ก็ต้องไป เพื่อให้ผู้ฟัง ฮึดสู้ ฮึดที่จะทำเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีตัวเอง

ลักษณะประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดมุ่งแสดงเจตนาแต่ลักษณะเงื่อนไขยังคงอยู่ นี้ จากข้อมูลส่วนใหญ่จะพบตัวอย่างในประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงเจตนา ท้าทาย เตือน ชักชวน ขอร้อง สอน สั่ง ชูยุ แนะนำ บอกเล่า สาบาน ถาม คาคะเน อธิบาย โดยจะเห็นได้ว่าประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดใช้ ยังสามารถจะทำให้ผู้ฟังเห็นนัยความเป็นไปได้ทั้งสองทาง แต่น้ำหนักคำพูดของผู้พูดมักต้องการพูดเพื่อมุ่งเน้นไปทางใดทางหนึ่งหรือให้ผู้ฟังเลือกที่จะทำด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าอีกด้านหนึ่ง เจตนาที่กล่าวมานี้อาจดูเหมือนว่าบางเจตนา ลักษณะความเป็นเงื่อนไขน่าจะเลื่อนไป โดยน่าจะมุ่งเพียงเพื่อแสดงเจตนาเท่านั้น ดังเช่นเจตนาชู เจตนาท้าทาย แต่ถ้าพิจารณาจากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เช่น

- ตัวอย่างที่ ๖ “ถ้าพี่เลี้ยงเข้ามานูดเมื่อไหร่ก็มีหวังละ อย่างนี้กว่าจะได้หนูง่ายๆ ลงรถเมื่อไหร่ยังไม่ทันเข้าห้อง พี่เชนก็จะเห็นฤทธิ์” (เนื้อใน หน้า ๓๔๙) และ

- ตัวอย่างที่ ๗ “ถ้าคุณเป็นนักสู้คุณต้อง...ไป...”

(นางบาป หน้า ๒๓๔)

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าทั้งสองประโยคผู้พูดพูดเพื่อมุ่งแสดงเจตนาคือ ชู และ ทำท่าย แต่เจตนานั้นก็ยังไม่มุ่งที่จะบอกเงื่อนไขด้วย เนื่องจากผู้พูดยังทำให้ผู้ฟังเห็นนัยความเป็นไปได้ทั้งสองทาง เพียงแต่นำหนักคำพูดของผู้พูดมุ่งไปทางใดทางหนึ่งตามจุดหมายที่ผู้พูดต้องการเท่านั้น ถึงแม้ผู้พูดจะพูดโดยมุ่งนำหนักคำพูดไปทางใดทางหนึ่งอย่างเด่นชัด แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ฟังก็ยังมีสิทธิที่จะเลือกได้ เช่นในตัวอย่างที่ ๖ วิชาชูราเซนไม่ให้เลี้ยงเข้าโรงแรมไม่เช่นนั้น จะได้เห็นฤทธิ์ของเธอ แม้คำชูของวิชาจะน่ากลัว แต่ราเซนก็อาจเพิกเฉย ไม่สนใจ หรืออยากลองดู โดยเลี้ยงเข้าโรงแรมก็ได้ หรือในตัวอย่างที่ ๗ แม้ลายทองจะทำว่า “ถ้าคุณเป็นนักสู้ คุณต้องไป” ซึ่งเป็นการผูกมัดผู้ฟังว่าถ้าไม่ไป จะไม่ใช่ นักสู้ แต่นครินทร์ก็อาจจะไม่สนใจคำพูดของลายทองก็ได้ เพราะรู้ว่าลายทองพูดเพื่อผลักดันให้เขาไป เหมือนเป็นกับดัก เพราะก็รู้ว่า อยู่ว่าหนทางข้างหน้าลำบาก แล้วก็ไม่ใช่เรื่องที่นครินทร์ต้องไป ถ้านครินทร์คิดว่าไม่คุ้ม และคิดว่าการเป็นนักสู้หรือไม่ใช่ นักสู้ เขาอาจจะพิสูจน์ได้ด้วยวิธีอื่น ไม่ต้องใช้วิธีนี้ เขาก็ไม่จำเป็นต้องไปก็ได้ หรือในตัวอย่างการชูที่น่ากลัวของราเซนที่ซูปลี เช่น

- ตัวอย่างที่ ๔ “ถ้ามึงยังซัดคอกู ไม่ให้กูเอาน้องมึงละก็ มึงตาย” (เนื้อใน หน้า ๓๖๘)

จากตัวอย่างที่ ๔ แม้คำพูดที่ชูจะดูน่ากลัวจนเหมือนผู้พูดมุ่งแสดงเจตนาอย่างเดียว โดยเงื่อนไขแทบจากหายไป แต่ถ้าพิจารณาดีๆ แล้ว เงื่อนไขก็ยังคงอยู่ เพียงแต่ผู้พูดพยายามปิดทางเลือกนั้นของผู้ฟังโดยการทำให้ผู้ฟังกลัว ทางเลือกนั้นก็คือปลีอาจจะยอมเสี่ยงซัดขวางราเซนไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับน้องทั้งๆ ที่รู้ว่าตนอาจถูกซ้อมจนเกือบตายก็เป็นได้

จะเห็นได้ว่าเจตนาเหล่านี้ (ทำท่าย เตือน ชักชวน ขอร้อง สอน สั่ง ชู ยุ แนะนำ บอกเล่า สาบาน ถาม คาคคะเน อธิบาย) แม้มุ่งแสดงเจตนา แต่เงื่อนไขก็ยังไม่เลือนหายไปจนลบนัยความเป็นไปได้ทางใดทางหนึ่งออกไปเสียทีเดียว ไม่เหมือนลักษณะประโยคเงื่อนไขที่จะกล่าวต่อไป เพราะประโยคเงื่อนไขที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดใช้เพื่อมุ่งแสดงเจตนา โดยไม่ได้มุ่งจะบอกเงื่อนไข ประโยคเงื่อนไขเหล่านี้ ลักษณะของเงื่อนไขมักเลือนไป คือ แม้ประโยคเงื่อนไขจะมีนัยความเป็นไปได้ทั้งสองทาง แต่นำหนักคำพูดของผู้พูดจะมุ่งเน้นไปทางใดทางเดียวโดยแทบไม่สนใจนัยแสดงความเป็นไปได้อีกทางเลย เช่น

ตัวอย่างที่ ๘ ราเซนเป็นคนขี้มียาก นานครั้งเขาจึงจะหัวเราะกว้างสักครั้งหนึ่ง ...เพราะว่ามัวแต่ดมมึงทิ้งจริงจังกับทุกๆ คน ...ทั้งที่เฉียดมาแล้วผ่านไป ทั้งที่ต้องติดต่อกันฉันมิตรสหายและเฉือนกันอย่างธูริก...

วันนี้ราเชนอารมณ์ดี ปลื้จึ่งเห็นราเชนหัวเราะ

“นี่ถ้าเชนหัวเราะบ่อยๆ ก็จะทำน่ารักหรอกนะ”

“ทำให้ถูกใจซี จะให้หัวเราะออก”

(เนื้อใน หน้า ๑๐๕)

ผู้พูดคือปลื้พูดกับราเชน ทั้งสองเป็นสามีภรรยา กัน ข้อความนี้มีนัยแสดงความเป็นไปสองทาง คือ

- ๑) ถ้าราเชนหัวเราะบ่อยๆ ก็จะทำน่ารัก
- ๒) ถ้าราเชนไม่หัวเราะ ก็อาจจะไม่น่ารัก

จะเห็นได้ว่าแม้ประโยคเงื่อนไขจะมีนัยความเป็นไปสองทางแต่ปลื้ใช้ประโยคเงื่อนไขนี้เพื่อมุ่งแสดงเจตนาคือต้องการจะชมว่าราเชนหัวเราะบ่อยๆ แล้วจะทำน่ารัก คือ ข้อ ๑ เท่านั้น ไม่ได้ต้องการพูดถึงข้อ ๒ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการชมเลย

ตัวอย่างที่ ๙ มารดาของนัฏคิมาต้องการให้เธอแต่งงานกับอริคมลูกชายของเพื่อนเธอ แต่นัฏคิมาไม่ยอมแต่ง เธอ พยายามขอร้องมารดาให้ยกเลิกการแต่งงานแต่ไม่สำเร็จ

“นัฏไม่แต่งงานนะคะแม่ เป็นตายร้ายดียังไงก็ไม่แต่ง”

“ทำอย่างนั้นไม่ได้หรอก บ้าเพาเขาเอ่ยปากขอหมั้นนัฏไว้ตั้งแต่ยังอยู่ในท้องแม่ แล้วแม่ก็รับปากตกลงไปแล้วจะให้แม่กลับคำตอนนี้ได้ยังไง เสียผู้ใหญ่หมด”

“แล้วนี่ถ้านัฏเกิดเป็นผู้ชาย แม่กับบ้าเพามีต้องจัดงานแต่งงานแบบไม้ป่าเดียวกันให้ลูกๆ แม่หรือคะ”

“แต่เราก็เป็นผู้หญิงนี่ แม่” “คุณกานดาว่าอย่างไม้อินั่งขงชอบ

(ละครเล่ห์เสน่หา หน้า ๓)

ผู้พูดคือนัฏคิมาพูดกับคุณกานดา นัฏคิมาเป็นลูกของคุณกานดา ข้อความนี้มีนัยแสดงความเป็นไปสองทาง คือ

- ๑) นัฏคิมาเกิดเป็นผู้ชาย แม่กับบ้าเพาต้องจัดงานแต่งงานแบบไม้ป่าเดียวกัน
- ๒) นัฏคิมาเกิดเป็นผู้หญิง แม่กับบ้าเพาไม่ต้องจัดงานแต่งงานแบบไม้ป่าเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าแม้ประโยคเงื่อนไขจะมีนัยความเป็นไปสองทางแต่นัฏคิมาใช้ประโยคเงื่อนไขนี้เพื่อมุ่งแสดงเจตนาประชด ตามกฎบอกความจริงใจของเจตนาประชด ผู้พูดจะพูดในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความ เป็นจริงหรือตรงกันข้ามกับสิ่งที่ผู้พูดคิด อาจพูดให้เกินจริง หรือพูดในสิ่งที่เป็นไปได้ ในตัวอย่างนี้จะ

เห็นได้ว่า นักจิตวิทยาพูดถึงสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง เพราะเธอรู้ดีว่าคำพูดของตัวเองไม่มีทางเป็นไปได้ เพราะตัวเองเป็นผู้หญิง ในเมื่อการประชดจะเน้นพูดให้ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงหรือสิ่งที่ตนคิด ดังนั้น น้ำหนักคำพูดจึงเน้นไปด้านที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง และไม่สนใจที่จะพูดถึงสิ่งที่ตรงกับความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้ น้ำหนักคำพูดจึงตกไปอยู่ที่ ข้อ ๑ โดยไม่สนใจข้อ ๒ เลย เพราะเป็นสิ่งที่ เป็นจริงอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องพูดถึง และเมื่อนำมากล่าวถึงจึงอาจรู้สึกแปลกๆ เพราะจริงๆ แล้ว ผู้พูดต้องการประชดโดยมุ่งกล่าวถึงสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงในข้อ ๑ เท่านั้น ส่วนนัยความเป็นไปในข้อ ๒ นี้ ได้เลื่อนไปแล้ว

ลักษณะประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดมุ่งแสดงเจตนา โดยไม่ได้มุ่งจะบอกเงื่อนไข จากข้อมูลส่วนใหญ่ จะพบตัวอย่างในประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงเจตนาประชด อวด เยาะเย้ย ชม ตำหนิ บ่น แหย่ ขอโทษ หยอกล้อ โดยจะเห็นได้จากผู้พูดมุ่งแสดงเจตนา จนลักษณะของเงื่อนไขเลื่อนไป แม้จะเห็นได้ว่าประโยคเงื่อนไขเหล่านี้จะยังมีนัยความเป็นไปได้ทั้งสองทาง แต่น้ำหนักคำพูดของผู้พูดจะมุ่งเน้นไปทางใดทางเดียวโดยแทบไม่สนใจนัยแสดงความเป็นไปอีกทางเลย ดังเช่นตัวอย่างที่ ๘ และตัวอย่างที่ ๙ ที่ได้ยกมาแล้ว

เหตุที่ลักษณะความเป็นเงื่อนไขของเจตนาเหล่านี้ (ประชด อวด เยาะเย้ย ชม ตำหนิ บ่น แหย่ ขอโทษ หยอกล้อ) เลื่อนไปเช่นนี้ ผู้วิจัยสงสัยเกิดว่าเป็นเพราะเจตนาเหล่านี้ เป็นเจตนาที่เน้นการแสดง อารมณ์ ความรู้สึกของตัวผู้พูดออกมาให้ผู้ฟังรับรู้ เป็นเจตนาที่ขึ้นอยู่กับตัวผู้พูดเอง ไม่ต้องพึ่งให้ผู้ฟังทำสิ่งใดให้ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องเหลือเงื่อนไขหรือทางเลือกอีกทางหนึ่งที่จะเป็นไปให้ผู้ฟัง ซึ่งต่างจาก ประโยคเงื่อนไขที่มุ่งแสดงเจตนา แต่ยังมีลักษณะเงื่อนไขปรากฏอยู่ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เช่น เจตนาขู่ ทำทนาย แนะนำ ขอร้อง เตือน เป็นต้น แม้ประโยคเงื่อนไขเหล่านี้จะมุ่งแสดงเจตนาแต่ลักษณะเงื่อนไขก็ยังคงอยู่ นัยความเป็นไปจึงมีได้สองทาง แม้ทางหนึ่งจะมีน้ำหนักมากกว่าอีกทางหนึ่ง ที่เป็นเช่นนี้ สังเกตได้ว่าเพราะเจตนาเหล่านี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวผู้พูดเอง แต่ที่พูดไปก็เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นผู้พูดจึงไม่สามารถกำหนดทิศทางที่จะเป็นไปทั้งหมด เพียงแต่พยายามจะทำให้เป็นไปตามที่ตนคิดให้ได้มากที่สุดเท่านั้น แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายก็ยังเป็นของผู้ฟัง

สำหรับเจตนาบางเจตนาที่ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้ฟังทำสิ่งใด แต่ต้องการแจ้งให้ผู้ฟังทราบ เช่น เจตนาบอกเล่า คาคะเน สาบาน อธิบายนั้น อาจมีข้อสงสัยว่าทำไมลักษณะเงื่อนไขของเจตนาเหล่านี้จึงไม่เลื่อนหายไปเหมือนเจตนาประชด ตำหนิ ชม ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเจตนาที่เน้นพูดเพื่อแจ้งให้ผู้ฟังทราบเช่นกัน ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเจตนาบอกเล่า คาคะเน สาบาน และอธิบายนั้นไม่ได้มุ่งแสดงอารมณ์ ความรู้สึกออกมาเหมือนเจตนาประชด ตำหนิ ชม ฯลฯ แต่มุ่งที่จะบอกข้อมูลหรือสิ่งที่ตนคิดให้ผู้ฟังรับรู้เท่านั้น สังเกตได้ว่าการที่มีเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกอยู่ด้วยย่อมมีผลทำให้การพูดโน้มเอียงไปตามความรู้สึกนั้นๆ เช่น ถ้าใช้ประโยคเงื่อนไขตำหนิผู้ฟัง น้ำหนักก็จะมุ่งไปทางลบ ถ้าใช้ชมผู้ฟัง น้ำหนักก็จะมุ่งไปทางบวก ถ้าใช้ประชดผู้ฟังน้ำหนักก็จะมุ่งไปในทางที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง แต่เจตนาที่ไม่มุ่ง

แสดงอารมณ์ เช่น บอกล่า คาคคะเน สาบาน อธิบาย สังเกตได้ว่าลักษณะความเป็นกลางหรือนัย แสดงความเป็นไปสองทางมีมากกว่า ความเป็นเงื่อนไขจึงไม่เลื่อนไปเหมือนเจตนาที่มุ่งแสดงอารมณ์ นอกจากนี้ ด้วยลักษณะของตัวเจตนาบางเจตนาเอง ก็มีลักษณะที่มีนัยเป็นไปได้สองทางอยู่แล้ว เพียงแต่ ถ้าไม่ได้มุ่งตั้งเงื่อนไข นัยความเป็นไปได้อาจโน้มเอียงมาทางด้านหนึ่งด้านใดมากกว่าเท่านั้น เช่น เจตนา คาคคะเน ซึ่งปกติเป็นเจตนาที่จะกล่าวถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าผู้พูดมั่นใจทางใด มากกว่า ก็อาจจะมุ่งไปทางนั้น เช่น รวงข้าวคือไม่ยอมกลับบ้าน โดยบอกกับโด่งว่า “ถ้ารวงข้าวกลับบ้าน ต้องเกิดเรื่องใหญ่แน่ๆ” จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นการคาคคะเน แต่รวงข้าวค่อยข้างเชื่อไปในทางที่ต้องเกิดเรื่อง ทำให้รวงข้าวมุ่งไปเชื่อด้านที่จะเกิดเรื่องมากกว่า ซึ่งที่จริงแล้วอาจไม่เกิดก็ได้ หรือ ในการสาบาน แม้ด้วยลักษณะของเจตนาสาบานจะเป็นการตั้งเงื่อนไขแต่ก็ตั้งเงื่อนไขขึ้นเพื่อบอกว่าตัวเองจะทำตามใน สิ่งที่ตนได้พูดไว้ ดังนั้นนัยความเป็นไปสองทางจึงเอียงมาทางที่ผู้พูดจะทำมากกว่าผู้พูดจะไม่ทำ เป็นต้น

ข้อสังเกตหนึ่งที่น่าสนใจคือ เพราะเหตุใดลักษณะเงื่อนไขในประโยคเงื่อนไข ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษ เฉพาะประโยคจึงเลื่อนไป การพิจารณาว่าลักษณะเงื่อนไขของประโยคเงื่อนไขจะเลื่อนไปหรือไม่นี้ สังเกต ได้จากนัยแสดงความเป็นไปสองทางของประโยคเงื่อนไข เพราะโดยปกติประโยคเงื่อนไขจะมีนัยแสดง ความเป็นไปสองทาง แต่ถ้าเมื่อใดนัยแสดงความเป็นไปสองทางของประโยคเงื่อนไขเริ่มที่จะเอนเอียงไป ทางด้านใดด้านหนึ่งจนบางครั้งนัยแสดงความเป็นไปด้านหนึ่งหายไป (ซึ่งเท่านั้นนัยความเป็นทางด้านนั้น เท่ากับ ๐ %) ผู้ฟังก็จะไม่นึกถึงเงื่อนไขเลย หรืออาจสังเกตได้ว่าคำพูดนั้นไม่ได้มีทางเลือกอื่นใดเลย เพราะโดยปกติลักษณะของเงื่อนไขจะเป็นไปได้สองทาง ถ้าไม่มีทางเลือกทางอื่นเลยก็ย่อม แสดงว่า ลักษณะของเงื่อนไขได้เลื่อนไปแล้ว

จากข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า เหตุที่ทำให้ลักษณะเงื่อนไขในประโยคเงื่อนไขเลื่อนไปนั้น เกิดจาก

๑) ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขมุ่งแสดงเจตนามากกว่ามุ่งแสดงเงื่อนไข หรือผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไข เพื่อมุ่งแสดงเจตนาโดยไม่ได้ต้องการแสดงเงื่อนไข ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว สาเหตุนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ ทำให้ลักษณะเงื่อนไขเลื่อนไป

๒) ผู้พูดตั้งใจที่จะตั้งเงื่อนไข หรือสร้างเงื่อนไขหรือไม่ ถ้าผู้พูดตั้งใจที่จะตั้งเงื่อนไขหรือสร้าง เงื่อนไข ลักษณะเงื่อนไขก็จะเด่นชัดกว่าที่ผู้พูดไม่ได้มุ่งจะตั้งเงื่อนไข ดังเช่น

- ตัวอย่างที่ ๑ “ถ้ามันชื้อเขียวจริง จะได้เล่นด้วย” (ดาวเรือง หน้า ๑๗๘)

- ตัวอย่างที่ ๒ “นี่ถ้าไม่ติดยายใจ แม่จะตามไปด้วย” (ดาวเรือง หน้า ๓)

จะเห็นได้ว่าตัวอย่างที่ ๑ และตัวอย่างที่ ๒ ผู้พูดแสดงเจตนาบอกล่าเหมือนกัน แต่ความตั้งใจใน การตั้งเงื่อนไขไม่เหมือนกัน ตัวอย่างที่ ๑ ผู้ใหญ่ฝันมุ่งจะตั้งเงื่อนไขคือต้องการบอกรรณลูกชายว่า

ถ้าดาวเรื่องซีม่าชื่อเซียว ตนจึงจะเล่นพนันด้วย ดังนั้นสิ่งที่จะเป็นไปต่อไป จึงมีเป็นไปได้ ๒ ทาง คือ ดาวเรื่องซีม่าชื่อเซียว ผู้ใหญ่ผันจะเล่นพนัน และ ดาวเรื่องไม่ซีม่าชื่อเซียว ผู้ใหญ่ผันจะไม่เล่นพนัน แต่ตัวอย่างที่ ๒ จันทรภาพุดกับจันตวัณณ์ จันตราไม่ได้มุ่งจะตั้งหรือสร้างเงื่อนไขจริงๆ จันตราเพียงแต่ต้องการพูดให้ผู้ฟังรับรู้เท่านั้น เหตุการณ์ข้างหน้าจึงไม่ได้กล่าวถึงทางเลือกใดของจันตราอีก

๓) ผู้พูดได้ตัดสินใจบางสิ่งบางอย่างไปแล้วหรือเหตุการณ์บางเหตุการณ์เกิดไปแล้วหรือไม่ - การที่ผู้พูดได้ตัดสินใจบางสิ่งบางอย่างไปแล้วและเหตุการณ์เกิดขึ้นไปแล้ว ก็ทำให้ความเป็นเงื่อนไขเลื่อนไปได้เช่นกันเพราะผู้พูดไม่มีความจำเป็นต้องเลือกทางใดทางหนึ่งอีก เช่น

- ตัวอย่างที่ ๑ "ถ้ามันชื่อเซียวจริง จะได้เล่นด้วย" (ดาวเรื่อง หน้า ๑๗๘)

- ตัวอย่างที่ ๒ "นี่ถ้าไม่ติดยายใจ แม่จะตามไปด้วย" (ดาวเรื่อง หน้า ๓)

แม้ตัวอย่างทั้งสองจะมีเจตนาเดียวกันคือบอกเล่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต เช่นกัน แต่ทั้งสองตัวอย่างต่างกันที่ตัวอย่างที่ ๑ ผู้พูดยังไม่ได้ตัดสินใจเด็ดขาดลงไปว่าจะเล่นหรือไม่เล่น เพราะยังต้องรอเหตุการณ์ที่ดาวเรื่องจะซีม่าชื่อเซียวหรือไม่ด้วย ส่วนตัวอย่างที่ ๒ แม้จะเป็นเหตุการณ์ในอนาคตเช่นกัน แต่ต่างกันที่ผู้พูดได้ตัดสินใจไปแล้วว่าตนไปไม่ได้ และเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงก็บังคับให้ไปไม่ได้ เพราะจันตราไปไม่ได้เพราะติดที่ใจอยู่กรุงเทพฯ ไม่ว่าจะตัดสินใจวันนี้หรืออีก ๒ วันหรือ ๑๐ วันข้างหน้า เมื่อใจยังอยู่กรุงเทพฯ ฯ คุณจันตราจะไปกับปลัดจันตวัณณ์ไม่ได้ทั้งนั้น หรือในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๓ "ถ้าพี่เลือกเมีย เลือกลูก วิก็ไป แต่ถ้าเลือกวี พี่ก็ต้องเลิกกะเค้า..."

(เนื้อใน หน้า ๔๔๔)

ตัวอย่างที่ ๔ "ถ้ามึงยังซัดคอกู ไม่ให้กูเอาน้องมึงละก็ มึงตาย"

(เนื้อใน หน้า ๓๖๘)

แม้ตัวอย่างทั้งสองจะมีเจตนาเดียวกันคือขู่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต เช่นกัน แต่ทั้งสองตัวอย่างต่างกันที่ตัวอย่างที่ ๓ วิณายังไม่ได้ตัดสินใจที่จะตัดความสัมพันธ์อย่างเด็ดขาดกับราเชน แต่จะให้โอกาสราเชนเลือกระหว่างตนกับปลี เหตุการณ์จึงยังไม่สิ้นสุดเพราะราเชนยังไม่ได้เลือก ส่วนตัวอย่างที่ ๔ แม้จะเป็นเหตุการณ์ในอนาคตเช่นกัน แต่ต่างกันที่ราเชนได้ตัดสินใจไปแล้วว่าตนจะไม่ยอมให้ปลีมาซัดขวาง ไม่ว่าจะเมื่อไหร่ถ้าปลีมาซัดขวางตนไม่ให้อยู่เกี่ยวกับวิณา ตนก็คิดจะทำร้ายปลี เป็นต้น

ทั้ง ๓ ประการนี้ก็คือเหตุผลที่ทำให้ความเป็นเงื่อนไขของประโยคเงื่อนไขเลื่อนไป ความเป็นเงื่อนไขจะเลื่อนมากหรือเลือนน้อยก็ขึ้นอยู่กับเหตุ ๓ ประการนี้

ลักษณะของเงื่อนไขหรือข้อแม้ และลักษณะนัยที่แสดงความเป็นไปสองทาง ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นลักษณะเฉพาะของประโยคเงื่อนไขที่มีในประโยคเงื่อนไขทุกประโยค แต่จะเห็นได้ชัดเจนหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้พูดในบริบทนั้นๆ ว่าต้องการเน้นที่จะสื่ออะไร

๔.๑.๓ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะการสมมุติเหตุการณ์อยู่ในประโยค

ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งของประโยคเงื่อนไข คือ ประโยคเงื่อนไขส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการสมมุติอยู่ในประโยค อาจเป็นการสมมุติในเรื่องที่เป็นจริง มีโอกาสเป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้หรือไม่เป็นจริงก็ได้ การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์นี้ จะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขนั้นเพื่อสร้างหรือจำลองสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งขึ้นมาแล้วให้ผู้ฟังคิดไปตามสถานการณ์การนั้นๆ เช่น

ตัวอย่างที่ ๑๐ และ ๑๑ บทสนทนาระหว่างรวงข้าวกับโด่ง ทั้งสองเป็นเพื่อนที่รู้จักกัน เมื่อโด่งช่วยรวงข้าวมาจากอาเขยแล้วรวงข้าวก็ไม่ยอมกลับบ้านไม่ว่าโด่งจะพูดอย่างไรก็ตาม

“พี่โด่ง รวงข้าวบอกว่าไม่ ก็ไม่” เด็กสาวยืนกราน บทหล่อนจะดื้อขึ้นมา ก็ดื้ออย่างน่าอัศจรรย์ใจไม่ว่าจะเกลี้ยกล่อม ห้ามปราม หรือจนถึงขั้นขู่ หล่อนยืนกรานไม่ยอมกลับบ้านท่าเดียว... “ถ้าพี่โด่งไม่อยากยุ่ง กลับบ้านไปก่อนซี” หล่อนกลับเป็นฝ่ายทำเขาเสียอีก “รวงข้าวอยู่คนเดียวได้ เดินไปเรื่อยๆ ยั้งจี้แหละ ไม่มีใครมาทำอะไรหรอก”

หล่อนรู้ดีพอๆ กับเขาเหมือนกันว่า อย่างไรเสียเขาก็ทิ้งหล่อนเอาไว้คนเดียวไม่ได้ มาจนถึงขั้นนี้แล้ว ก็ต้องพาไปด้วยกัน

“ถ้าไม่กลับบ้าน จะไปไหน” เขาถามหล่อนเป็นครั้งที่ไม่ว่าเท่าไร (๑๐) “ถ้ารวงข้าวไปบ้านพี่คุณป้าเห็นเมื่อไรก็ต้องเอาไปส่งบ้าน”

“รวงข้าวคิดอีกอย่างนะ” หล่อนกลับให้เหตุผลง่ายๆ “คุณภาเองก็ต้องกลัวคุณย่า (๑๑) ถ้าคุณย่ารู้เป็นต้องให้คุณภาออกจากงานแน่ๆ คุณภาไม่กล้าบอกคุณย่าหรอก จนกว่ารวงข้าวจะหาทางออกได้”

“หาทางออกว่ายังไงล่ะ” โด่งเริ่มเหนียวใจ

“หาทางออกว่าคุณย่าจะไม่กล้าทำกับรวงข้าวอย่างที่เคยทำ ถ้าทำอีก รวงข้าวจะหนีออกจากบ้านที่นี่ไม่กลับอีกแล้ว”

(คุณชาย หน้า ๖๖๔)

จากตัวอย่างที่ ๑๐ และ ๑๑ จะเห็นได้ว่าทั้งสองตัวอย่างเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้นทั้งสิ้นเพราะความจริงทั้งสองก็ยังไม่ได้ไปไหน แต่ที่พูดเพราะต้องการคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นโดยการสร้างหรือจำลองสถานการณ์ขึ้นว่าถ้าเป็นเช่นนั้นผลจะเป็นอย่างไร เพราะเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้นทั้งสองคนจึงคิดไม่เหมือนกันได้ โด่งสมมุติเหตุการณ์ว่าวิ่งเข้าไปที่บ้านเขา สิ่งที่เขาคิดว่าน่าจะเกิดคือคุณป้าสุภาต้องส่งวิ่งเข้าวกลับบ้าน เพราะสุภาเป็นนางพยาบาลในโรงพยาบาลที่คุณย่าวิ่งเข้าเป็นหุ่นส่วนใหญ่ แต่วิ่งเข้ากลับคิดอีกอย่าง เธอคิดว่าสุภาต้องไม่ส่งเธอกลับโดยอธิบายว่าสุภาต้องกลัวว่าถ้าคุณย่าเธอรู้ สุภาจะถูกให้ออกจากงาน ดังนั้นสุภาจึงไม่น่าจะกล้าบอก ที่ทั้งสองคิดต่างกันได้ เพราะเป็นเหตุการณ์สมมุติ ไม่มีใครรู้แน่นอนว่าอะไรจะเกิดขึ้น ความคิดใครจะถูกหรือจะผิด ต่างคนจากเชื่อในสิ่งที่ตัวเองคิดว่าน่าจะเป็น

ตัวอย่างที่ ๑๒ บทสนทนาระหว่างสุภากับคุณมหา สุภาได้รู้ข่าวของโด่ง เด็กที่ทั้งสองอุปการะมาว่าขณะนี้โด่งมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตอย่างยิ่ง เธอจึงมาพูดให้สามีฟัง

“นับว่าเป็นโชคดีของเด็ก”

“คงไม่ใช่โชคอย่างเดียวหรอกแม่ คุณโสภามารักโด่งเพราะเห็นแก่ตาแหมมด้วย จะว่าไป...มองเห็นอีกทาง ก็เท่ากับตาแหมมแก่ก็ยังคงตามมาเกื้อหนุนเด็กของแกอยู่ สมกับที่ตอนแกอยู่ แกรักของแก่นัก”

สีหน้าสุภาสลดลงนิดหน่อยเมื่อนึกถึงชายชรา

“ถ้าแกยังอยู่ แกคงปลื้มใจ”

(คุณชาย หน้า ๑๑๘๗)

ผู้พูดคือสุภากับคุณมหาโดยพูดถึงตาแหมม ตาแหมมคือคนที่อบรมสั่งสอนโด่งมาตั้งแต่เล็ก และเป็นคนนำโด่งมาฝากให้คุณมหาและสุภาอุปการะ จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ผู้พูดพูดเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้น เป็นสิ่งที่ผู้พูดจำลองหรือคิดสร้างเหตุการณ์ขึ้นว่าถ้าตาแหมมยังไม่ตาย ตาแหมมจะรู้สึกอย่างไร สิ่งที่ผู้พูดสมมุตินี้เป็นได้แค่เพียงเรื่องสมมุติที่เป็นไปไม่ได้ เพราะในความเป็นจริงแล้วตาแหมมได้จากโลกนี้ไปเสียแล้ว

แม้ประโยคเงื่อนไขส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการสมมุติร่วมอยู่ด้วยแต่ก็ไม่ใช่ทุกประโยคที่จะใช้เพื่อการสมมุติ ยังมีบางสถานการณ์ที่ผู้พูดไม่ได้มุ่งที่จะสมมุติเหตุการณ์ เช่น

ตัวอย่างที่ ๑๓ บทสนทนาระหว่างราเชนกับเข็มเพชร ปลีภรรยาของราเชนออกจากบ้าน ราเชนถามหาและคิดว่าอยู่กับเข็มเพชร และถึงแม้เขากับเข็มเพชรจะไม่ถูกกัน แต่เขาก็ตัดสินใจโทรศัพท์ถามเข็มเพชรว่าปลีอยู่ที่ไหน

“ฉันควรจะบอกเธออะ” เข็มเพชรถามซ้ำๆ “ควรบอกใหม่ว่า เขาหนีเธอ...หนีมันที่แล้ว ที่ร้ายที่ใจโหดอำมหิต หนีน้องสาวที่คิดฆ่าเขา ไม่มีใครอยากพบคนที่สมคบกันหลอกหลวงตัวอย่างเลือดเย็นหรอก เพราะงั้น ควรไหมที่ฉันจะบอก...”

“เซ็ม” ราชนพยาบาลยอมอ่อนให้ ทั้งๆ ที่ได้อดสุดขีด “ที่จริงเมื่อมาถึงวันนี้ เธอก็มีอะไรพร้อมแล้วนี่นา แต่ทำไม เธอยังร้ายอยู่อีกละ อย่าคิดว่าฉันไม่รู้นะ...อย่าคิดว่าไม่รู้”

“ก้มลงดูตัวเธอก่อนเซน” เสียงเย็บเย็บของฝ้ายนั้นผ่านมา “ชำระโทษตัวเองก่อน เมียเธอไม่ใช่ คนที่จะออกจากบ้านไปเที่ยวขออาศัยใครอยู่ง่ายๆ ถ้าไม่คับแค้นแสนเข็ญ”

แล้วเซ็มเพชรก็วางหูก่อนที่ราชนเริ่มคุมตัวเองไม่อยู่

(เนื้อใน หน้า ๔๘๖)

ในประโยคเงื่อนไขนี้ ผู้พูดคือเซ็มเพชรตำหนิผู้ฟังโดยใช้ประโยคเงื่อนไข แต่ประโยคเงื่อนไขนี้ ผู้พูด ไม่ต้องการสมมุติเหตุการณ์ใดๆ เพียงแค่ต้องการตำหนิผู้ฟังว่า ต้องเป็นเพราะผู้ฟังทำให้ภรรยาคือปลีรู้สึก คับแค้นมาก ปลีจึงทนอยู่กับราชนไม่ได้เพราะปกติปลีเป็นคนที่ดีทน จะเห็นได้ว่าผู้พูดพูดโดยไม่จำเป็น ต้องสมมุติเหตุการณ์ ไม่ต้องสร้างสถานการณ์ใดๆ และเมื่อแทนด้วยคำว่า “สมมุติว่า” ก็ไม่สามารถแทนที่ คำว่า “ถ้า” ได้ เช่น “เมียเธอไม่ใช่คนที่ จะออกจากบ้านไปเที่ยวขออาศัยใครอยู่ง่ายๆ สมมุติว่าไม่คับแค้น แสนเข็ญ” เพราะจะได้ประโยคที่ไม่ได้ใจความ เป็นต้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าลักษณะเฉพาะของประโยคเงื่อนไขที่มีลักษณะสมมุติเหตุการณ์นั้น จะพบใน ประโยคเงื่อนไขสนวนใหญ่ แต่ไม่ใช่ทุกประโยค ไม่เหมือนคุณสมบัติในข้อ ๑ และข้อ ๒ ที่จะพบได้ใน ประโยคเงื่อนไขทุกประโยค

๔.๑.๔ ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะแบ่งรับแบ่งสู้ อยู่ในประโยค

ลักษณะเฉพาะประการที่สี่ของประโยคเงื่อนไข คือ ลักษณะของการแบ่งรับแบ่งสู้ ลักษณะ แบ่งรับแบ่งสู้ไม่ได้มีในประโยคเงื่อนไขทุกประโยคเหมือนลักษณะข้อ ๑ และข้อ ๒ แต่ก็ถือได้ว่าเป็น ลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของประโยคเงื่อนไข

ตัวอย่างที่ ๑๔ บทสนทนาระหว่างเพาพงากับรวงข้าว รวงข้าวโทรศัพท์หาเพาพงาเพื่อขออนัดพบเพาพงา วันนี้ ที่โรงพยาบาลเพื่อปรึกษาเรื่องหาทางช่วยตาหม่อมที่ป่วยอยู่แต่เพาพงาไม่อยู่ รวงข้าวจึงฝาก ข้อความไว้ในโทรศัพท์มือถือ หลังจากนั้นเพาพงาโทรศัพท์ทักกลับมาหารวงข้าว เธอบอกรวงข้าวว่าเธออยู่ที่ กาญจนบุรี กว่าจะกลับมาก็คงค่ำ นอกจากนี้ยังต้องเลยไปงานที่อื่นอีกจนดึก

“ถ้าไม่ใช่เรื่องรีบด่วน พรุ่งนี้เจอกันได้ไหม น้องรวงข้าว” เพาพงาต่อรอง “พรุ่งนี้ที่มีเวลาวาง เบ็บนี่ง ตอนเจ็ดโมง”

“คะ” แล้วรวงข้าวก็นัดเพาพางมาทานข้าวที่บ้านคุณป้าพิมพ์

(คุณชาย หน้า ๙๙๖)

ผู้พูดคือเพาพาง พูดกับผู้ฟังคือรวงข้าว จะเห็นได้ว่าผู้พูดพูดกับผู้ฟังแบบแบ่งรับแบ่งสู้ คือไม่ปฏิเสธผู้ฟังไปเสียทีเดียวว่าไปไม่ได้ แต่พูดในลักษณะของข้อแม้ว่า ถ้าไม่ใช่เรื่องรีบด่วนก็จะยังไม่ไปเป็นต้น

ตัวอย่างที่ ๑๕ บทสนทนาระหว่างนักศึมากับอธิคม นักศึมาถูกมารดาบังคับให้แต่งงานกับอธิคม นักศึมาไม่ยอมแต่งงานจึงไปขอให้อธิคมช่วยล้มเลิกการแต่งงานโดยให้เหตุผลว่าตนเองมีคู่รักอยู่แล้ว ทั้งๆที่ความจริงไม่มี

“โอกาสหน้า คุณพาเขามาให้ผมรู้จักบ้างซิ ผมอยากรู้จักผู้ชายที่โชคดีคนนี้จัง”

“คะ” หล่อนว่าอุบอิบ “ถ้ามีโอกาสฉันจะแนะนำให้คุณรู้จัก”

หญิงสาวไม่กล้าสบตาเขา รีบล้างลิ้นพายมะนาวขึ้นโตลงคอ

(ละครเล่ห์เสน่หา หน้า ๖๐๑)

ผู้พูดคือนักศึมาพูดกับอธิคม จะเห็นได้ว่าความจริงผู้พูดไม่มีคู่รักแต่แกล้งพูดบอกว่าตัวเองมีคู่รักไปอย่างนั้นเพื่อให้ผู้ฟังยอมช่วยเหลือ แต่เมื่อผู้ฟังต้องการอยากพบคู่รักของนักศึมา แม้นักศึมาจะรู้ว่าคู่รักนั้นไม่มีตัวตนแต่ก็จำเป็นต้องตอบรับไว้ก่อน แต่การตอบรับเช่นนี้เป็นการพูดแบบแบ่งรับแบ่งสู้ไปก่อนคือ ไม่ได้ตอบรับเสียทีเดียวว่าจะพาคู่รักมาพบ แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธไปเลยว่าจะไม่พามา พูดเพียงแต่ว่าถ้ามีโอกาสจะแนะนำ แต่โอกาสที่ว่ามัน ก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าเป็นเมื่อไหร่

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าประโยคเงื่อนไขมีลักษณะเฉพาะตัวที่น่าสนใจ ประโยคเงื่อนไขหนึ่งก็ไม่จำเป็นต้องมีเพียงลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจมีลักษณะเฉพาะหลาย ๆ ลักษณะที่กล่าวมารวมกันอยู่ก็ได้ และด้วยลักษณะข้างต้นของประโยคเงื่อนไขยังทำให้เกิดลักษณะอื่นๆ ที่ตามมาเช่น ลักษณะมีนัยแสดงความเป็นไปได้สองทาง และมีลักษณะของการแบ่งรับแบ่งสู้ ทำให้ประโยคเงื่อนไขมีลักษณะการพูดแบบให้ทางเลือกก็ได้ หรือจะพูดแบบผูกมัดก็ได้เพราะประโยคเงื่อนไขมีลักษณะของเงื่อนไขหรือข้อแม้ และด้วยเงื่อนไขหรือข้อแม้ที่ผู้พูดอาจใช้เพื่อผูกมัดผู้ฟังได้ แต่ลักษณะเฉพาะลักษณะใดของประโยคเงื่อนไขจะเห็นได้ชัดก็ขึ้นอยู่กับบริบทที่ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขนั้นๆ

๔.๒ การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงเจตนาต่างๆ

จากข้อ ๔.๑ จะเห็นได้ว่าประโยคเงื่อนไขมีลักษณะเฉพาะและด้วยลักษณะเฉพาะเหล่านี้อาจจะทำให้ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อช่วยให้ตนเองพูดได้บรรลุวัตถุประสงค์ของตน ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงเจตนาต่างๆ ในภาษาไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประการ ใหญ่ๆ ต่อไปนี้

- ๔.๒.๑ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเงื่อนไข
- ๔.๒.๒ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมติเหตุการณ์
- ๔.๒.๓ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความสุภาพและแสดงความไม่สุภาพ
- ๔.๒.๔ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการหรือทำให้แนวโน้มในการสนทนาโน้มเอียงไปตามทิศทางที่ผู้พูดต้องการ

ทั้ง ๔ ข้อนี้ เป็นวัตถุประสงค์ในการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงเจตนาต่างๆ ที่น่าสนใจ ดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละข้อดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเงื่อนไข

เมื่อผู้พูดต้องการบอกเงื่อนไขหรือข้อแม้ให้ผู้ฟังรับรู้ ผู้พูดจำเป็นต้องเลือกใช้ประโยคเงื่อนไข เพราะการใช้ประโยคเงื่อนไขนั้น โดยปกติจะใช้เพื่อบอกเงื่อนไขตามชื่อของประโยค ถึงแม้ว่าประโยคเงื่อนไขหลายๆ ประโยคมิได้มุ่งแสดงเงื่อนไขโดยตรงแต่มุ่งแสดงเจตนาอื่นๆ ก็ตาม แต่ก็ยังมีลักษณะของเงื่อนไขประกอบอยู่ทั้งสิ้น ดังนั้นการพูดเพื่อต้องการบอกเงื่อนไขนั้น การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเงื่อนไขจึงเป็นสิ่งปกติที่ผู้พูดจำเป็นต้องเลือกใช้ เช่น

- ตัวอย่างที่ ๓ “ถ้าพี่เลือกเมีย เลือกลูก วิก็ไป แต่ถ้าเลือกวี พี่ก็ต้องเลิกกะเค้า...”

(เนื้อใน หน้า ๔๔๔)

บทสนทนาที่วีณาพูดกับราเชน ราเชนเป็นพี่ชายของวีณา แต่เขาไม่ซื่อสัตย์กับปัสีพี่สาวของวีณา คิดอยากได้วีณาเป็นภรรยา ราเชนจึงเอาใจวีณาโดยการพาไปดูทาวนเฮาส์ ขณะที่ไปดูทาวนเฮาส์ด้วยกัน วีณาหวังจะพูดกับราเชนให้รู้เรื่อง

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าวีณาต้องการพูดเพื่อขู่ว่าราเชนโดยมุ่งที่จะบอกเงื่อนไขของตนให้ราเชนตัดสินใจว่าเลือกใคร เงื่อนไขคือถ้าเลือกภรรยาและลูก เธอจะไป แต่ถ้าเลือกเธอ ราเชนก็ต้องเลิกกับภรรยา

ตัวอย่างที่ ๑๖ บทสนทนาระหว่างวีณากับราเชน ราเชนเป็นพี่ชายของวีณา ราเชนอยากได้วีณาเป็นภรรยาจึงพยายามเกลี้ยกล่อมให้วีณายินยอม แต่วีณายังบ่ายเบี่ยง

“หมายความว่า หนูจะเป็นเมียใคร คนนั้นต้องไม่มีเมียอยู่ก่อน..ไม่ว่าเมียมีทะเบียนหรือไม่มี”

“จะไปหาที่ไหนแม่คุณ ผู้ชายไม่มีเลยนะ เอาไหมล่ะ หาได้เหมือนกันแหละ” เขาทำเสียงมีนัย

“หนูหมายความว่า ถ้ามีหนู ก็ต้องไม่มีคนอื่น ถึงเคยมี ก็ต้องเลิกก่อน” อีกฝ่ายยื่นคำขาดด้วยน้ำเสียงเหี้ยมเกรียมเอาจริง

“วีณา” ราเชนร้องเบาๆ ขณะที่อำอึ้งไป

(เนื้อใน หน้า ๓)

ผู้พูดคือวีณาพูดกับราเชน จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าวีณาต้องการพูดเพื่อขูราเชนโดยมุ่งที่จะบอกเงื่อนไขของตนให้ราเชนเลือกว่าต้องการใคร เงื่อนไขคือถ้าต้องการเธอ ราเชนก็ต้องไม่มีคนอื่น

ตัวอย่างที่ ๑๗ บทสนทนาระหว่างดาวเรืองกับหลวงตา ดาวเรืองต้องการให้หลวงตาคงลงสมัครแข่งขันชิงตำแหน่งกำนันกับผู้ใหญ่ฉันทน์ เมื่อหลวงตาคงลงสมัคร ดาวเรืองจึงเป็นหัวคะแนนให้ ดาวเรืองแนะนำให้หลวงตาไปขอคะแนนเสียงจากแม่ของวรรณ

“อูวะ! แม่ไฉวรรณ มันก็เมียไฉฉันทน์ เรื่องอะไรมันจะมาเห็นข้าดีฝ่าตัวมัน นิ่งนี้พูดมาๆ ”

“เหอะน่า...ไหนเคยคุยว่า เทศน์มหาชาติเพราะขนาดคนพึ่งน้ำตาตก แล้วพูดแค่นี้ทำไมพูดไม่ได้?”

“ข้าไม่เคยคุย ข้าเคยแต่เล่า”

“แหละ..ถ้าหลวงตาไปเอาคะแนนแม่ไฉวรรณได้ ฉันทน์ก็จะหาทางหาคะแนนให้หลวงตาได้”

(ดาวเรือง หน้า ๓๕๑)

ผู้พูดคือดาวเรืองพูดกับหลวงตาคง จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าดาวเรืองพูดเพื่อมุ่งที่จะบอกเงื่อนไขของตนว่าตนจะสามารถหาคะแนนมาให้หลวงตาคงได้ โดยมีเงื่อนไขว่าหลวงตาคงต้องไปขอคะแนนเสียงจากแม่ของไฉวรรณหรือภรรยาของผู้ใหญ่ฉันทน์มาให้ได้ ถ้าหลวงตาทำได้ตามเงื่อนไข ดาวเรืองก็เชื่อว่าตนจะสามารถหาคะแนนเสียงให้หลวงตาคงได้

ตัวอย่างที่ ๑๘ หลวงตาคงแข่งขันชิงตำแหน่งกำนันกับผู้ใหญ่ฉันทน์ แต่ตอนหลังหลวงตาคงยื่นข้อเสนอให้ผู้ใหญ่ฉันทน์สาบานว่าจะเอาเงินเดือนมาช่วยเหลือประชาชน ตนจึงจะยอมถอนตัวไม่แข่งขันชิงตำแหน่งกำนันกับผู้ใหญ่ฉันทน์ ผู้ใหญ่ฉันทน์จึงต้องจำใจสาบานว่าตนจะนำเงินที่ได้มาช่วยประชาชน

“ ถ้าเมื่อใด ข้าพะว้าไม่ประพุดติดงล่าวมา ขอให้ตายด้วยคมหมอก คมดาบ คมแหลน คมหลาว...”

“น่ากลัวนี่ไอ้วรรณ...” ผู้ใหญ่ผันหน้าเสีย
 “โธ่...พ่อ..ไม่มีปืนสักหนอยกลัวอะไร”

(ดาวเรือง หน้า ๔๖๔)

ผู้พูดคือผู้ใหญ่ผันพูดสาบานต่อหน้าศาล โดยมีหลวงตาคง ดาวเรือง และวรรณฟังอยู่ จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่ผันสาบานโดยการตั้งเงื่อนไขว่าถ้าตนไม่ทำตามที่พูดมา ขอให้ตนได้รับอันตรายต่างๆ

ตัวอย่างที่ ๑๙ บทสนทนาระหว่างรื่นเรียงกับลีลาญ ลีลาญไม่ชอบลายทอง จึงมาหารื่นเรียงคนในชุมชนเดียวกับลายทองแต่ไม่ถูกกับลายทอง เพื่อให้รื่นเรียงช่วยจัดการกับลายทอง

“ต้องการเงินสักเท่าไร” สำหรับการที่..เธอจะรังควานชีวิตของนังลายทอง “ไม่ให้มันมีความสุข...”
 รื่นเรียงเงยบลง เมื่อสบสายตาจริงจังของลีลาญความเมาของหล่อนหายเป็นปลิดทิ้ง
 “เงินหรือ...”
 “ใช่ฉันมีเงินให้ แต่เธอก็ต้องทำตามที่ฉันสั่ง”
 รื่นเรียงตอบ“ถ้ามีเงินให้ ฉันทำได้ทั้งนั้นแหละ “

(นางบาป หน้า ๒๖๘)

ผู้พูดคือรื่นเรียงพูดกับลีลาญ จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ารื่นเรียงพูดเพื่อมุ่งที่จะบอกเงื่อนไขของตนว่าตัวรื่นเรียงเองพร้อมที่จะทำตามคำสั่งของลีลาญทุกอย่าง แต่มีเงื่อนไขคือ ลีลาญต้องให้เงินเธอ เงินจึงถือว่าเป็นเงื่อนไข หรือสิ่งตอบแทนที่เธอจะได้รับ เมื่อเธอยอมทำตามความต้องการของลีลาญ

๔.๒.๒ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์

ประโยคเงื่อนไขนั้นนอกจากใช้แสดงเงื่อนไขแล้ว เรายังนิยมใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์ต่างๆ อีกด้วย เพราะประโยคเงื่อนไขสามารถใช้สมมุติเหตุการณ์ได้ดี ทั้งเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคต เหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้หรือตรงกันข้ามกับความจริงในอดีตหรือแม้แต่เหตุการณ์ที่เป็นความปรารถนาก็สามารถแสดงได้ด้วยประโยคเงื่อนไข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติเหตุการณ์ที่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น

ตัวอย่างที่ ๒๐ และ ๒๑ บทสนทนาระหว่างรวงข้าวกับโด่ง ขณะที่โด่งกับรวงข้าวเดินอยู่ด้วยกันหลังจากที่โด่งช่วยรวงข้าวออกมาจากน้ำเขย ทั้งสองเริ่มกังวลเพราะไม่รู้จะไปไหนดี รวงข้าวเริ่มพูด หล่อนมีอะไรหลายอย่างที่อัดอั้นตันใจ

“(๒๐) พี่โด่ง ถ้าเรื่องนี้รู้ถึงหูคุณย่า รวงข้าวต้องแย้แน่ๆ ... ขนาดรวงข้าวสอบเข้าเตรียมฯ คุณย่ายังไม่ให้เข้าเพราะต้องเรียนกับผู้ชาย (๒๑) ถ้ารู้ว่ารวงข้าวแอบพบพี่โด่ง คุณย่าต้อง...ต้องขังไม่ให้ไปไหน หรือ ส่งเข้าประจำ หรืออะไรที่มันแย้ เรื่องอาชชนี้ด้วย อาเกดรู้เข้าต้องโกรธรวงข้าวมากๆ คุณย่าต้องโกรธว่ารวงข้าวก่อเรื่อง ต่อไปคุณย่าต้องลงโทษรวงข้าวไม่ให้ไปไหน”

“แต่รวงข้าวไม่ควรปิดบัง” เด็กหนุ่มค่านออกมาทันที “ซินปิดเรื่องไว้ ไอ้คนนั้นมันก็รอดตัวสบายไปนะซี”

(คุณชาย หน้า ๖๔๗)

ผู้พูดคือรวงข้าวพูดกับโด่ง จากตัวอย่างที่ ๒๐ และตัวอย่างที่ ๒๑ จะเห็นได้ว่ารวงข้าวใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์ โดยสมมุติว่าคุณย่าเกิดรู้เรื่องของเธอ และรู้ว่าเธอแอบพบกับโด่ง ผลที่เธอเชื่อว่าจะต้องเกิดขึ้นคือเธอต้องถูกทำโทษ ที่รวงข้าวเชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้นเพราะเธอรู้จักคุณย่าของเธอดี เหตุการณ์ที่รวงข้าวสมมุตินั้นเป็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะปัจจุบันคุณย่าก็ยังไม่รู้เรื่อง แต่สิ่งที่เธอสมมุตินั้นเธอเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้สูง ประโยคเงื่อนไขนี้จึงเป็นตัวอย่างสมมุติเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ตัวอย่างที่ ๒๒ บทสนทนาระหว่างปลีกับก้นทิมญาติของเธอ ปลีเล่าให้ก้นทิม่าฟังว่าเข็มเพชรเจ้านายของเธอจะหาบ้านให้เธออยู่ใหม่เพื่อหนีจากราชนสามีของเธอ

“นี่พี่เข็มกำลังหาบ้านให้” อีกฝ่ายพูดอ่อยๆ เหมือนบริกาษา

“พี่ปลี” ลูกผู้หญิงลงเสียงหนัก...โกรธขึ้นมาทันควัน โกรธเสียเต็มที

“ถ้าพี่รับ พี่เอ๋ย ต่อไปนี่จะไม่มีวันได้ผุดได้เกิดอีกแล้ว”

“ก้น” ปลีลากเสียง“เธอต้องเห็นใจพี่มั่งนะ พี่เป็นหนี้เขาเยอะมาก”

“ใช่...พี่เป็นหนี้เขา หนี้เงิน ...หนี้ที่พี่ดูแลของเขาไม่ดี แต่พี่ก็ไม่ควรเป็นหนี้ชีวิต...” ฝ่ายที่ดูเดือดกว่าชี้แจง “เมื่อเป็นหนี้เงิน พี่ก็ผ่อนใช้ไป แต่ชีวิตของพี่ของลูกพี่ ต้องถอนออกมา”

ปลีนั่งอีก

(เนื้อใน หน้า ๕๐๓)

ผู้พูดคือก้นทิม่าพูดกับปลีญาติผู้พี่ จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าก้นทิม่าใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์ โดยสมมุติว่าถ้าปลีรับความช่วยเหลือจากเข็มเพชรเจ้านาย ผลที่เธอเชื่อว่าจะต้องเกิดขึ้น คือ

ชีวิตป्लीจะยิ่งแย่ เพราะเธอรู้จักเจมเพอร์ดี เหตุการณ์ที่กันทิมาสมมุตินั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต เพราะในขณะที่พูดนั้น ป्लीยังไม่ได้ยอมรับบ้านที่เจมเพอร์หาให้ ดังนั้นเมื่อกันทิมาต้องการจะพูดถึง เหตุการณ์สมมุติในอนาคต เธอจึงต้องเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขที่สมมุติเหตุการณ์ในอนาคต เพื่อเตือนป्लीไม่ให้รับบ้านจากเจมเพอร์

ประโยคเงื่อนไขนั้นนอกจากจะใช้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ในอนาคตแล้ว ยังสามารถใช้แสดงความคาดหวังหรือความปรารถนาที่อาจจะเป็นไปได้ในอนาคต หรือความปรารถนาที่เป็นไปไม่ได้ได้อีกด้วย ประโยคเงื่อนไขที่ใช้สมมุติเหตุการณ์ที่แสดงความปรารถนาที่อาจจะเป็นไปได้ในอนาคต เช่น

ตัวอย่างที่ ๒๓ บทสนทนาระหว่างวรรณกับผู้ใหญ่นักบวช ผู้ใหญ่นักบวชมาคร่ำครวญว่าได้สาบานกับพ่อของตนไปแล้ว แล้วจะเป็นกำนันได้อย่างไร วรรณจึงเตือนสติว่าผู้ใหญ่นักบวชไม่ได้สาบานเพียงแต่บอกว่าจะช่วย การช่วยก็มีสองอย่างคือช่วยให้ได้เป็นกำนันและไม่ให้ได้เป็นกำนัน

“เอ็งอย่านึกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่มีนะเว้ย ก็ที่สาบานแล้วเป็นยังไงไปก็เห็นๆ กันอยู่”

“เอาละพ่อ เรายังไม่ได้สาบาน แล้วเราก็บอกแต่ว่าจะช่วย เราช่วยจริง คือ ช่วยให้ไม่ได้”

“น่าน..เราต้องค่อยๆ เลี้ยงคัมภีร์ ถ้าเจ้าพ่อปู่เอ็งมาทรงอีก เราจะได้ช่วยกันอธิบาย แล้วต่อไปเราจะทำยังไง?”

“เราเกาะหาเสียงต่อ...ไม่แน่ว่าพ่อนาน...ถ้าเสียงเราดี ปี่หน้าพ่ออาจจะได้เป็นสอสอ...”

“อย่าเพิ่งคิดเลยนะ” ผู้ใหญ่นักบวช

(ดาวเรื่อง หน้า ๓๘๐)

ผู้พูดคือวรรณพูดกับผู้ใหญ่นักบวช จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าวรรณใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์ โดยสมมุติว่าถ้าคะแนนเสียงของผู้ใหญ่นักบวชดี ผลก็คือปี่หน้าผู้ใหญ่นักบวชก็มีสิทธิ์เป็นผู้แทนราษฎร ซึ่งก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพราะถ้าคะแนนเสียงดีโอกาสที่จะเป็นผู้แทนราษฎรก็ย่อมจะมี ประโยคเงื่อนไขในตัวอย่างนี้ผู้พูดใช้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะปัจจุบันยังไม่รู้ว่าผู้ใหญ่นักบวชจะได้คะแนนเสียงดีหรือไม่ นอกจากใช้สมมุติเหตุการณ์ในอนาคตแล้ว ประโยคเงื่อนไขในข้อนี้ยังใช้แสดงความคาดหวังของผู้พูดที่หวังว่าพ่ออาจจะได้เป็นผู้แทนราษฎรอีกด้วย

ตัวอย่างที่ ๒๔ บทสนทนาระหว่างจำแ่มกับปลัดจันทวัฒน์ จำแ่มเป็นคู่ปรับกับดาวเรื่อง เมื่อจำแ่มได้ข่าวว่าที่บ้านดาวเรื่องมีปิ่นเถื่อน จำแ่มจึงขอให้ปลัดจันทวัฒน์ช่วยขับรถไปบ้านดาวเรื่อง

“...คนของไอ้วรรณมันมากระซิบบอกว่าไอ้เรื่องมันซื่อป็นเถื่อนไว้ ผมจะจับมัน...ได้...ไอ้คุณนี่มันไม่ถูกกันนะครับคุณปลัด คราวที่แล้วไอ้เรื่องมันก็ทำไอ้วรรณซะเจ็บ มันเลยอยากแก้แค้น ถ้าจับไอ้เรื่องได้ คราวนี้ละคอยดู จะประจานให้คนแห่มาดูหน้ามันให้แน่นโรงพักเลย”

“คิดให้แน่นา” คุณปลัดกลับไม่แน่ใจ

(ดาวเรือง หน้า ๒๗๕)

ผู้พูดคือจำเมนพูดกับปลัดจินตวัฒน์ จากตัวอย่างจำเมนใช้ประโยคเงื่อนไขนี้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ในอนาคตว่าถ้าตัวเองจับดาวเรืองได้ ตนจะทำอย่างไรกับดาวเรือง ประโยคเงื่อนไขนี้ นอกจากจะใช้สมมุติเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตแล้วยังแสดงความปรารถนาที่เป็นไปได้ของผู้พูดเพราะจำเมนก็หวังจะจับดาวเรืองคู่ปรับให้ได้ ยิ่งรู้ว่ามียุทธศาสตร์ความผิด คือ ปืนเถื่อน จำเมนก็ยิ่งมีความหวังว่าตนจะมีโอกาสจับดาวเรืองมากู้ชื่อเสียงของตนที่เสียไปได้ของตนในคราวนี้ อย่างไรก็ตามแม้จำเมนจะคิดว่าตนน่าจะจับดาวเรืองได้เพราะมีหลักฐาน แต่จะจับได้หรือไม่ก็ยังเป็นเรื่องในอนาคตที่ยังไม่แน่นอน

ประโยคเงื่อนไขที่ใช้สมมุติเหตุการณ์ที่แสดงถึงความปรารถนาที่เป็นไปไม่ได้ เช่น

ตัวอย่างที่ ๒๕ บทสนทนาระหว่างโด่งกับรวงข้าว โด่งกับรวงข้าวเป็นเพื่อนที่รู้จักกัน ตั้งแต่เล็กๆ โด่งได้ตาแหยมอบบรมสังฆอนมาโดยตลอด โด่งจึงรักและเคารพตาแหยมมาก เมื่อตาแหยมไม่สบายเป็นมะเร็งที่ตับ รวงข้าวมาเยี่ยมและแนะนำให้พาตาแหยมไปหาหมอที่อเมริกา

“ตาแหยมแก่เป็นคนใช้นาธา ไม่มีทางไปอยู่โรงพยาบาลแพงๆ ยังงั้นได้หรอก” น้ำตาค่อยๆ รินไหลลงมาบนมือแก้มสีชมพู

“แล้วเราก็ต้องดูแกตายไปยั้งงั้นหรือคะ?”

โด่งเจ็บปวดต่อคำถามของหล่อน..เขาต่างหาก เขาเป็นคนที่ต้องทนดูแกตายไปต่อหน้าต่อตา ไม่อาจช่วยเหลือได้มากกว่านี้

“ถ้าพี่เจ็บแทนตาแหยมได้ พี่ก็จะเจ็บแทน”

คำพูดสั้นๆ แต่ประมวลความรู้สึกอย่างแท้จริง ทำให้รวงข้าวมองอีกฝ่ายด้วยความเห็นใจ

(คุณชาย หน้า ๙๙๑)

ผู้พูดคือโด่งพูดกับรวงข้าว จากตัวอย่างโด่งใช้ประโยคเงื่อนไขนี้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นความปรารถนาที่เป็นไปไม่ได้ โด่งสมมุติว่าถ้าตัวเองเจ็บแทนตาแหยมได้ ตนก็อยากเจ็บแทน เพราะโด่งรักตาแหยมไม่ยอมให้ตาแหยมเจ็บปวด แต่สิ่งที่โด่งสมมุติเป็นสิ่งที่ไปไม่ได้เพราะโด่งไม่มีทางที่จะกลายเป็นตาแหยมไปได้ แต่ถึงแม้ว่าสิ่งที่โด่งสมมุติจะเป็นไปไม่ได้ แต่ประโยคเงื่อนไขนี้ก็สามารถแสดงให้เห็น

ความรู้สึกห่วงใยที่ไต่งมีต่อตาแหยมได้อย่างชัดเจน

ประโยคเงื่อนไชนั้นนอกจากจะใช้สมมุติเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เหตุการณ์ที่แสดงความปรารถนาที่น่าจะเป็นไปได้และเหตุการณ์ที่แสดงความปรารถนาที่เป็นไปไม่ได้แล้ว บ่อยครั้งที่ผู้พูดรู้ตัวว่าได้ทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาดไปในอดีต ซึ่งไม่สามารถแก้ไขอะไรได้แล้ว เมื่อต้องการย้อนกลับไปพูดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้วนั้น ผู้พูดนิยมใช้ประโยคเงื่อนไชนสมมุติถึงเหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้หรือตรงข้ามกับความเป็นจริงในอดีต เช่น

ตัวอย่างที่ ๒๖ บทสนทนาระหว่างสุภากับพีรยศ ขณะนั้นมีที่มงานของนิตยสารและเตี้ยลูกชายสุภาพักอยู่ด้วย พีรยศเป็นหัวหน้าทางนิตยสาร นิตยสารฉบับนี้เคยมาสัมภาษณ์เตี้ยเพราะเป็นเตี้ยเป็นหนึ่งในตัวเก็งเยาวชนดีเด่นที่ทางนิตยสารเลือกไว้ แต่เมื่อประกาศผลปรากฏว่าเตี้ยไม่ได้เป็นเยาวชนดีเด่น เตี้ยไม่ยอมจึงเรียกร้องโดยการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่าทางนิตยสารมีลัทธิลบลมคมในในการตัดสิน เมื่อทางนิตยสารทราบข่าว พีรยศและที่มงานจึงเดินทางมาที่บ้านเตี้ยเพื่อวิ ความเข้าใจกัน หลังจากทางพีรยศได้มาตกลงและชี้แจงกับทางพ่อแม่ของเตี้ยแล้ว เขาก็ถามว่ามีอะไรจะถามอีกไหม สุภาพูดตอบพีรยศ

“ไม่ถามอะไรแล้วค่ะ ไม่ถาม” เธอพูดด้วยความเจ็บใจและน้อยใจแทนลูกชายจนสุดขีด
 “ถ้าหากว่ารู้ล่วงหน้าว่าหนังสือนี้จะทำแบบนี้ ดิฉันจะบอกเตี้ยเสียตั้งแต่แรกว่าไม่ให้เขาคัดเลือกเราอยู่ของเราดี ๆ แล้ว ไม่ควรจะให้ใครเอาไปประจาน”

พีรยศยิ้มน้อยอย่างไม่ถือสา และพูดว่า

“ไม่มีใครเอาคุณอดิศรไปประจานหรอกครับ ข้อความในนี้เป็นความลับ เราไม่ได้เผยแพร่ต่อสื่อมวลชน ผมนำมาให้คุณอ่านเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเท่านั้นเอง”

(คุณชาย หน้า ๘๖๐)

ผู้พูดคือสุภาพูดกับพีรยศ ตัวอย่างนี้สุภาใช้ประโยคเงื่อนไชนี้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ว่าถ้าเธอรู้ก่อนล่วงหน้าว่าเหตุการณ์จะเป็นเช่นนี้ได้ เธอจะไม่ให้เตี้ยเข้าคัดเลือก แต่สิ่งที่สุภาสมมุติเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงในอดีต จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะขณะที่พูดอยู่นั้นเหตุการณ์ต่างๆ ได้เกิดขึ้นไปแล้ว

ตัวอย่างที่ ๒๗ บทสนทนาระหว่างลีลาอยู่กับนครินทร์ ทั้งสองเคยเป็นคู่รักกัน เมื่อนครินทร์รู้เรื่องจากรับแจ้งว่าลีลาเป็นคนจ้างให้เธอมาเล่าประวัติลายทองเสี้ยว หายๆ เขาโกรธลีลาอย่างมาก เมื่อเขากลับบ้าน เขาก็ตรงไปไล่ลีลาออกจากบ้าน

“ไม่ไป” หญิงสาวแผดเสียง “ทำไมฉันต้องไป ฉันจะอยู่ที่นี้แหละ คุณรู้หรือทำไม...คุณจะไม่ยอมชีวิตของฉันทั้งชีวิตทั้ง ทั้งที่เรื่องทั้งหมดคุณเป็นต้นเหตุ คินนี่ถ้าคุณไม่แนะนำให้อันรู้จักกับไมเคิล ฉันก็คงไม่ตัดสินใจแต่งงานกับเขา เพื่อที่จะรู้ทีหลังว่าเขาเป็นเกย์...”

“แต่คุณก็เลิกลม...บินสูง...ปรับเปลี่ยนชีวิต ไล่ปีกไล่หางเป็นหงส์ คุณสนุก”

(นางบาป หน้า ๓๓๐)

ผู้พูดคือลีลาญพูดกับนครินทร์ ตัวอย่างนี้ลีลาญใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์ว่าถ้านครินทร์ไม่แนะนำให้เธอรู้อีกกับไมเคิล เธอก็คงไม่ต้องแต่งงานกับไมเคิลและชีวิตแต่งงานเธอก็คงไม่ล้มเหลวเช่นปัจจุบันนี้ แต่สิ่งที่ลีลาญสมมุติเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความเป็นจริงในอดีต จึงเป็นไม่ได้เพราะปัจจุบันชีวิตแต่งงานเธอก็ล้มเหลวไปแล้วเพราะสามีของเธอเป็นเกย์

นอกจากประโยคเงื่อนไขจะใช้สมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้หรือตรงข้ามกับความเป็นจริงในอดีตแล้ว ยังสามารถสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้หรือตรงข้ามความเป็นจริงในปัจจุบันได้อีกด้วย เช่น

ตัวอย่างที่ ๒๘ บทสนทนาระหว่างพวกลูกสมุนของวรรณ วรรณรู้สึกเสียหน้าที่โดนดาวเรื่องใช้กลอุบายเอาเหล่าเถื่อนที่ตนต้มไปขาย แม้ดาวเรื่องจะเอาเงินที่ขายได้มาคืนก็ตาม

“นี่ถ้ามันเป็นผู้ชาย มันคงสมัครเป็นกำนันซะเองแน่ๆ”

“ถ้าเป็นหญิงเขาก็ไม่เรียกกำนันซะ” อีกคนขัดคอ

“เห็นจะต้องเรียกกำนี ดูตะยักษา พอเป็นยักษ์ตัวเมียยังเรียกยักษ์...”

(ดาวเรื่อง หน้า ๔๓๒)

ผู้พูดคือพวกลูกสมุนของวรรณพูดคุยกันเอง จากตัวอย่างจะเห็นว่าลูกสมุนของวรรณ ใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์ในปัจจุบันว่าถ้าดาวเรื่องเป็นผู้ชาย พวกตนก็คิดว่าดาวเรื่องคงต้องสมัครเป็นกำนันเสียเอง แต่สิ่งที่พวกสมุนของวรรณสมมุติเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริง จึงเป็นไปไม่ได้เพราะความจริงแล้วดาวเรื่องเป็นผู้หญิง ไม่มีทางจะกลายเป็นผู้ชายไปได้

นอกจากประโยคเงื่อนไขจะสามารถสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้หรือตรงข้ามกับความเป็นจริงแล้ว ประโยคเงื่อนไขยังสามารถใช้สมมุติเหตุการณ์ที่เป็นจริงได้อีกด้วย เช่น

ตัวอย่างที่ ๒๙ บทสนทนาระหว่างสุภากับเตี้ยลูกชายของเธอ เตี้ยคิดอยู่จิตใจ ก็พยักหน้าช้าๆไม่เต็มใจนัก

“เตี้ยแปลกใจจัง คุณแม่ เรื่องไอรัดคันเดียนี่นะ ทำไมมันเป็นปัญหายืดเยื้อไม่รู้จักจบซะที”

“มันก็อยู่ที่เตี้ยนี่แหละถ้าหากว่านั่งรถเมล์ได้อย่างคนอื่น ๆ เขาก็ไม่มีปัญหา”

เด็กหนุ่มนั่งอึ้งไปทันที เหมือนคำพูดนี้กระแทกใจเข้าอย่างแรง

(คุณชาย หน้า ๒๒๓)

ผู้พูดคือสุภาพบุรุษกับเตี้ย ตัวอย่างนี้จะเห็นว่าสิ่งที่สุภาพบุรุษ เป็นสิ่งที่สุภาพคิด และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆว่าถ้าเกิดเตี้ยนั่งรถเมล์ได้ เหมือนคนทั่วไปก็จะมีปัญหาเรื่องการมาแย่งใช้รถกับคุณมหาพ่อของเตี้ย แต่เพราะเตี้ยไม่ชอบที่จะนั่งรถเมล์ ปัญหาเรื่องการแย่งใช้รถกันจึงเกิดขึ้น จะเห็นว่าปัญหาเรื่องการแย่งรถกันใช้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆดังนั้นประโยคเงื่อนไขในตัวอย่างนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ใช้สมมุติเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นจริงได้อย่างดี

ตัวอย่างที่ ๓๐ บทสนทนาระหว่างแม่บ้านขึ้นกับดาวเรือง แม่บ้านขึ้นเป็นแม่ของดาวเรือง ดาวเรืองจะลงแข่งขี่ม้ากับวรรณ ดาวเรืองบอกให้แม่บ้านขึ้นเดิมพันด้านตนมากๆ แม่บ้านขึ้นทำตาม ใกล้เคียงเวลาแข่ง แม่บ้านขึ้นมองดูโพยยาวเหยียดที่จดไว้ด้วยสีหน้ากังวล เพราะเห็นได้ชัดว่าม้าทางวรรณดูได้เปรียบกว่ามาก จึงอดถามดาวเรืองไม่ได้ว่าดาวเรืองแน่ใจแค่ไหนว่าจะชนะ

“ไอ้เรื่อง เอ็งต้องชนะแน่ๆ”

“ไม่แน่ไม่แน่แน่แน่ ขนมห่มอแกงไม่ต้องซื้อกิน” เจ้าคนตอบร้องเป็นเพลงเสียอีก ผู้เป็นมารดาจึงตาสุน

“อย่ามัวทะเล้น ถ้าแพ้ละเอ็งเอ๋ย อย่าว่าแต่จะขายบ้านให้เขาเลย ขาดตัวด้วยก็ยังไม่พอ”

(ดาวเรือง หน้า ๒๑๐)

ผู้พูดคือแม่บ้านขึ้นพูดกับดาวเรือง จะเห็นได้ว่าตัวอย่างนี้แม่บ้านขึ้นสมมุติในสิ่งที่ป็นจริง เพราะรู้ว่าตนเดิมพันข้างดาวเรืองไว้สูง แม่บ้านขึ้นลองคิดสมมุติเหตุการณ์ว่าดาวเรืองแพ้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นแน่นอนก็คือต้องเสียเงินใช้หนี้คนอื่น ๆ เป็นเงินจำนวนมากจนเปรียบเทียบได้ถึงขนาดว่าขายบ้าน ขาดตัวยังไม่พอ แสดงว่าเป็นจำนวนที่มากจริงๆ สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจึงไม่ใช่สิ่งสมมุติเหมือนข้ออื่นที่คิดว่าจะเกิดขึ้น แต่ในข้อนี้เป็นสิ่งที่ผู้พูดแน่ใจว่าจะเกิดขึ้นจริงๆ ทั้งนี้เพราะแม่บ้านขึ้นมีข้อมูลอยู่ในโพยที่จดไว้ ย่อมประเมินราคาได้อยู่แล้วว่าถ้าได้จะได้เท่าไร และถ้าเสียจะต้องเสียเป็นจำนวนเท่าใด ดังนั้นจะเห็นว่าปัญหาที่จะเกิดขึ้นถ้าดาวเรืองแพ้พนันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ ประโยคเงื่อนไขในตัวอย่างนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ใช้สมมุติเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นจริง

การสมมุติเหตุการณ์นี้มีคู่การสมมุติที่น่าสนใจ คือ การสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปได้กับ เป็นไปไม่ได้ และการสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นจริง และตรงกันข้ามกับความจริง

การสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้ กับ การสมมุติเหตุการณ์ที่ตรงกันข้ามกับความจริง เป็นคำที่ใช้แทนกันได้ เพราะสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงย่อมเป็นไปไม่ได้

การสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ กับ การสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นจริง เป็นคำที่อาจใช้แทนกันได้แต่ไม่ทุกกรณี เพราะการสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นจริง คือความเป็นจริง ไม่ใช่สิ่งเพียงแค่ว่าจะเป็นไปได้ เช่น ในตัวอย่างที่ ๒๙ ถ้าเตี้ยนั่งรถเมล์ได้เหมือนคนอื่นมันก็จะไม่มีปัญหาเรื่องการแย่งรถกับคุณมหา สิ่งที่สมมุติคือ เตี้ยนั่งรถเมล์ได้เหมือนคนอื่น สิ่งที่จะเกิดขึ้นไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปได้ แต่เป็นสิ่งที่เป็จริง คือในบ้านจะไม่มีปัญหาแย่งรถ เพราะเหตุที่เกิดปัญหาคือทุกคนจะใช้รถ ถ้าทุกคนไม่ใช้รถก็จะเป็นปัญหา แต่ประโยคที่สมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปได้อาจจะเป็จริงก็ได้ เช่น ตัวอย่างที่ ๒๔ “ถ้าเสียงเราดี ปีหน้าพออาจจะได้เป็น ส.ส.” การสมมุตินี้เป็นการสมมุติแบบเป็นไปได้อ ผู้พูดคือวรรณยังไม่รู้ว่าปีหน้าผู้ใหญ่นักจะได้เป็น ส.ส. หรือไม่ แต่มีโอกาสเป็นไปได้อ ถ้าได้เป็จริง ๆ การสมมุติเหตุการณ์นี้ก็เป็นการสมมุติเหตุการณ์ที่เป็นจริงด้วยเป็ต้น

ข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือประโยคเงื่อนไขที่ใช้เพื่อสมมุติเหตุการณ์นี้ นอกจากจะสามารถใช้สมมุติเหตุการณ์ที่เป็นไปได้อและเป็นไปไม่ได้ เหตุการณ์ที่เป็ความปรารถนา ความคาดหวังในอนาคต และการย้อนสมมุติเหตุการณ์ในอดีตแล้ว ผู้พูดยังสามารถใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติเหตุการณ์เพื่อเป็นการหยั่งเชิงผู้ฟังได้อีกด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ ๓๑ บทสนทนาระหว่างราเชนกับวีณา ราเชนเป็นพี่เขยของวีณา วีณาหย่ากับสามีจึงมาขออาศัยอยู่กับป्लीพี่สาว เมื่อวีณากลับบ้าน ราเชนกลับมาแล้ว เขาชวนเธอกินเลือ้อองให้แต่วีณาขอตัวอาบน้ำ

“เวลาอาบน้ำก็ ใส่กลอนให้ดิ้นนะ...” ราเชนสัพยอกหวังจะล้ออย่างหยาบหน้อย “เดี๋ยวใครบางคนเปิดผลวะเข้าไปละก็...จะหาว่าไม่เตือน”

“ใครล่ะพี่..พี่หรือเปล่า”วีณาไม่ระย่อ

“ถ้าเป็นพี่ละ วิจะทำยังงั้”

วีณาคิดถึงห้องส่วนตัวที่เขารับปากว่าจะต่อให้ จึงทำท่าเข็้นยิ้ม หากแต่ไม่ตอบ

(เนื้อใน หน้า ๒๔๔)

ผู้พูดคือราเชนพูดกับวีณา ราเชนแอบสนใจวีณาน้องสาวของภรรยา ดังนั้นการถามโดยใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติเหตุการณ์ว่าถ้าเป็นเขาเปิดเข้าไปตอนท่วีณาอาบน้ำ เธอจะทำอย่งไร จึงไม่ได้เป็นการสมมุติเหตุการณ์ธรรมดา ๆ แต่เป็นการสมมุติเหตุการณ์เพื่อถามหยั่งเชิงดูว่าวีณาจะมีปฏิกิริยาอย่งไร จะมีท่าที่ตอบเขาหรือไม่ จึงเป็นการถามที่มีความนัยแฝงอยู่

ตัวอย่างที่ ๓๒ บทสนทนาระหว่างราเชนกับวีณา ราเชนกับป्लीเป็นสามีภรรยา กัน วีณาเป็นน้องสาวของป्ली ป्लीบอกให้วีณาไปกินข้าวก่อนไม่ต้องรอตัวเอง

“กินเลย วี ไม่ต้องรอเค้าหรอก พวกจริตมาก” พี่เขยหล่อนเริ่มขวาง วีณาจึงนั่งลง พลังนึกในใจ...เรื่องนี้ทำทนายชนสนุกมิใช่หรือ หล่อนจะเล่นกับเขาได้ไหม...คงได้...

“พี่เขยเต็มเหล้าอีกหน่อยดีกว่า” หล่อนพูดพลางรินน้ำสีทองคร่ำลงในแก้ว

เขายื่นหน้าเข้ามาจนได้กลิ่นจากลมหายใจ...กระซิบนัยน์ตาเป็นมัน

“ถ้าเคาะประตูแล้วจะเปิดไหม” คำถามนั้นปนมากับยัมกริม

“อย่าล้อเล่นนะ” วีณาว่าอย่างลองดีหน่อยๆ

(เนื้อใน หน้า ๓๒๐)

ผู้รู้ดีคือราเชนพูดกับวีณา ราเชนแอบสนใจวีณาน้องสาวของภรรยา จึงเอาใจโดยการลงทุนต่อห้องให้อยู่ ทั้งๆ ที่ปกติเขาเป็นคนตระหนี่ ดังนั้นการถามโดยใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติเหตุการณ์ว่าถ้าเขาไปเคาะประตูห้อง วีณาจะยอมเปิดให้เขาหรือไม่ จึงไม่ได้เป็นการสมมุติเหตุการณ์ธรรมดาๆ แต่เป็นการสมมุติเหตุการณ์เพื่อถามหยิ่งเชิงดูว่าวีณาจะมีปฏิกิริยาอย่างไร เธอจะยอมตกลงปลงใจกับเขาหรือไม่ จึงเป็นการถามที่มีความนัยแฝงอยู่

ตัวอย่างที่ ๓๓ บทสนทนาระหว่างเข็มเพชรเจ้านายของป्लीกับโปรยลูกสาวของป्ली เข็มเพชรเอ็นดูโปรยเหมือนลูกเหมือนหลาน โปรยเองก็เห็นเข็มเพชรเป็นเทพธิดาแห่งความหวัง ทุกครั้งที่อยู่ด้วยเธอจะรู้สึกอบอุ่น วันหนึ่งเข็มเพชรว่างจึงไปรับโปรยที่โรงเรียน โปรยคุยให้ฟังว่าไม่ชอบน้ำวี เข็มเพชรก็บอกโปรยว่าดีแล้วที่น้ำย้ายไปนอนข้างล่าง ไม่ต้องนอนกับโปรยแล้ว

“สงสารหนู สงสารแม่หนู...ลำพังรับมือกับพ่อเราคนเดียวก็ตายกันเป็นแถวๆ แล้วจริงไหม”

“พ่อนิสัยไม่ดี” เด็กหญิงโพล่งขึ้น

“ตายจริง...โปรย” ป्लीอุทาน ขณะที่เข็มเพชรยิ้มอย่างสาแก่ใจ “ใช่..พ่อเรานิสร้ายไม่ดี” หล่อนย้ำ “แต่ถึงงี้ เขาก็เป็นพ่อ...เราเป็นลูก อยากหนีไปไหนก็ไปไปไม่ได้ ก็จำต้องกล้ำต้องกลืนฝืนทนไป...อยากอวดใครเรื่องพ่อ ก็อวดไม่ได้..ใช่ไหมล่ะโปรย”

“ค่ะ”

“แล้วนี่...ถ้าเกิดไม่มีพ่อซะคน หนูจะว่ายังไง” หล่อนถามเมื่อเลี้ยวรถช้าๆ จากหน้าประตูโรงเรียน มุ่งไปบ้านป्ली

เด็กหญิงโปรยอึ้งไป...ไม่มีพ่อ ...แม่พ่อจะไม่ได้ เธอก็ไม่ชินที่จะไม่มีพ่อ..

(เนื้อใน หน้า ๓๕๕)

ผู้พูดคือเซ็มเพชรพูดกับไปรย เซ็มเพชรสนิทสนมกับป्लीแม่ของไปรยดี เธอเป็นคนแนะนำให้ป्लीรู้จักกับราเชนพ่อของไปรย แต่ตัวเซ็มเพชรเองกลับเกลียดราเชนมาก เมื่อไปรยพูดถึงพ่อของตนในทางที่ไม่ดี เซ็มเพชรจึงได้โอกาสใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติเหตุการณ์เพื่อถามไปรยว่าถ้าอีกหน่อยไม่มีพ่อ ไปรยจะว่าอย่างไร การที่เซ็มเพชรใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์เช่นนี้ เพราะเธออยากรู้ว่าปฏิกิริยาของไปรยว่าจะเป็นอย่างไร หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการถามเพื่อหยั่งท่าทีของผู้ฟัง จะได้เป็นแนวทางในการตัดสินใจต่อไป เพราะเธอคิดให้ป्लीเลิกกับราเชน ถ้าไปรยไม่ติดพ่อ ความคิดของเธอก็มีโอกาสเป็นไปได้

จากบทสนทนาที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่าประโยคเงื่อนไขสามารถใช้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างดีทั้งเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้ หรือเป็นไปได้ยาก เหตุการณ์ที่เป็นจริง หรือตรงกันข้ามกับความจริง เหตุการณ์ที่เป็นความปรารถนา หรือแม้แต่จะใช้สมมุติเหตุการณ์โดยมีจุดมุ่งหมายแฝงเช่นการถามหยั่งเชิงก็สามารถใช้ได้ ดังนั้นเมื่อผู้พูดต้องการสื่อถึงข้อความที่ใช้สมมุติเหตุการณ์ ผู้พูดจึงนิยมใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสื่อข้อความที่ใช้สมมุติเหตุการณ์นั้นๆ

๔.๒.๓ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความสุภาพและความไม่สุภาพ

ในการติดต่อสื่อสารกันนั้นนอกจากผู้พูดจะต้องคำนึงว่าทำอย่างไรการสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลแล้วผู้พูดยังต้องคำนึงถึงเรื่องความสุภาพและไม่สุภาพด้วย เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องให้เกียรติกัน โดยเฉพาะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีระบบอาวุโส เน้นเรื่องการเคารพผู้ใหญ่ การมีสัมมาคารวะ มีความเกรงใจกัน จึงต้องคำนึงถึงเรื่องของความสุภาพเป็นสำคัญ เพราะทุกคนย่อมต้องการรักษาหน้าของตนเอง “หน้า” ในที่นี้ หมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวกับภาพลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง เป็นศักดิ์ศรีทางสังคมซึ่งคนทุกคนต้องการจะมี ทั้งยังรวมถึงความต้องการการยอมรับ และการไม่ถูกดูหมิ่นอีกด้วย

ความต้องการเรื่องหน้านี้เป็นความต้องการพื้นฐานของคนเราทุกคน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ด้าน คือ หน้าด้านบวก และหน้าด้านลบ

๑) หน้าด้านบวก (Positive Face) เป็นหน้าในด้านที่ต้องการการยอมรับและความชื่นชมจากผู้อื่น

๒) หน้าด้านลบ (Negative Face) เป็นหน้าในด้านที่ต้องการความเป็นส่วนตัว ไม่ต้องการให้คนอื่นมารบกวน (Brown and Levinson, 1973)

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า เหตุผลที่เราเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขสื่อเจตนาต่างๆนั้น บางบทสนทนา

จะเห็นได้ชัดเจนว่าผู้พูดเลือกใช้เพราะคำนึงถึงปัจจัยในเรื่องของความสัมพันธ์กับผู้ฟัง แต่บางบท ผู้พูดก็ใช้เพื่อมุ่งแสดงความไม่สุภาพต่อผู้ฟัง ดังจะสามารถแบ่งได้เป็นข้อย่อยต่อไปนี้

๔.๒.๓.๑ ใช้เพื่อแสดงความสุภาพ

๔.๒.๓.๒ ใช้เพื่อแสดงความไม่สุภาพ

๔.๒.๓.๑ ใช้เพื่อแสดงความสุภาพ

การพูดจาปราศรัยกันนั้น ความสุภาพเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เพราะทุกคนย่อมต้องการให้ผู้อื่นให้เกียรติยกย่องตน ดังนั้นในการสนทนากันจึงต้องเลือกใช้คำพูดให้เหมาะกับสถานการณ์ คือพูดให้ถูกกาลเทศะ เพราะถ้าพูดผิดหูกันอาจทำให้สัมพันธภาพที่มีอยู่ยุติลงได้ แม้จะเป็นเพื่อนสนิท เรื่องของการพูดโดยคำนึงถึงความสุภาพก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังที่บราวน์และเลวินสันกล่าวไว้ว่าคนเราทุกคนมีหน้าที่รักษา ดังนั้นจึงต้องคำนึงว่าทั้งผู้พูดและผู้ฟังต่างก็ต้องการรักษาหน้าของตน เมื่อเราทราบเช่นนี้ ในการสนทนาจึงต้องคำนึงถึงทั้งหน้าของผู้ฟังและหน้าของตนเองด้วย จากข้อมูลในบางบทสนทนา พบว่าการที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในการแสดงเจตนาต่างๆ บางครั้งก็ใช้เพื่อรักษาหน้าของผู้ฟัง บางครั้งก็ใช้รักษาหน้าของตัวเอง การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความสุภาพจึงแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

- ๑) แสดงความสุภาพโดยการให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง
- ๒) แสดงความสุภาพโดยการให้ทางเลือกแก่ตนเอง

๑) แสดงความสุภาพโดยการให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง

การให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง ถือเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งของความสุภาพ เพราะสามารถทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าคุณพูดไม่ได้บังคับผู้ฟังจนเกินไป เนื่องจากผู้พูดพูดเปิดช่องคือทางเลือกให้แก่ผู้ฟัง ผู้ฟังจึงสามารถเลือกได้ว่าจะทำหรือไม่ก็ได้ เช่น

ตัวอย่างที่ ๓๔ ยายของเด็กชายโด่งป่วย โด่งมาขอความช่วยเหลือจากตาแหยม ตาแหยมจึงแวะไปหาคุณมหา บทสนทนาเป็นบทสนทนายระหว่างตาแหยมกับคุณมหา

“อะไรอีกล่ะ ตาแหยม มาขอข้าวกินก็...เข้าไปในครัวซี ข้าวเย็นยังมีเหลืออีกนิดหน่อย”
 อีกฝ่ายยิ้มเจื่อนๆ “โอ้เรื่องข้าวล่ะไม่รังเกียจหรอก คุณมหา มีให้ตาแหยมกินได้บุญชะยิ่งกว่าเทให้หมากินอีกนะ ทำบุญกับคนด้วยกัน อานิสงส์แรง...แต่วันนี้ไม่ได้จะมาขอข้าวหรอก เมื่อกี้ได้ยินว่าจะเอาไปให้หลวงพ่อเธอ”

“เออ”

“ถ้ามียาแก้ไข้เหลือซึกเม็ดสองเม็ด ขอบันหน่อยได้ไหมล่ะ” ตาแหยมถามอ้อมอ้อม

คุณมามองอีกฝ่ายอย่างพิจารณา “ไม่สบายนี้รี?”

“เปล่า ฉันไม่ได้เป็นเองหรือว่าคุณมหา คนอย่างฉันมันกบาลแข็ง ไม่ตายง่ายๆ จะเอายาไปให้เขา
นี่”

(คุณชาย หน้า ๔)

ผู้พูดคือตาแหยมพูดกับคุณมหา ตาแหยมพูดเพราะต้องการขอร้องคุณมหาให้แบ่งยาให้ตน โดยปกติการที่ผู้พูดจะขอร้องให้คนอื่นทำอะไรให้ตน มักถือว่าเป็นการไปรบกวนเขา ดังนั้นผู้พูดจึงต้องเลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ยิ่งถ้าผู้พูดไม่ได้มีอำนาจเหนือผู้ฟัง ยิ่งต้องระวังคำพูดให้สุภาพมากขึ้น เพราะเป็นสิทธิอย่างเต็มที่ของผู้ฟังที่จะทำหรือไม่ทำก็ได้ ในสถานการณ์นี้ตาแหยมผู้พูดมีสถานภาพต่ำกว่าคุณมหาผู้ฟัง เพราะตาแหยมต้องอาศัยขอข่าวจากคุณมหาที่กินอยู่ประจำ ดังนั้นเมื่อตาแหยมมาขอยาแก้ไข้จากคุณมหาเพื่อไปให้ผู้อื่นอีกก็ยิ่งเหมือนเป็นการรบกวนเพิ่มขึ้น การขอร้องโดยการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขของตาแหยมจึงแสดงถึงความสุภาพได้เป็นอย่างดี จะสังเกตได้ว่าโดยปกติ ในการขอร้องก็มีการเลือกใช้ประโยคคำถามเพื่อช่วยให้ผู้ฟังมีทางเลือกเช่น “ขอบันยาหน่อยได้ไหม” ประโยคเช่นนี้ผู้พูดสามารถตอบรับหรือปฏิเสธก็ได้ แต่ประโยคที่ยกตัวอย่างมานี้ มีลักษณะของเงื่อนไขเพิ่มขึ้นก็ยิ่งเป็นการให้ทางเลือกแก่ผู้ฟังมากขึ้น เพราะลักษณะของเงื่อนไขช่วยเปิดทางให้ผู้ฟังมีโอกาสตอบรับหรือปฏิเสธมากขึ้น ในด้านของผู้พูด ประโยคเงื่อนไขจะช่วยลดการคุกคามผู้ฟังลง เพราะเท่ากับว่าผู้พูดจะขอต่อเมื่อผู้ฟังมีสิ่งนั้นๆอยู่ เช่นตาแหยมจะขอยา ถ้าคุณมามี เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าการใช้ประโยคเงื่อนไขยังช่วยรักษาสัมพันธภาพได้อย่างดี สมมุติว่า ถ้าคุณมหาไม่ต้องการให้ยาตาแหยม คุณมหาก็สามารถปฏิเสธได้โดยไม่ลำบากใจ เพราะสามารถอ้างเงื่อนไขได้ว่า เพราะตนไม่มียา หรือ ยาหมด ตาแหยมเองก็จะไม่ค่อยรู้สึกว่าตนเองเสียหน้าที่มาขอร้องคนอื่นแล้วเขาปฏิเสธ เงื่อนไขจึงเหมือนเป็นเกราะที่จะช่วยรักษาหน้าของผู้พูดด้วย

ตัวอย่างที่ ๓๕ บทสนทนาระหว่างโด่งกับคุณมหา ตาแหยมหกล้ม กระจุกหักเข้าโรงพยาบาล โด่งอยากให้คุณมามาเยี่ยมตาแหยม โด่งจึงโทรศัพท์ไปบอกคุณมหา

“ผมอยากจะมาหาคุณลุงหลายครั้งแล้วครับแต่..แต่ไม่กล้ามา ถ้าคุณลุงว่าง แวะมาเยี่ยมตาแหยมหน่อยได้ไหมครับ แก่ไม่มีใครเลยครับ..”

“ได้สิ โรงพยาบาลไหนล่ะ?”

ยังไม่ทันได้คำตอบ คุณมหาก็ได้ยินเสียงถามอย่างเร่งร้อนจากผู้ที่เคยเดินเข้ามาในครัว

(คุณชาย หน้า ๙๘๗)

ผู้พูดคือโด่งพูดกับคุณมหา ตัวอย่างที่ ๓๖ นี้มีลักษณะคล้ายตัวอย่างที่ ๓๕ เพราะผู้พูดมีสถานะภาพต่ำกว่าผู้ฟัง ผู้พูดคือโด่งพูดกับคุณมหาผู้ฟังซึ่งเป็นคนที่ผู้ฟังอุปการะมา ดังนั้นเมื่อผู้พูดต้องการขอเรื่องผู้ที่สูงกว่าจึงต้องใช้คำพูดอย่างสุภาพ การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อขอเรื่องจึงเป็นการแสดงความสุภาพได้อย่างดี เพราะแสดงให้เห็นว่าผู้พูดไม่ได้บังคับผู้ฟังให้ไป ผู้พูดพูดเพียงเพื่อขอเรื่องให้ผู้ฟังไปถ้าผู้ฟังมีเวลาว่าง ลักษณะการพูดเช่นนี้ยังแสดงถึงความเกรงใจ ความอ่อนน้อมถ่อมตนของผู้พูดได้อีกด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทยที่ผู้ฟังต้องให้เกียรติ เคารพผู้อาวุโส ได้อย่างดี โดยเฉพาะถ้าผู้อาวุโสคนนั้นเป็นผู้ที่มีบุญคุณกับตน ผู้พูดก็ยิ่งต้องให้ความเคารพ ความเกรงใจมากขึ้น

ตัวอย่างที่ ๓๖ บทสนทนาระหว่างฉายสมรกับลีลาญุ ฉายสมรกับลีลาญุเป็นเพื่อนกัน ลีลาญุเล่าเรื่องเศร้าของเธอให้ฉายสมรฟังว่าเธอกลับมาเมืองไทยเพราะเลิกกับสามีชาวต่างประเทศแล้ว ฉายสมรจึงพูดปลอบใจลีลาญุว่าเธอยังสาวยังสวย ยังมีโอกาสเริ่มต้นอะไรใหม่ๆ ได้

“ยังไงฉันก็ยังเสียตายอยู่ดีที่ไม่ได้จับอะไรไว้เป็นชิ้นเป็นอันเลยนอกจากความสุข”

“จับงานด้านแพชั่นซี ลีลาญุมีความสามารถ”

“คงต้องใช้เงินทุนมากนะ”

“ฉันจะพูดกับนะให้ ถ้าเธอต้องการที่จะลงทุน”

ลีลาญุชะงัก หญิงสาวยื่นหน้าเข้ามาจ้องอีกฝ่ายหนึ่งนิ่งๆ “จริงหรือ”

(นางบาป หน้า ๕๔)

ผู้พูดคือฉายสมรพูดกับลีลาญุเพื่อนของเธอ ฉายสมรแนะนำให้ลีลาญุเปิดกิจการด้านแพชั่น แต่ลีลาญุตอบว่าตัวเองไม่มีเงินลงทุน ในสถานการณ์นี้ ฉายสมรเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อเสนอแนะลีลาญุว่าเธอจะช่วยพูดกับสามีเรื่องเงินลงทุน โดยมีเงื่อนไขคือจะพูดถ้าลีลาญุต้องการ การที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเสนอแนะโดยให้ทางเลือกผู้ฟังนี้แสดงให้เห็นว่าผู้พูดคำนึงถึงคุณภาพ เพราะที่จริงแล้วผู้พูดสามารถเสนอแนะด้วยคำพูดอื่นได้ เช่น “ฉันจะไปพูดกับนะให้นะ” แต่การพูดเช่นนี้แม้จะเป็นคำพูดที่ใช้เสนอแนะได้แต่ก็เป็นคำพูดที่ไม่เปิดทางเลือกให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเพราะเท่ากับตัวผู้พูดเองได้ตัดสินใจแทนผู้ฟังไปแล้วว่าจะลงทุน แต่การใช้ประโยคเงื่อนไขจะเปิดทางเลือกให้ผู้ฟังตัดสินใจเลือกด้วยตนว่าต้องการลงทุนหรือไม่ ถ้าผู้ฟังต้องการเงินทุน ผู้พูดจึงจะไปพูดกับสามี

๒) แสดงความสุภาพโดยให้ทางเลือกแก่ตนเอง

ในการสนทนาในชีวิตประจำวันนั้น นอกจากคนเราต้องพยายามรักษาหน้าของผู้อื่นเพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีให้อยู่ต่อไปแล้ว เรายังต้องรักษาหน้าของตัวเองด้วย เพราะ

คนเราทุกคนมีหน้าหรือความรู้สึกเกี่ยวกับภาพลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง ซึ่งเป็นศักดิ์ศรีทางสังคมที่ต้องรักษาไม่มีใครต้องการจะเสียหน้า ดังนั้นการเลือกใช้วิธีการพูดที่จะสามารถรักษาหน้าของตนได้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขก็เป็นวิธีการใช้ภาษาที่น่าสนใจมากวิธีหนึ่ง เพราะประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดเลือกใช้นั้นนอกจากจะสามารถใช้ในกรณีที่ต้องการให้ทางเลือกแก่ผู้ฟังแล้ว ยังสามารถใช้ในกรณีเป็นทางเลือกให้แก่ตนเองได้อีกด้วย สำหรับการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ตนเองนั้น จากข้อมูลพบว่าผู้พูดจะนิยมใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อรักษาหน้าของตนเองได้โดย "การออกตัว"

การออกตัว

"การออกตัว" เป็นการรักษาหน้าผู้พูดได้เป็นอย่างดีเพราะบางครั้งคนเราต้องทำอะไรบางอย่างที่เสี่ยงต่อการเสียหน้า การเสียหน้าในที่นี้ก็คือความรู้สึกสูญเสียคุณค่าของตัวเองศักดิ์ศรีทางสังคมของตัวเองถูกลดลง อาจจะโดยคนอื่นหรืออาจจะโดยความรู้สึกของตัวเองเองก็ได้ ดังนั้นผู้พูดจึงต้องหาวิธีที่จะทำอย่างไรให้ตนเองไม่รู้สึกเสียหน้าหรือรู้สึกเสียหน้าน้อยที่สุด การพูดออกตัวจึงเป็นวิธีที่ดีที่ช่วยทำให้รู้สึกไม่เสียหน้า การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อออกตัวก็เป็นวิธีการพูดที่ชาญฉลาดวิธีหนึ่ง เนื่องจากประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีลักษณะพิเศษคือมีลักษณะเป็นข้อแม้ เป็นเงื่อนไข จึงทำให้มีลักษณะของการผูกมัด นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการแบ่งรับแบ่งสู้อีกด้วย ดังนั้นเมื่อเราเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อออกตัว เราก็สามารถนำลักษณะพิเศษเหล่านี้มาใช้ได้ ซึ่งย่อมจะสามารถช่วยให้ผู้พูดรักษาหน้าและผลประโยชน์ของตนเองได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างที่ ๓๗ และ ๓๘ บทสนทนาระหว่างสุขเลิศกับป्ली สุขเลิศเป็นลูกค้าคนหนึ่งที่ชอบยืมเครื่องเพชรไปโดยอ้างว่าให้ที่บ้านช่วยดู แต่ที่จริงเอาใส่ไปงานแล้วค่อยเอามาคืน ทางร้านก็รู้แต่บางครั้งก็แก้งทำไม่รู้เพราะถึงแม้สุขเลิศจะยืมไปแล้วเอามาคืน แต่เธอก็จัดเป็นลูกค้าที่มาอุดหนุนอยู่บ่อยๆ วันนี้เธอก็มา มาดูต่างหูทับทิมแล้วขอยืมกลับ ป्लीดูราคาแล้วให้ยืมกลับได้...คุณสุขเลิศเก็บกล่องต่างหูทับทิมเรียงแถวแบบห่วงคล้องคู้้นลงกระเป๋าก็...พร้อมกับลุกขึ้น

"พรุ่งนี้จะแวะมานะ คุณป्ली (๓๗) ถ้าเขาชอบก็ซื้อเลย (๓๘) ถ้าไม่ชอบก็ขอคืน...นะคะ"

"ไม่เป็นไรคะ" ป्लीตอบอย่างสุภาพ พลังกตบ่มประคุดัดโนมิตีแล้วจึงหันมาสบตาเข็มเพชร...ยิ้มๆ

(เนื้อใน หน้า ๙๐)

ผู้พูดคือสุขเลิศซึ่งเป็นลูกค้ารายหนึ่งพูดกับป्ली คำพูดของสุขเลิศเป็นการใช้ประโยคเงื่อนไขพูดออกตัว เพื่อเปิดหรือสร้างช่องทางให้แก่ตัวเอง คือ เธอไม่ได้ผูกมัดตัวเองว่าเธอจะซื้อต่างหูคู้้นหรือไม่ โดยตั้งเงื่อนไขว่าถ้าสามีชอบ ก็ซื้อ แต่ในขณะที่เดียวกัน เธอก็ใช้ประโยคเงื่อนไขผูกมัดป्लीผู้ฟัง คือ

ถ้าสามีไม่ชอบ ก็จะไม่ขอร้อง การที่ป्लीตอบว่าไม่เป็นไรค่ะ แสดงว่าป्लीยอมรับเงื่อนไขแล้ว ซึ่งเท่ากับเป็นการผูกมัดป्ली สุขเลิศจึงสามารถยิ้มไปใส่แล้วไม่ซื้อก็ได้ เพราะเท่ากับสุขเลิศได้ทำข้อตกลงผูกมัดป्लीไว้แล้ว ซึ่งปกติเวลาเราเอาของไปคืนโดยไม่ซื้อ เราก็จะรู้สึกเสียหน้า แต่ในกรณีนี้ สุขเลิศจะไม่รู้สึกที่ว่าตัวเองเสียหน้า เพราะถือว่าได้ตกลงกันไว้แล้ว

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า การที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อออกตัวจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะผู้พูดต้องการรักษาหน้าของตัวเองไว้ และเมื่อผู้พูดได้สร้างเงื่อนไขไว้กับผู้ฟังแล้ว ก็ย่อมจะช่วยลดการเสียหน้าได้ เพราะถ้าเอาของมาคืนก็เท่ากับเป็นการทำตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้แล้ว

สำหรับป्लीนั้น การที่ป्लीแกล้งทำเป็นไม่รู้ ทั่งๆ ที่จริงๆ แล้วก็รู้เลยว่าสุขเลิศอาจยิ้มไปใส่ก็ได้ ก็เป็นวิธีการรักษาลูกค้ำอย่างหนึ่ง เพราะแม้ว่าป्लीจะรู้ว่าผู้พูดอาจจะยิ้มไปใส่เฉยๆ โดยอาจจะไม่ยอมซื้อ แต่ป्लीเห็นว่าผู้พูดเป็นลูกค้ำประจำ และราคาต่างหากก็ไม่ได้แพงมาก จึงพอจะอดลุ่มอล่วยได้ สุขเลิศเองก็อาจจะตัดสินใจซื้อก็ได้ ป्लीจึงแกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่ทัน ซึ่งก็ถือว่าเป็นวิธีการรักษาลูกค้ำอย่างหนึ่ง

ตัวอย่างที่ ๓๙ บทสนทนาระหว่างป्लीกับวิณา ป्लीเป็นพี่ของวิณา วิณาขอมาอาศัยอยู่กับป्लीพี่สาว เพราะทนอยู่กับสามีที่ติดการพนันอย่างหนักไม่ไหว

“พี่” วิณาวิงวอน “ฉันรับรองนะว่าจะอยู่อย่างตัวลิบเลย ขออาศัยเบียดยายไปรยนิดเดียวเอง... ชักพัก..พอให้หาพอกพักได้แค่นั้นแหละ..”

“ก็... พี่ไม่มีสิทธิ์ให้อยู่หรือไม่ให้หรอก ไม่มีเลย ใดๆ ก็ต้องถามเซนเขาดูก่อนอยู่ดี ถ้าเขายอมก็คือยอมละนะ แต่ถ้าไม่ ก็อย่าว่าอะไรกันเลย”

“พี่กลัวผัวเกินไป” วิณาว่า

(เนื้อใน หน้า ๙๖)

ผู้พูดคือป्लीพี่สาวพูดกับวินาน้องสาว วิณาต้องการมาขออาศัยอยู่กับป्ली แต่ป्लीกลัวราเซนสามี จะไม่ให้วินาอยู่ด้วย เธอจึงพูดออกตัว หรือ แบ่งรับแบ่งสู้ไว้ก่อนว่าเธอยังรับปากไม่ได้ว่า วิณาจะเข้ามาอยู่ที่บ้านเธอได้หรือไม่ การใช้ประโยคเงื่อนไขเป็นเหมือนการที่ผู้พูดได้บอกเงื่อนไขกับผู้ฟังไว้แล้ว ว่าถ้าสามียอม วิณาจึงจะเข้ามาอยู่ที่บ้านของเธอได้ แต่ถ้าสามีไม่ยอม วิณาก็ไม่สามารถมาอยู่ในบ้านของเธอได้ เหมือนกับเป็นข้อตกลงกันตั้งแต่แรกแล้ว ซึ่งป्लीเองก็ได้ขอไว้ว่าถ้าผลออกมาว่าอยู่ไม่ได้วิณาก็อย่ามาว่ากัน การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขทำให้ป्लीไม่ผูกมัดตัวเองว่าจะสามารถช่วยวิณาได้ ขณะเดียวกันก็ได้แสดงให้เห็นว่าผู้พูดได้พยายามช่วยแล้ว แต่การตัดสินใจไม่ได้อยู่ที่ตนเอง ดังนั้นผู้พูดจึงไม่สามารถรับรองผลได้

๔.๒.๓.๒ ใช้เพื่อแสดงความไม่สุภาพ

ประโยคเงื่อนไชนั้นนอกจากจะใช้เพื่อแสดงความสุภาพดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังสามารถใช้แสดงความไม่สุภาพได้อีกด้วย การแสดงความไม่สุภาพในที่นี้หมายถึงการจู่ใจพูดโดยไม่คำนึงถึงหน้าของผู้ฟังเลย เป็นการตั้งใจพูดให้ผู้ฟังรู้สึกเสียหน้า รู้สึกอับอาย หรืออาจพูดเพื่อแสดงให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดไม่ได้เกรงกลัวผู้ฟัง จากข้อมูลพบว่าการใช้ประโยคเงื่อนไชนี้เพื่อแสดงความไม่สุภาพนั้น สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) ใช้แสดงอำนาจ

๒) ใช้ว่ากล่าวผู้ฟัง

๑) ใช้แสดงอำนาจ

การใช้ประโยคเงื่อนไชนี้แสดงอำนาจนี้ ผู้พูดจะไม่คำนึงว่าการพูดของตนเองจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกเสียหน้าหรือไม่ แต่ผู้พูดจะพยายามแสดงให้ผู้ฟังเห็นว่าผู้พูดไม่กลัวผู้ฟังและยังพยายามแสดงให้เห็นว่าผู้พูดอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นรอง หรืออาจจะอยู่ในสถานการณ์ที่เหนือกว่าผู้ฟัง ทั้งยังแสดงว่าตนมีอำนาจเท่าเทียมหรือเหนือกว่าผู้ฟังด้วย

ตัวอย่างที่ ๔๐ บทสนทนาระหว่างลีลาญกับลายทองและจวีแสง จวีแสงเป็นเลขาของนครินทร์ ลายทองเป็นผู้ช่วยเลขา ลีลาญเป็นคูรัักเก่าของนครินทร์ ลีลาญต้องการพบนครินทร์ ลายทองห้ามไว้ ทั้งสองเถียงกัน เสียงของลีลาญทำให้จวีแสงเลขาต้องออกมาดู

“คุณคนนี้จะเข้าพบคุณนครินทร์ ไม่มีการนัดล่วงหน้า หนูปอกไปว่ายังพบไม่ได้...”

“ยังพบไม่ได้จริงๆ ค่ะ เพราะคุณนครินทร์มีลูกค้าสำคัญจากต่างประเทศ...”

“ก็ถ้าฉันจะพบเสียอย่างใครจะทำไม่...”

ลีลาญเซิดหน้า หล่อณผลัดประตูห้องนครินทร์เข้าไป เขาเงยหน้าขึ้นมองหญิงสาวด้วยความแปลกใจและดำหนิไปถึงจวีแสง

(นางบาป หน้า ๘๑)

ผู้พูดคือลีลาญพูดกับลายทอง ลีลาญถือว่าตัวเองเป็นคูรัักเก่าของนครินทร์ และยังเป็นเพื่อนสนิทของชายสมรภรรยาของนครินทร์ ดังนั้นเมื่อเธอจะเข้าไปพบกับนครินทร์เธอก็คิดว่าต้องพบได้ แม้จวีแสงเลขาและลายทองผู้ช่วยเลขาจะห้ามเท่าใดก็ตาม ประโยคเงื่อนไชนี้ที่ลีลาญใช้เพื่อทำทนายลายทองและจวีแสง เป็นลักษณะของเงื่อนไชนี้การท้าทาย กล่าวคือจะพบนครินทร์ให้ได้ แล้วทำถึงผลที่จะตามมาว่า

ใครจะทำอะไรเธอได้ ลีลาญแสดงให้ลายทองและจวีแสงเห็นว่าตนไม่ได้สนใจคำทัดทานจากคนทั้งสองเลย เพราะเธอมั่นใจในสถานภาพของตัวเองที่ถือได้ว่าเป็นคนสนิทของนครินทร์ ดังนั้นคนที่มาเป็นเพียงเลขา จะมาห้ามเธอได้อย่างไร ยิ่งเธอไม่ชอบลายทองเธอก็ยิ่งมีทิฐิ และไม่ฟังสิ่งที่ลายทองพูด ยิ่งลายทองมาห้ามก็เหมือนยิ่งยุ ลีลาญจึงต้องพูดเพื่อแสดงอำนาจที่เหนือกว่า ประโยคเงื่อนไขที่ใช้นี้ ลีลาญจึงตั้งใจใช้เพื่อหักหน้าผู้ฟังทั้งยังทำทนายผู้ฟังเพราะรู้ดีว่าด้วยสถานภาพของผู้ฟังทำอะไรเธอไม่ได้ จึงถือเป็นการใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงความไม่สุภาพโดยการชี้แจงอำนาจ

ตัวอย่างที่ ๔๑ บทสนทนาระหว่างลีลาญกับนครินทร์ ลีลาญเป็นอดีตคู่รักของนครินทร์และยังเป็นเพื่อนของฉายสมรรถรรยานนครินทร์ ฉายสมรรถจึงชวนลีลาญมาอยู่ที่บ้านด้วยเพราะเห็นว่าลีลาญไม่มีใคร โดยฉายสมรรถไม่เคยรู้ว่านครินทร์กับลีลาญยังแอบมีความสัมพันธ์กันอยู่

“เมื่อไหร่คุณจะย้ายออกไปจากบ้านนี้เสียที...”

“เรื่องอะไรที่ฉันจะต้องย้าย...กินดีอยู่ดีแถมยังมีรถให้ใช้ ไม่ต้องเสียเงินเช่าอพาทเมนต์เดือนละหลายหมื่น แถมยังมีผัวให้ใช้ยามจำเป็นอีก...” หญิงสาวใหญ่ยิ้มเยาะ “ถ้าฉันจะย้าย ฉันจะย้ายไปอยู่ที่อพาทเมนต์ริมแม่น้ำของคุณ..”

“ใครอนุญาต”

“ก็คุณไง” ลีลาญหัวเราะเสียงแผ่ว “นี่เนาะนะ อย่ามาทำเสียงเหมือนคุณข่มฉันได้หน่อยเลยนะ ถ้าฉันอยากจะย้ายไปอยู่ที่นั่นคุณมีปัญญาขวางฉันหรือ หรือคุณอยากให้เรื่องของฉันกับคุณรู้ถึงหูของฉายสมรรถ...”

เขานิ่งอึ้งไป... “คุณนี่มันงูพิษชัดๆ ”

(นางบาป หน้า ๒๐๐)

ผู้พูดคือลีลาญพูดกับนครินทร์ นครินทร์เคยรักกับลีลาญแต่ลีลาญกลับไปแต่งงานกับคนอื่น ต่อมาลีลาญเลิกกับสามี จึงกลับมาหานครินทร์และแอบมีความสัมพันธ์กันโดยที่ฉายสมรรถรรยานของนครินทร์ไม่เคยรู้เรื่องเพราะลีลาญเป็นเพื่อนสนิทของตนจึงไว้ใจ ในภายหลังลีลาญเริ่มสร้างปัญหาให้นครินทร์ นครินทร์จึงอยากให้ลีลาญย้ายออกไปจากบ้านเขา ลีลาญกลับจะย้ายไปอยู่อพาทเมนต์ของนครินทร์ เมื่อนครินทร์ไม่ยินยอม ลีลาญใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อทำทนาย โดยใช้ลักษณะของเงื่อนไขย้ำการทำทนาย คือเธอจะย้ายไปอยู่ที่อพาทเมนต์ของนครินทร์ แล้วพูดทำทนายนครินทร์ว่านครินทร์จะสามารถทำอะไรเธอได้ ลีลาญรู้ดีว่าเธออยู่ในสถานะเป็นต่อ รู้ว่านครินทร์ทำอะไรเธอไม่ได้ ดังนั้นการพูดของลีลาญเท่ากับเป็นการหักหน้านครินทร์เพราะแสดงให้เห็นว่าคำพูดของนครินทร์ไม่มีความหมาย ทำอะไรลีลาญไม่ได้ ทั้งๆ ที่ตัวเองเป็นเจ้าของบ้านมีสิทธิในทรัพย์สินเต็มที่ แต่เมื่อโดนลีลาญตอกกลับเช่นนี้ตนเองก็ได้แต่เจ็บใจ การ

พูดของลีลาเช่นนี้ถือว่าการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อจูงใจแสดงความไม่สุภาพโดยการพยายามแสดงอำนาจเหนือผู้ฟัง

จากตัวอย่างที่ ๔๐ และ ๔๑ จะเห็นได้ว่าผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงอำนาจ แต่การแสดงอำนาจของทั้งสองประโยคยังมีปัจจัยเสริมที่ช่วยให้ผู้พูดแสดงอำนาจได้เต็มที่ เช่น ผู้พูดอยู่ในสถานภาพที่สูงกว่า เช่นในตัวอย่างที่ ๔๐ หรือ ผู้พูดกำความลับผู้ฟัง เช่นในตัวอย่างที่ ๔๑ แต่การใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงความไม่สุภาพโดยการแสดงอำนาจนี้ นอกจากจะหมายถึงการพยายามแสดงว่าตัวผู้พูดเองมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้ฟังแล้วในด้านต่างๆ ยังรวมถึงการที่ผู้พูดพยายามแสดงว่าตัวเองก็มีศักดิ์ศรี มีพลังต่อต้าน ไม่ยอมให้ใครมาบงการง่ายๆ เช่น ในกรณีที่สถานภาพผู้พูดผู้ฟังเท่ากัน แม้จะมีสถานภาพเท่ากัน ไม่มีปัจจัยเสริมเช่นตัวอย่างที่ ๔๐ และ ๔๑ แต่ผู้พูดก็สามารถใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงอำนาจได้ ดังตัวอย่างต่อไป

ตัวอย่างที่ ๔๒ บทสนทนาระหว่างรินเริงกับลายทอง ทั้งสองเป็นคู่อริกัน รินเริงประกาศจะเลิกกับทิมลายทองจึงพูดสอดขึ้นมา

“ไม่เลิกหมานะ”

“มันเรื่องอะไรของเอ็งอีทอง”

“ก็ไม่ใช่เรื่อง แต่มันอดไม่ได้วะ เห็นร่ำอยู่นั้นแหละ ร่ำไรมาตั้งหลายปีแล้วเรื่องจะเลิกกับผัวนี่นะ แต่กูไม่เห็นหมาตัวไหนเลิกกับไอ้ทิมสักที..”

“อีทอง”

รินเริงถลันเข้ามา “ก็ถ้ากูไม่เลิก มีปัญหาห้าย”

ลายทองถลันลุกขึ้นยืนเช่นกัน

“มีชีวะ ปัญหามันมีเพราะกูมันได้ พูดแล้วทำไมไม่ได้ อยู่เป็นคนทำไม นะ...ถ้าลองได้ดูน้ำลายพูดแล้ว กูไม่เลียน้ำลายที่พื้นเหมือนมึงหรอก...”

(นางบาป หน้า ๕๘)

ผู้พูดคือรินเริงพูดกับลายทอง รินเริงกับลายทองเป็นคนในชุมชนเดียวกัน โดยปกติรินเริงกับลายทองก็ไม่ถูกกันอยู่แล้ว เมื่อลายทองได้ยินรินเริงพูดว่าจะเลิกกับสามีแต่ก็ไม่เห็นจะเลิกเสียที ดีแต่พูดจึงพูดสอดขึ้นมา รินเริงเองก็ไม่ยอมให้ลายทองว่ามาตัวได้เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องของตัวเองและเป็นสิทธิของตัวเอง ประโยคเงื่อนไขที่รินเริงใช้นี้ใช้เพื่อท้าทาย โดยใช้ลักษณะของเงื่อนไขว่าการท้าทายเงื่อนไขคือไม่เลิก แล้วทำถึงผลที่จะตามด้วยมาว่าลายทองจะมีปัญหาทำอะไรหรือไม่ รินเริงแสดงให้ลายทองเห็นว่าตนก็มีอำนาจคือพลังต่อต้านที่ไม่ยอมให้ใครมาบงการ คือศักดิ์ศรีที่พยายามจะแสดงให้

เห็นว่าตนเองไม่ได้กลัวเกรงลายทองเลย การได้กลับอย่างทันทีทันควันของรินเรงนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า รินเรงไม่ได้คำนึงถึงเรื่องของคุณภาพที่ต้องรักษาหน้าของผู้ฟังเลย

๒) ใช้ว่ากล่าวผู้ฟัง

การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อต่อว่าผู้ฟังนี้ถือว่าเป็นการแสดงความไม่สุภาพได้อย่างชัดเจนเพราะผู้ฟังต้องรู้สึกเสียหน้าที่ถูกต่อว่า ผู้พูดไม่ได้ต้องการจะรักษาหน้าของผู้ฟัง ในทางตรงกันข้ามกลับพยายามโจมตีให้ผู้ฟังเสียหน้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่ตนเองพอใจ เป็นการพูดอย่างไม่มี ความเกรงใจผู้ฟังเลย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๔๓ บทสนทนาระหว่างรุ่งใสกับรัชช รุ่งใสเป็นเลขาของอติคม ส่วนรัชชเป็นญาติของนักฎิมา และรู้จักกับอติคม รุ่งใสกับรัชชรู้จักกันเพราะนักฎิมาชวนรัชชไปขอร้องรุ่งใสให้ช่วยแสดงเป็นคู่รักของ อติคมเพื่อนักฎิมาจะได้ไม่ต้องแต่งงานกับอติคม แต่รุ่งใสไม่ปฏิเสธแต่ก็ไม่ได้ไปบอกแผนการนี้กับใคร ตอนหลังนักฎิมาก็หาผู้หญิงคนอื่นมาแสดงเป็นคู่รักกับอติคมได้แต่เรื่องกลับรุนแรงใหญ่โตจนอติคมถูก ไล่่ออกจากบ้าน และสถานการณ์ในบทสนทนาครั้งนี้คือ รัชช นักฎิมาและรุ่งใสมาเยี่ยมอติคม จึงรู้ว่าอติคม ไม่สบาย รัชชจึงต้องพาไปหาหมอ เมื่ออติคมเข้าไปหาหมอแล้ว รัชชก็นั่งรอและเริ่มบ่น

รุ่งใสฟังแล้วอุนก๊กขึ้นมาทันที หล่อนหันขวับไปทางชายหนุ่มซึ่งทอดชាយาวๆ ไปตามพื้น นำ เหยียบให้ร้องจ๊ากแล้วพูดน้ำเสียงกล่าวหาว่า "ก็ไม่ใช่เพราะคุณนะหรือ ทุกอย่างถึงยุ่งไปหมดอย่างนี้"

รัชชสะดุ้ง

"เฮ้ ...ทำไมมาลงที่ผมเล่าคุณ ผมเป็นคนนะ ไม่ใช่ไวรัสจะได้ทำให้อาจารย์ของคุณเจ็บป่วยอยู่ อย่างนี้ หาเรื่องกันชัดๆนี่" เขาพูดดังๆ เรียกสายตาจากคนรอบข้าง

"อย่ามาทำไถ้กันนะ" หล่อนเอ็ดเขา "คุณก็รู้อยู่เต็มอกกว่าเพราะละครบ้าๆ ของพวกคุณแท้ๆ อาจารย์ ถึงได้เป็นแบบนี้ ถ้าไม่เกิดเรื่องขึ้นจนอาจารย์ต้องออกจากบ้าน ป่านนี้อาจารย์คงได้พักสบาย มี คนดูแลอย่างดี ไม่เป็นหนักถึงขนาดนี้หรอก"

รัชชถอนใจอย่างอ้อยอิ่ง

"สักวัน...สักวันคุณจะต้องขอโทษผม ที่กล่าวหาผมอย่างไม่เป็นธรรมเนียมนี้"

(ละครเล่ห์เสน่หา หน้า ๑๒๐)

ผู้พูดคือรุ่งใสพูดกับรัชช ประโยคเงื่อนไขข้อนี้ รุ่งใสใช้เพื่อว่ากล่าวรัชชเพราะเธอไม่พอใจรัชช การพูดของเธอจึงเป็นการว่ากล่าวหรือต่อว่าตรงๆ โดยจงใจให้ผู้พูดรู้ว่าเธอไม่พอใจ การพูดเช่นนี้แสดงให้เห็น ว่าผู้พูดไม่ได้คำนึงว่าผู้ฟังจะเสียหน้า แต่เป็นการพูดที่จงใจให้ผู้ฟังเสียหน้า โดยต้องการให้ผู้ฟังสำนึกว่า

ความผิดทั้งหมดมาจากผู้ฟัง จากบริบทที่สังเกตได้ว่าคำพูดของผู้พูดก็ทำให้ผู้ฟังรู้สึกเสียหน้าเพราะยังตอบผู้พูดว่าคำพูดของผู้พูดเป็นการกล่าวหาที่ไม่เป็นธรรม

ตัวอย่างที่ ๔๔ บทสนทนาระหว่างลายทองกับรินเริง ลายทองได้ยืมรินเริงดำ่ว่าตนว่าแย่งผัวชาวบ้าน ลายทองจึงตรงเข้าไปหารินเริง

“อีเริง...ต้องให้ทำยังไง มึงถึงจะเชื่อว่า ไม่มีใครแย่งผู้ชายอย่างพี่ทิมไปจากมึงได้หรอก...เพราะอะไรรู้มั๊ย”

“เพราะอะไร”

“เพราะไงๆยังงี้ไม่มีอีกแล้ว ผู้ชายไงๆ อย่างพี่ทิมสูญพันธ์ไปพร้อมกับไดโนเสาร์...”

รินเริงกรีดเสียงด้วยความโกรธ...

“มึง...มึง...อี...อีทอง...มึงดำพี่ทิม...”

“ใช่ แล้วถ้ากูจะมีผัวทั้งที กูไม่เอาควายมาทำเป็นผัวหรอก เสียของแล้ววก็เสียชาติเกิดมาเป็นผู้หญิง...”

“อีทอง...”รินเริงเปล่งเสียง“กรีด...”

(นางบาป หน้า ๒๒๐)

ผู้พูดคือลายทองพูดกับรินเริงคู่อริ ลายทองไม่พอใจรินเริงที่ชอบบอกว่าเธอแย่งสามีต่างๆ ที่เธอไม่ทำเช่นนั้น ลายทองจึงใช้ประโยคเงื่อนไขว่กล่าวรินเริง โดยไม่คำนึงว่าผู้ฟังจะเสียหน้า แม้คำพูดที่ใช้ไม่ได้เป็นคำพูดที่วากกล่าวตรงๆ แต่เป็นการพูดเปรียบเทียบกับตัวผู้พูดเอง แต่เมื่อตีความออกมาความหมายก็รุนแรงเช่นกัน เพราะอาจถือได้ว่าเป็นการต่อว่าผู้ฟังได้ถึงสองชั้นคืออาจตีได้ว่ารินเริงโง่เพราะการกระทำของรินเริงเป็นการกระทำที่เสียชาติเกิดมาเป็นผู้หญิง และอีกนัยหนึ่งคือลายทองจะไม่ทำเหมือนรินเริง อาจหมายถึงลายทองไม่คิดโง่เหมือนรินเริงก็ได้ ดังนั้นคำพูดของผู้พูดจึงถือได้ว่าผู้พูดพูดแบบจงใจแสดงความไม่สุภาพ จงใจให้ผู้ฟังเสียหน้า และจากบริบทก็เห็นได้ว่าผู้ฟังก็รู้สึกเสียหน้าเป็นอย่างมากจนเปล่งเสียงร้องกรีดออกมาเมื่อได้ฟัง

การใช้ประโยคเงื่อนไขว่กล่าวผู้ฟังนี้ นอกจากผู้พูดจะต้องการกล่าวผู้ฟังเพื่อจงใจให้ผู้ฟังเสียหน้าให้สมกับการกระทำที่ทำให้ผู้พูดไม่พอใจแล้ว ผู้พูดยังวากกล่าวผู้ฟังเพื่อต้องการให้ผู้ฟังหยุดหรือเปลี่ยนแปลงการกระทำก็ได้ ดังที่คัลเพเพอร์ (Culpeper, JonaThan อ้างถึงใน สิริลักษณ์ นุ่นศรีงาม ๒๕๔๔) กล่าวไว้ว่า “ผู้พูดมักจงใจเลือกใช้ถ้อยคำที่รุนแรงเพื่อหักหน้าผู้ฟัง เมื่อต้องการให้ผู้ฟังเปลี่ยนแปลงความคิดหรือการกระทำไปตามที่ผู้พูดต้องการ ยิ่งต้องการให้ผู้ฟังเป็นไปในแบบที่ต้องการมากเท่าไร ผู้พูดก็ยิ่งต้องการพยายามหักหน้าผู้ฟังให้มากเท่านั้น เนื่องจากการเสียหน้า จะทำให้ผู้ฟัง

สูญเสียการควบคุมตนเอง และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ผู้พูดต้องการได้ง่ายขึ้น” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๔๕ บทสนทนาระหว่างรินเริงกับลีลาญ ลีลาญมาหารินเริงที่สลัมเพื่อจ้างให้หล่อนทำงานให้ โดยนักรินเริงมาพบลีลาญที่ร้านแก๋แก๋ส่วน

“สองหมื่น”

“มันก็ขึ้นอยู่กับเหงื่อและน้ำตาที่เสียไปหรือเปล่า...”

“งั้นฉันให้สามหมื่น..ให้ได้แค่นี้จะเอาหรือไม่เอา ฉันรู้ว่าคุณน้ำหน้าอย่างเธอจะไปทำอะไรให้ได้เงินที่ละหลายๆ ไม่ได้ แม้แต่ขายตัว”

“นี่คุณ ถ้าจะจ้างฉันทำอะไร คุณมีสิทธิ์แค่จ้าง ไม่ต้องดำ ไม่ต้องอบรม ไม่ต้องกระแทก ไม่ต้องทำตัวเหนียวเพราะมีการศึกษามีสังคม....คนนะคุณสันดานดิบมันเหมือนกันนั่นแหละ ขอบกินของอร่อยของเร้นลับ ของๆ คนอื่นๆ”

ลีลาญหน้าเหือดไป แล้วแดงกล้าด้วยความโกรธ หล่อนเปิดกระเป๋าหยิบเงินออกมา...

“สามหมื่น”

“คุณจะจ้างให้ฉันทำอะไร...”

ลีลาญกระซิบบเบาๆ

(เนื้อใน หน้า ๓๒๕)

ผู้พูดคือรินเริงพูดกับลีลาญ ประโยคเงื่อนไขซ้อนนี้ รินเริงใช้เพื่อว่ากล่าวลีลาญเพราะเธอไม่พอใจ ลีลาญที่พูดจาถูกเธอโดยการต่อว่าตรงๆ โดยจงใจให้ผู้ฟังรู้ว่าเธอไม่พอใจ ที่จริงแล้วในสถานการณ์นี้ ลีลาญอาจมีสถานภาพสูงกว่าเพราะเป็นผู้จ้าง แต่การพูดของรินเริงแสดงว่ารินเริงไม่ได้คำนึงถึง และไม่ได้คำนึงว่าการพูดเช่นนี้จะทำให้ลีลาญเสียหน้า ในทางตรงกันข้ามกลับพูดแบบจงใจพูดให้ไม่สุภาพ ให้ลีลาญรู้สึกเสียหน้าเพื่อให้ลีลาญหยุดการกระทำ และเปลี่ยนท่าทีในการพูดกับตน ซึ่งดูจากบริบทก็จะเห็นว่าลีลาญก็รู้สึกเสียหน้าจริงๆ สังเกตได้ว่าสีหน้าเหือดไป แสดงให้เห็นว่าการพูดของรินเริงก็ได้ผลเพราะลีลาญไม่ได้พูดอะไรที่ดูถูกรินเริงอีก โดยหันไปพูดเรื่องงานแทน

ตัวอย่างที่ ๔๖ บทสนทนาระหว่างราเซนสามีกับปัสสิภรรยา ปัสสิทำก๋วยเตี๋ยวให้ราเซนกิน แต่เขาไม่พอใจรสชาติ

“เธอเอาน้ำแหร่น้ำกรรมอะไรมาทำก๋วยเตี๋ยว...น้ำขาวข้าวหรือน้ำขาวอะไร..ยะ...ถึงได้กระเดือกไม่ลงขนาดนี้” ว่าแล้วเขาจึงเดินไปชะงะงักดูในหม้อต้มซี่โครงไก่ หยิบทัพพีที่วางอยู่บนชามข้างเตาลงไปคน แล้วตักกระดูกขึ้นมาดู “โธ่เอ๊ย...ก็เนี่ย..ใส่ลงไปแค่นี้ มันจะเป็นสับปะรดหมาอะไร”

ปัสสิจึงตอบเสียงอ่อน “ที่จริงก็ใช้โครงไก่ตั้งสองโครงเหมือนกัน”

“ทีหลัง...ถ้าทำแบบกะจะให้หมาแตกด้วยละก็ไม่ต้องทำ...เขาสำทับพลางเปิดประตูกลับ ออกไปนั่งที่เดิม

(เนื้อใน หน้า ๓๙)

ผู้พูดคือราเชนสามีพูดกับปัสกรรยา ประโยคเงื่อนไขข้อนี้ ราเชนใช้เพื่อต่อว่าปัสกรรยาอย่างรุนแรง เพราะตนเองไม่ถูกใจรสชาติอาหาร ราเชนผู้พูดเช่นนี้แสดงว่าเขาไม่คิดที่จะถนอมน้ำใจปัสเลย พูดไปโดยจงใจทำให้ภรรยาเสียหน้าที่ทำอาหารได้ไม่ดี และในขณะที่พูดนั้น ผู้พูดยังพูดเพื่อต้องการให้ปัสเปลี่ยนแปลงการกระทำคือ พิถีพิถันในการทำอาหารให้มากขึ้นอีกด้วย

๔.๒.๔ เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการหรือ ทำให้แนวโน้มในการสนทนาโน้มเอียงไปตามทิศทางที่ผู้พูดต้องการ

วัตถุประสงค์ที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในการแสดงเจตนาต่างๆ นั้น นอกจากจะใช้เพื่อแสดงเงื่อนไข ใช้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ ใช้เพื่อแสดงความสุภาพและแสดงความไม่สุภาพแล้ว ยังสามารถใช้เพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการหรือทำให้แนวโน้มในการสนทนาโน้มเอียงไปตามทิศทางที่ผู้พูดต้องการได้อีกด้วย โดยใช้วิธีการต่างๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นข้อย่อย ๓ ข้อ ดังต่อไปนี้

- ๔.๒.๔.๑ ใช้เพื่อผูกมัดผู้ฟัง
- ๔.๒.๔.๒ ใช้เพื่อโน้มน้าวใจหรือชักจูงใจผู้ฟัง
- ๔.๒.๔.๓ ใช้สร้างเหตุผลเพิ่มน้ำหนักคำพูดให้ตนเองหรือสร้างเหตุผลหักหักล้างผู้ฟัง

๔.๒.๔.๑ ใช้เพื่อผูกมัดผู้ฟัง

ลักษณะเด่นประการหนึ่งที่น่าสนใจของประโยคเงื่อนไขก็คือลักษณะเงื่อนไข ข้อแม่หรือข้อผูกมัดของประโยคเงื่อนไข เพราะด้วยลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้พูดสามารถใช้ประโยคเงื่อนไข เพื่อผูกมัดผู้ฟังได้ การผูกมัดผู้ฟังนี้ ถือเป็นวิธีที่ดีที่ได้ผลน่าพอใจวิธีหนึ่งที่จะสามารถช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๔๗ บทสนทนาระหว่างรวงข้าวกับโด่ง รวงข้าวกับโด่งเป็นเพื่อนที่รู้จักกัน โด่งช่วยเหลือ รวงข้าวจากน้ำชายที่ลลอกเธอไปหวังชมชื่น เมื่อช่วยมาได้แล้ว รวงข้าวก็ไม่อยากกลับบ้าน เพราะกลัว

นำชายที่อยู่บ้านเดียวกันและกลัวคุณย่าไม่เชื่อเรื่องที่เกิดขึ้น ยิ่งถ้ารู้ว่าเธอมีเพื่อนชายแม้จะไม่ถึงขั้นเป็นคู่รัก คุณย่าก็ยอมไม่พอใจ ดังนั้นรวงข้าวจึงไม่ยอมกลับบ้านไม่ว่าโด่งจะพูดอย่างไรก็ตาม

“พี่โด่ง รวงข้าวบอกว่าไม่ ก็ไม่” เด็กสาวยืนกราน

บทหล่อนจะดื้อขึ้นมา ก็ดื้ออย่างน่าอัศจรรย์ใจ ไม่ว่าจะเกลี้ยกล่อม ห้ามปราม หรือจนถึงขั้นชู้หล่อนยืนกรานไม่ยอมกลับบ้านท่าเดียว และไม่ยอมฟังเหตุผลอะไรทั้งสิ้น จนกระทั่งโด่งอ่อนใจ ไม่รู้จะทำอะไรหล่อนดี

“ถ้าพี่โด่งไม่อยากยุ่ง กลับบ้านไปก่อนซี” หล่อนกลับเป็นฝ่ายทำเขาเสียอีก” รวงข้าวอยู่คนเดียวได้ เดินไปเรื่อย ๆ ยังงี้แหละ ไม่มีใครมาทำอะไรหรอก”

หล่อนรู้ดีพอๆ กับเขาเหมือนกันว่า อย่างไรก็ตามเสียเขาก็ทิ้งหล่อนไว้คนเดียวไม่ได้ มาจนถึงขั้นนี้แล้ว ก็ต้องพาไปด้วยกัน

(คุณชาย หน้า ๖๖๓- ๖๖๔)

ผู้พูดคือรวงข้าวพูดกับโด่งคนรู้ใจของเธอ เมื่อโด่งคะยั้นคะยอให้เธอกลับบ้าน รวงข้าวจึงพูดในเชิงท้าทายให้โด่งกลับไปก่อน จะเห็นได้จากการที่รวงข้าวเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อท้าทายในสถานการณ์นี้ ทำให้เธอเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบ เนื่องจากลักษณะเงื่อนไข (เงื่อนไขคือ ถ้าพี่โด่งไม่อยากยุ่ง ผลที่ตามมา คือ ให้กลับบ้านไปก่อน) ทำให้ตีความได้ว่าถ้าโด่งกลับบ้านไปก็เท่ากับโด่งไม่อยากยุ่งกับรวงข้าวซึ่งรวงข้าวรู้อยู่แล้วว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะทั้งสองมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ไม่เช่นนั้นโด่งคงไม่เสี่ยงไปช่วยเธอ การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในสถานการณ์เช่นนี้ จึงเหมือนเป็นการใช้ประโยชน์ของเงื่อนไข ในการผูกมัดผู้ฟัง ให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในแนวทางที่ผู้พูดต้องการ ถ้ารวงข้าวพูดท้าทายโดยไม่ใช้ประโยคเงื่อนไข แต่ใช้ประโยคลักษณะอื่นเช่น “กลับบ้านไปก่อนซี” ประโยคเช่นนี้ก็ไม่สามารถสร้างความรู้สึกผิดให้กับผู้ฟังได้เท่ากับการใช้ประโยคเงื่อนไขดังกล่าว เพราะลักษณะของเงื่อนไขได้ผูกมัดผู้ฟังไว้อีกชั้นหนึ่งว่าถ้าโด่งทำตามที่รวงข้าวทำ ก็เท่ากับว่าโด่งไม่อยากยุ่งเกี่ยวหรือช่วยเหลือรวงข้าว ซึ่งเป็นผลให้มองไปได้ดีกว่าโด่งไม่มีน้ำใจก็ได้ สังเกตได้ว่าแม้รวงข้าวจะพูดท้าทายให้โด่งไปแต่แท้ที่จริงแล้วรวงข้าวเองก็ไม่ได้ต้องการให้โด่งไป รวงข้าวจึงเลือกพูดในสิ่งที่เธอรู้ว่าผู้ฟังทำไม่ได้หรือลำบากใจที่จะทำ

ตัวอย่างที่๔๘ ในสถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่เกิดที่ภูมิของหลวงตาคงมีเสียงก้อนอิฐกระทบฝาไม้โครมแรก หลวงตาคงก็ยังไม่ยอมเปิด แต่เมื่อเสียงก้อนอิฐปายังไม่ยอมหยุด หลวงตาคงจึงเปิดหน้าต่างห้องออกดู

“ใครวะ ใครขว้างฝา ไ้ลูกหมาที่ไหนมาลอบกัด ฮ้าเฮ้ย! ถ้านักเลงจริงต้องมาอย่างเสือ อย่างหมาอย่างหมา ข้า...ไอ้คง..หายันไม่...”

“แหม...หลงตา..” เสียงใสๆ ดังมาจากต้นพิกุล “หมามันเกาะต้องเห่า มันจะคาบก้อนอิฐมาขว้าง
ฎีกได้รอะ?”

(ดาวเรือง หน้า๓๙๖)

ผู้พูดคือหลวงตาคงพูดกับผู้ที่หลงตาคงไม่รู้ว่าเป็นใคร หลวงตาคงพูดเพื่อต้องการทำทนายให้ผู้
ช้อนตัวอยู่ให้ออกมา เพราะการเผชิญหน้ากันซึ่งๆหน้าไม่ว่าจะมาดีหรือมาร้ายย่อมดีกว่าไม่รู้ตัวคนทำ
ดังนั้นการที่หลวงตาคงร้องเรียกให้ผู้ช้อนตัวอยู่ออกมา ก็เพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง การเลือกใช้
ประโยคเงื่อนไขจึงเป็นทางเลือกที่ดี เพราะการตั้งเงื่อนไขว่า ถ้านักเลงจริงก็ต้องมาอย่างเสีย เป็นการ
เงื่อนไขผูกมัดผู้ฟังได้อย่างดี เพราะถ้าผู้ฟังไม่ยอมออกมาเท่ากับว่าไม่ได้เป็นนักเลงจริง ซึ่งเป็นการ
ผลักดันให้ผู้ฟังนึกถึงศักดิ์ศรีของตัวเอง และออกมาแสดงตัวตามความต้องการของผู้พูดในที่สุด

จะสังเกตได้ว่าในสถานการณ์เช่นในตัวอย่างนี้ ถ้าผู้พูดพูดธรรมดาๆ เช่น “ใครวะ ออกมาซิ” หรือ
“นั่นใครวะ ออกมาเดี๋ยวนั้นละ” การพูดเช่นนี้อาจไม่สามารถผลักดันให้ผู้ฟังทำตามผู้พูดได้ ดังนั้นการที่
ผู้พูดต้องการทำทนายเพื่อผลักดันให้ผู้ฟังทำอะไรสักอย่าง ผู้พูดมักเลือกใช้ประโยคเงื่อนไข เพราะประโยค
เงื่อนไขสามารถแสดงการผูกมัด หรือเป็นข้อแม้ได้มากกว่า

ตัวอย่างที่ ๔๙ บทสนทนาระหว่างเจ้าพ่อผูกกับผู้ใหญ่นั่น ในงานเลี้ยงที่ผู้ใหญ่นัดขึ้นเพื่อหาเสียง
ในขณะที่ผู้ใหญ่นัดขึ้นปราศรัย เจ้าพ่อนเริ่มมีอาการแปลก ก่อนจะลากเสียงหัวเราะคล้ายคนแก่

“ไอ้ลูกไม่รักดี ทำพามเสียหายแวงศ์สกุล?”

“อ้าวไอ้พายน!” ผู้ใหญ่นัดนั่น “อย่าเสือกมาหลอกคำข้าพี่ยะ ะ..ทำเป็นผีเข้าทำลายพิธีเข้า
ไอ้ผลไม้อย่างนี้ขำรู้ทันหรือว้ย?”

“เอาซิวะ เอ็งจะลองดีกะข้าก็เอา...วันนี้ข้าไม่ให้ขายแล้วหนึ่งหนึ่ง ให้เห็นฤทธิ์ข้าชะมัง เอ้า...
ถ้าแกจริงเอ็งลองฉายดู...”

เจ้าม่วงที่เข้ามาร่วมภาคีไทยมุงหัวเราะหึๆ

“เครื่องฉายของฉันทันทีอยู่เลย ไม่มีทางหรือ?”

(ดาวเรือง หน้า ๓๖๗)

ผู้พูดคือเจ้าพ่อผูกพูดกับผู้ใหญ่นั่น นอกจากผู้ใหญ่นั่นจะเป็นผู้ฟังแล้ว คนในงานเลี้ยงต่างก็ฟังอยู่
ด้วย เจ้าพ่อผูกมั่นใจว่าตนเองสามารถทำให้หนึ่งฉายไม่ได้จึงทำให้ลองฉายดู การใช้ประโยคเงื่อนไขโดย
ผูกมัดว่าถ้าแกจริง ก็ต้องทำได้ เป็นการผลักดันให้ผู้ฟังต้องทำตามเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของตัวเองว่าตัวเอง
ก็มีความสามารถ เห็นได้จากเจ้าม่วงผู้ที่นำเครื่องฉายหนึ่งมายังหัวเราะไม่เชื่อ เพราะเครื่องฉายหนึ่งที่เอา
มาเป็นของใหม่ ในสถานการณ์นี้ยิ่งย้ำให้เห็นชัดว่าถ้าผู้ฟังทำให้หนึ่งฉายไม่ได้ ผู้ฟังก็มีความสามารถ

น้อยกว่าผู้พูด ยิ่งผู้พูดเป็นวิญญาณ ก็ยิ่งเน้นให้เห็นถึงความเข้ยน ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้เป็นที่ยำเกรงของคนทั่วไปได้ต่อไป

ตัวอย่างที่ ๕๐ ดาวเรืองนั่งหน้าบูตให้จุลมนิแต่งหน้า คนแต่งพอบแต่งเสร็จก็พอใจ แต่ดาวเรืองกลับว่าเหมือนลิง ยิ่งตอนนุ่งกระโปรงยาวด้วยแล้ว ดาวเรืองถึงกับยื่นคำขาดไม่ยอมนุ่งกระโปรง

“ไม่เอา เดินไม่ได้”

“นุ่งไปเถอะน่า เดียวก็ชิน”

“ไม่เอา...” ลงมันนั่งแปะกับพื้นเสียแล้ว แสดงว่าจะออกฤทธิ์อาละวาดจนคุณจันทราไหลหน้าเข้ามา

“คนเรา... ถ้าเก่งจริงมันต้องเป็นได้ทุกอย่าง” เสียงพูดเปรยๆ “เวลาเป็นนักเลงต้องยิงกับเขาได้ เวลาออกงานออกการก็ต้องทำได้ ใจแคว้งปูลุงๆ เป็นทะโมน ใครๆ ก็เป็นได้”

แค่นี้เจ้าเรื่องก็ต้องมูมานะนุ่งกระโปรง เพราะหาไม่คุณจันทราจะเห็นว่ามันไม่แน่

(ดาวเรือง หน้า ๖๔๗)

ผู้พูดคือจันทราแม่ของปลัดจันทรวัดมนิพูดเปรยๆ แต่ต้องการให้ดาวเรืองได้ยิน โดยจันทราเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพราะสามารถช่วยสร้างเงื่อนไขผูกมัดดาวเรืองผู้ฟังได้ว่า ถ้าดาวเรืองเก่งจริงก็ต้องทำได้ทุกอย่าง ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ดาวเรืองผู้ฟังต้องยิงพิสูจน์ตัวเองให้ผู้พูดเห็นว่าตัวเองเป็นคนเก่งจริง ไม่ใช่เป็นเพียงแค่เด็กที่เที่ยวเกเรไปวันๆ ดังนั้นดาวเรืองจึงต้องยอมใส่ชุดเจ้าสาวไปโดยปริยาย ซึ่งเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของผู้พูดอยู่แล้ว เพราะจันทราผู้พูดรู้ดีว่าดาวเรืองเป็นคนที่ไม่ยอมใคร การใช้ประโยคที่มีลักษณะผูกมัดผู้ฟังเช่นประโยคเงื่อนไขนี้ จึงเป็นการบีบหรือผูกมัดผู้ฟังทำในสิ่งที่ผู้พูดต้องการได้

ในการทำทายนั้น ถ้าสังเกตดู จะพบว่า คนที่ต้องการทำทายให้คนอื่นทำอะไรบางอย่างนั้น ส่วนใหญ่ก็มักใช้ประโยคเงื่อนไข “ถ้าเก่งจริงต้อง.....” “ถ้าแน่จริงต้อง.....” “ถ้านักเลงจริงต้อง....” พูดในการทำทาย เช่น “ถ้ากล้าจริงก็ลองดู” “ถ้านักเลงจริงต้องมาอย่างเสีย” เป็นต้น

จากข้อมูลจะสังเกตได้ว่าประโยคเงื่อนไขที่สามารถใช้ผลักดันให้ผู้ฟังทำในสิ่งที่ผู้พูดต้องการได้ โดยใช้ลักษณะเงื่อนไขผูกมัดผู้ฟังนั้น ส่วนใหญ่จะพบตัวอย่างที่ผู้พูดต้องการทำทายผู้ฟัง ดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่นอกจากผู้พูดจะนิยมใช้ประโยคเงื่อนไขผูกมัดผู้ฟังเมื่อแสดงเจตนาทำทายแล้วยังพบว่าเมื่อผู้พูดต้องการขู่ผู้ฟัง ผู้พูดก็จะนิยมใช้ประโยคเงื่อนไขผูกมัดผู้ฟังเช่นกัน

การขู่นั้น มีหลายแบบ บางครั้งสิ่งที่ผู้พูดขู่ก็เป็นสิ่งที่ผู้พูดเองไม่ได้อยากจะทำจริงๆ แต่ที่ต้องขู่เพราะต้องการให้ผู้ฟังปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการ ผู้พูดรู้ว่าสิ่งที่ตัวเองขู่นั้นมีผลหรืออิทธิพลต่อการ

ตัดสินใจของผู้ฟังมากพอสมควร การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขจึงเป็นการเลือกใช้ภาษาที่บีบบังคับทางเลือกของผู้ฟัง โดยพยายามเลือกสิ่งที่มีแนวโน้มว่าผู้ฟังต้องกลัว หรือไม่อยากให้เกิดขึ้น ยิ่งผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังทำมากเท่าไร ผู้พูดก็ต้องยิ่งเลือกสิ่ง que คิดว่ารุนแรงหรือ สิ่ง que คิดว่าจะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ฟังมากเท่านั้น ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๕๑ บทสนทนาระหว่างกานดา กับ นัฏฐิมา ลูกสาว กานดาต้องการให้นัฏฐิมาแต่งงาน แต่ตัวนัฏฐิมาเองไม่ยอมแต่งงาน เธอพยายามขอร้องแม่ของเธอให้ยกเลิกงานแต่งงานแต่ไม่สำเร็จ เธอจึงประกาศว่า

“ถ้าแม่บังคับนัฏฐิมา จะฆ่าตัวตายให้ดู”

ผู้เป็นมารดาเหลือบมองมานิดเดียว นิดเดียวจริงๆ แล้วพูดว่า

“จะเอาผ้าสีอะไร ยาวแค่ไหนล่ะ?”

(ละครเล่ห์เสน่ห์หา หน้า ๑๐)

ผู้พูดคือนัฏฐิมาผู้เป็นลูกสาวพูดกับกานดามารดา การที่นัฏฐิมาเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อพูดขู่นี้ เป็นการผูกมัดมารดา เพราะถ้าใช้ประโยคลักษณะอื่นที่ไม่มีเงื่อนไขในการขู่ ก็จะไม่ส่งผลต่อมารดาเท่ากับการพูดว่า “ถ้าแม่บังคับนัฏฐิมา นัฏฐิมา จะฆ่าตัวตายให้ดู” เพราะการใช้ประโยคเงื่อนไขเช่นนี้เป็นการผูกมัดมารดาว่าที่ตนต้องฆ่าตัวตายเพราะมารดา มารดาก็จะรู้สึกผิด แล้วอาจยกเลิกความคิดได้ จะสังเกตได้ว่า นัฏฐิมาจะพยายามเลือกเรื่องที่ร้ายแรงคือ “การฆ่าตัวตาย” เป็นข้อต่อรอง แต่ในกรณีนี้กานดารู้ดีว่า ลูกสาวไม่กล้าทำจริงจึงตอบเช่นนั้น

ตัวอย่างที่ ๕๒ บทสนทนาระหว่างนางช้อย กับ นายขาบ บุญลือ ลูกชายของทั้งสองพบน้องสาวคือโสภากอยู่ที่บ้านของคุณชายทินภาคหลานชายของนายขาบตามลำพัง บุญลือและนางช้อยจึงว่ากล่าวคุณชายทินภาคอย่างหนัก แต่นายขาบกลับจะลงโทษลูกสาว

“ตีมันทำไม ผู้หญิงมันจะเสียเองได้ยังไง นอกชชะจากผู้ชายมันทำให้เสีย บุญลือมันว่าของมันถูกแล้ว..กินบนเรือน ชีบนหลังคา พี่ขาบคิดให้ดีๆ”

นายขาบเห็นเมียลุกขึ้นต่อต้านอย่างหนัก ก็ชักเสียวอ่อน บุญลือถือหางข้างฝ่ายแม่อยู่เต็มประตู ก็พูดสนับสนุน นายขาบเป็นคนเกรงใจเมียและลูก จึงเงยบเสียวไป นางช้อยเห็นจังหวะเหมาะจะยื่นคำขาด จึงกระแทกเสียวซ้ำ

“ถ้าพี่ขาบยังทวนหัวทวนเกล้าหลานชายอยู่...ฉันจะพาลูกออกจากบ้านเดี๋ยวนี้ ไปอยู่กับตามประสาแม่ๆ ลูกๆ อดตายเสียยิ่งดีกว่าต้องมารบใช้ไ้คนเลวๆ ให้ซ้ำใจ”

“ แก่มีมันก็พูดมากเกินไป” นายขาบต่อว่าภรรยา เสียงบอกความหงุดหงิด แต่ทางเสียงง้องอน อยู่ในที่ “แกจะตายอยู่แล้ว ยังจะทำอน...ขึ้นไปแกก็อดตายเท่านั้นแหละ”

(เนื้อใน หน้า ๙๖๐)

ผู้พูดคือนางช้อยผู้เป็นภรรยาพูดกับนายขาบสามี การที่นางช้อยเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อขู่ขึ้น เพื่อเป็นการผูกมัดสามี เพราะเงื่อนไขคือถ้าให้คุณภาคอยู่ต่อ ผลก็คือตนเองกับลูกก็จะไป ดังนั้นการที่ตนเองกับลูกจะไปหรือไม่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของนายขาบ การใช้ประโยคเงื่อนไขเช่นนี้เป็นการ กดดันให้นายขาบต้องคิดหนักเพราะถ้าไม่ทำตามเงื่อนไข ตนก็จะเสียภรรยาและลูกไป สังเกตได้ว่าที่จริง แล้วนางช้อยก็ไม่ได้อยากไปจริงๆ จึงต้องเลือกคำพูดที่แน่ใจว่าสามีต้องกลัว และยอมทำตามในที่สุด การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในการขู่จึงใช้ผูกมัดและบีบบังคับการตัดสินใจของผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

การที่ผู้พูดขู่ผู้ฟังนั้น บางครั้งผู้พูดก็ไม่ได้ต้องการจะทำเช่นนั้นจริงๆ เพียงแต่ขู่เพื่อให้ผู้ฟัง ทำตามที่ต้องการเท่านั้น ดังจะเห็นจากตัวอย่างทั้งสองที่ยกมาซึ่งจริงๆ แล้วนักศึกษาก็ไม่ต้องการฆ่า ตัวตาย ส่วนนางช้อยก็ไม่ได้ต้องการจะออกจากบ้าน แต่ทั้งสองขู่ผู้ฟังเพื่อวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นตัวอย่างที่ผู้พูดขู่ผู้ฟัง แต่จริงๆ แล้ว ผู้พูดไม่ได้ต้องการทำตามของตัวเองขู่ บางครั้ง การขู่ก็ทำเพื่อให้โอกาสแก่ตัวผู้พูดเองก็ได้ เช่น

ตัวอย่างที่ ๕๓ บทสนทนาระหว่างลายทองกับนครินทร์ นครินทร์พาลูกน้องที่ทำงานไปพักผ่อน ต่างจังหวัด คืนหนึ่งเขาเข้ามาในห้องพักของลายทองที่โรงแรม ลายทองบอกให้นครินทร์ออกไปเพราะ กลัวเดี๋ยวใครมาเห็นเข้า แต่เขาบอกว่าพนักงานจะกลับดึกเพราะเขาเป็นคนบอกให้คนขับรถพาพวกเขา พนักงานไปเที่ยวไกลๆ ลายทองรู้สึกผิดหวังในตัวนครินทร์มาก

“คุณจะไปจากห้องนี้ดีๆหรือว่า...จะให้ฉันเหวี่ยงออกไป..”

“ลายทอง..”นครินทร์ขมวดคิ้ว แล้วจึงหัวเราะ เขาก้าวเข้ามาอีก “คุณคิดว่าคุณทำได้หรือ...”

“ถ้าคุณก้าวเข้ามาอีกแค่สามก้าว...คุณจะรู้ว่าฉันทำได้หรือ...ไม่ได้...”

(นางบาป หน้า ๑๘๒)

ผู้พูดคือลายทองพูดกับนครินทร์ จะสังเกตได้ว่าที่จริงแล้วลายทองไม่ได้อยากจะทำร้ายนครินทร์ เพราะนครินทร์เป็นเจ้านายของตนเองและตนเองก็ชื่นชม แต่จำเป็นต้องขู่นครินทร์เพื่อป้องกันตัวเอง เธอเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขขู่นครินทร์ว่าถ้าเข้ามา ตนต้องทำอะไรบางอย่างเขาแน่ การที่ตนพูดเช่นนี้ก็เท่ากับ ว่าตนให้โอกาสนครินทร์เลือกแล้ว ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการให้โอกาสแก่ตนเองด้วย เพราะนครินทร์อาจจะกลัวแล้วเปลี่ยนใจ

ในบางสถานการณ์นั้น วิธีการพูดที่ผู้พูดพยายามบอกให้ผู้ฟังรับรู้ถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นถ้าผู้ฟังไม่ทำตามเงื่อนไขที่ผู้พูดตั้งขึ้น ก็ถือว่าเป็นการใช้ประโยคเงื่อนไขผูกมัดผู้ฟังได้เช่นกัน เพราะโดยปกติ ประโยคเงื่อนไขจะมีลักษณะให้ผู้ฟังเลือกทางใดทางหนึ่งได้ แต่การที่ผู้พูดพยายามบอกผลเสียที่จะเกิดขึ้น ถ้าไม่เลือกทางที่ผู้พูดต้องการ ก็ถือเป็นการกดดันหรือการบีบคั้นความคิดการกระทำของผู้ฟังโดยผูกมัดให้ผู้ฟังเหลือทางเลือกเพียงทางเดียว ทางนั้นก็คือทางที่ผู้พูดต้องการ ประโยคเงื่อนไขในลักษณะนี้จึงใช้เพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำในสิ่งที่ผู้พูดต้องการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๕๔ บทสนทนาระหว่างซั่มกับโด่ง ทั้งสองเป็นเพื่อนร่วมงานกัน ซั่มมาตักหาเรื่องโด่งเพราะคิดว่าโด่งมาแย่งจีบหมวย สาวที่เขาหมายตาไว้ ซั่มเมาและคลุ้มคลั่ง เมื่อทั้งสองชกต่อยกัน ซั่มสู้โด่งไม่ได้ โด่งไม่เอาเรื่อง เขาเดินไปหยิบจักรยานที่ล้มอยู่เพื่อนำกลับบ้าน แต่ซั่มกลับชักมีดมาแทงโด่งโดยที่โด่งไม่รู้ตัว โด่งถูกแทง แต่ทั้งสองยังสู้กัน จนรถคันหนึ่งผ่านมา พวกเขาเห็นท่าไม่ดีจึงคิดหนี ก่อนไปซั่มโยนมีดและสาธิตกับโด่งว่า

“ถ้าปากโป้งไปบอกตำรวจ มึงตาย”

แล้วขี่จักรยานยนต์หนีไป

(คุณชาย หน้า ๔๑๓)

ผู้พูดคือซั่มพูดกับโด่ง ซั่มเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขขู่โด่ง เพราะประโยคเงื่อนไขบอกผลที่จะเกิดขึ้น ถ้าไม่ยอมทำตามเงื่อนไข การใช้ประโยคเงื่อนไขลักษณะนี้เป็นความพยายามที่ผู้พูดกดดันผู้ฟังโดยใช้เงื่อนไขเป็นตัวบีบบังคับให้ผู้ฟังเหลือทางเลือกเพียงทางเดียวคือไม่บอกตำรวจ ถ้าผู้ฟังยังไม่อยากตาย

ตัวอย่างที่ ๕๕ บทสนทนาระหว่างจำแม่นกับวงสมุนของดาวเรือง จำแม่นได้ข่าวว่าที่บ้านดาวเรืองมีปิ่นเถื่อนจึงไปค้นบ้านดาวเรือง ขณะค้นก็เหลือบเห็นวัตถุสิ่งหนึ่งห่อด้วยผ้าขาวม้า วางซุกไว้บนหลังตู้ที่วางของไว้สารพัด จำแม่นถามว่าดาวเรืองว่าอะไร ดาวเรืองบอกว่าไม้กวาด จำแม่นจึงสั่งให้ดาวเรืองหยิบลงมา ดาวเรืองไม่ยอมหยิบ จำแม่นจึงให้เจ้าวงสมุนของดาวเรืองหยิบขึ้นมาแทน

“...ไอ้วง...เอ็งปิ่นขึ้นไป...”

“แหมจำ ฉันเป็นราชฎรรรมดานะจะ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่...” เจ้าวงทำเสียงเหน่อล้อเลียนให้เสียอีก

“ถ้าไม่ปิ่น ข้าจะจับ ฐานไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่...เอ๊ยที่ ...จริงๆ น้ำ ไอ้พวกนี้...”

คุณจำพาลโมโห

(ดาวเรือง หน้า ๒๘๕)

ผู้พูดคือจำแ่ม่นพูดกับวง จำแ่ม่นเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเชิงขู่ว่า เพราะประโยคเงื่อนไขบอกผลที่จะเกิดขึ้นถ้าไม่ยอมทำตามเงื่อนไข การใช้ประโยคเงื่อนไขลักษณะนี้เป็นความพยายามที่ผู้พูดกดดันผู้ฟังโดยใช้เงื่อนไขเป็นตัวบีบบังคับให้ผู้ฟังเหลือทางเลือกเพียงทางเดียวคือถ้าไม่ยอมถูกจับฐานไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ วงผู้ฟังก็ต้องป็นไปหยิบของที่น่าสงสัยนั้นให้จำแ่ม่นผู้พูด

๔.๒.๔.๒ ใช้เพื่อโน้มน้าวใจหรือชักจูงใจ

การพูดโน้มน้าวใจหรือชักจูงใจนี้ มีวิธีพูดหลายวิธีที่จะสามารถใช้พูดเพื่อโน้มน้าวใจหรือชักจูงใจได้ การใช้ประโยคเงื่อนไขก็เป็นวิธีหนึ่ง เพราะประโยคเงื่อนไขสามารถใช้ในการสมมุติเหตุการณ์ หรือ ใช้กับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นได้ ผู้พูดสามารถใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อพูดจาโน้มน้าวไปในทิศทางที่ต้องการได้โดยไม่เป็นการบังคับผู้ฟังแต่อย่างใด แต่เป็นเหมือนการเสนอทางเลือกให้แก่ผู้ฟัง และในขณะเดียวกัน ผู้พูดก็สามารถใช้จังหวะให้เป็นประโยชน์โดยเราสามารถสอดแทรกความคิดเห็นของผู้พูดได้ ส่วนการตัดสินใจอยู่ที่ผู้ฟังเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๕๖ บทสนทนาระหว่างแม่กับลูกสาว ที่ร้านเพชรของเซิมเพชร ผู้เป็นแม่ถามราคาสร้อยจากป्ली

“แสนสองหมื่นห้าคะ”

“อืม...เป็นแสนเชียวนะหรือ”

“ทุกเม็ดนั้นคึดหมดเลยนะคะ” ป्लीตอบ

“ที่คล้ายกันนี้ แค่มื่นๆ ก็มี” อีกฝ่ายยังคงพึมพำ

“แต่ของไม่เหมือนกันหรอกแม่...คงไม่เหมือน” ฝ่ายลูกสาวว่า “อันที่เคยดูนั้น โพลีนี่ด้านเลย ไม่มีแววเลย แต่อันนี้โพลินสวยดี หนึ่งซอบ..ถ้าแม่ซื้อ..ลูกจะได้ฮิมมั่งใจ”

“อ้าว..แล้วจ๊ะอะไรที่ว่าอยากได้ล่ะ”

“ไม่มีถูกใจนี้แม่”

(เนื้อใน หน้า ๒๐๙)

ผู้พูดคือลูกสาวพูดกับแม่ ลูกสาวเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสนับสนุนให้ผู้เป็นแม่ซื้อ ด้วยเหตุผลว่าถ้าซื้อก็สามารถใช้กันทั้งสองคน การพูดของลูกสาวที่ชี้ให้เห็นผลดีถ้าตัดสินใจซื้อ ถือเป็นการพูดที่โน้มน้าวให้ผู้ฟังมีโอกาสซื้อมากขึ้น เพราะการที่ผู้พูดสนใจสอบถามราคา แสดงให้เห็นว่าผู้พูดสนใจสินค้าเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่ติดขัดที่ราคาที่เคยค่อนข้างสูง แต่การพูดสนับสนุนจากคนที่มีความหมายต่อผู้พูด เช่น ลูกสาวของผู้พูดเอง ย่อมมีน้ำหนักโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังสนใจที่จะซื้อเพิ่มขึ้น และการพูดโดยเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขนี้เป็นผลดีเพราะทำให้ผู้ฟังไม่รู้สึกรู้สึกว่าถูกบังคับ เนื่องจากสิทธิในการตัดสินใจอยู่ที่ผู้ฟังเอง

ผู้พูดเพียงเสนอความคิดเห็นและแสดงให้รู้ว่าผู้พูดสนับสนุนให้ซื้อเท่านั้น

ตัวอย่างที่ ๕๗ บทสนทนาระหว่างผู้ใหญ่นับกับแม่ครัว ผู้ใหญ่เป็นเจ้าของงานสวดก้านันเท็ม คินนี้
บรรยายกาศภายในงานค่อนข้างจะครึกครื้น เพราะผู้ใหญ่นับเลี้ยงเหล้ายาอาหารอย่างเต็มที่

"ให้มันรู้ไปว่า คินนี้คนกินชนะแม่ครัว หรือแม่ครัวจะชนะคนกิน ถ้าแม่ครัวชนะจะมีรางวัลผ้า
นุ่งคนละผืน"

"ถ้าคนกินชนะล่ะผู้ใหญ่...เอ๊ย...ก้านัน ?"

"ข้าจะแจกเหล้ากลับบ้านอีกคนละขวด !"

(ดาวเรือง หน้า ๓๓๔)

ผู้ใหญ่นับพูดกับแม่ครัวและแขกที่มาในงาน ผู้ใหญ่นับใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อจูงใจให้แม่ครัว
ทำงานอย่างเต็มที่ โดยตั้งเงื่อนไขว่าจะมีรางวัลให้ ถ้าเป็นฝ่ายชนะซึ่งเป็นแรงผลักดันที่ดีที่ทำให้แม่ครัว
ทำงานอย่างเต็มที่ เพราะเห็นว่ามีผลตอบแทนรออยู่ การใช้ประโยคเงื่อนไขนี้ผู้พูดไม่ได้บังคับ เพียงแต่
เสนอสิ่งที่คิดว่าน่าสนใจสำหรับผู้ฟังเท่านั้น

ตัวอย่างที่ ๕๘ บทสนทนาระหว่างเขมเพรกับป्ली เขมเพรเป็นเจ้านายของป्ली ทั้งสองสนิทสนมกันเมื่อ
มีปัญหาป्लीก็มักจะมาปรึกษาเขมเพรเสมอ ครั้งนี้ป्लीมีเรื่องกุ่มใจจึงมาหาเขมเพรที่บ้าน

"ราเชนเขาจะให้หนูหย่า เอาทะเลเบียนหย่าไปให้วิญญาณดู หลอกวิญญาณ แล้วค่อยมาจดกับหนูอีก"
น้ำตาพรุกลงมาทันใด

"ไอ้ทะเลเบียนสมรสบ้าง นันนะระอะ" นายจ้างของหล่อนถามอย่างเยาะหยัน "มันทำให้ผู้หญิง
สองคนพุ่มพวยขนาดนี้เชียว..เธอกับวิญญาณนี้ทุเรศกว่ามันอีกนะ"

"หนูจะ...จะ...ทำไงดีล่ะ พี่เขม"

"ทำยังไง" เขมเพรถามเสียงสูงนัยน์ตาเป็นประกาย "เธอก็น่าจะรู้ดีนี่นาว่า ควรทำยังไง...มันเปิด
โอกาสให้เธอเลือกแล้วไม่ใช่หรือ...โอกาสเดินมาถึงมือแล้ว ก็อยู่ที่ตัวเธอเองจะต้องตัดสินใจ..."

"แต่เขาจะได้บ้านได้ที่ไปหมดถ้าหนูหย่า ปัญญาที่จะขอเขาก็ไม่มี ถึงมีเขาก็ไม่ให้ " ป्लीคร่ำครวญ

"ถ้าเป็นฉัน ฉันจะเอาสองอย่างนี้ขึ้นมาซัง ทรัพย์สินครึ่งหนึ่ง ติราคาเดี๋ยวนี้ ติเสียว่าล้าน
ห้าถึงสองล้านเอา ครึ่งหนึ่งก็ราวแปดแสนถึงล้าน ล้านนี้กับอิสรภาพกับชีวิตที่ดีกว่า ฉันเลือก
อิสรภาพ เลือกชีวิตใหม่ แต่สำหรับเธอ ฉันไม่รู้..." เขมเพรทำเสียงอย่างหมั่นหมามน้ำใจป्ली
"เพราะเธอกับฉันใจคนละชั้น เธอมีทาส ฉันมีนาย เธอถูกไอ้เชนมันเอาเปรียบมานานเท่าไรแล้ว ก็ยัง
ปล่อยให้มันเอาเปรียบ ผู้ชายดีๆ ที่ไหนเขาจะเป็นอย่างมัน ..."

ใช่...เขมเพรพูดถูก หล่อนเองก็รู้สึกเช่นนั้น

(เนื้อใน หน้า ๔๗๐-๔๗๑)

ผู้พูดคือเข็มเพชรพูดกับป्ली ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติว่าเป็นตัวเองจะทำอย่างไร แม้ว่าผู้พูดจะพูดว่าไม่ได้ต้องการให้ผู้ฟังทำตาม แต่ในสถานการณ์ที่ผู้ฟังมาขอคำปรึกษาจากผู้พูดเพราะกลุ่มใจนั้นยอมแสดงให้เห็นว่าผู้ฟังสับสนไม่รู้อะไรจะทำต่อไปดี การที่ผู้พูดพูดสมมุติว่าเป็นตัวเองจะทำอย่างไร จึงยอมมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ฟัง ยิ่งโดยอุปนิสัยของป्लीเป็นคนอ่อนไหว เชื่อคนง่าย จึงเป็นไปได้มากที่ป्लीจะทำตามเข็มเพชร และถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะตรงตามความต้องการของเข็มเพชร เพราะตัวเข็มเพชรเองก็ต้องการให้ป्लीกับราเชนเลิกกันอยู่แล้วเพราะเข็มเพชรไม่ชอบราเชน

เป็นที่น่าสังเกตว่าการพูดโน้มน้าวหรือชักจูงใจผู้ฟัง โดยการที่ผู้พูดสมมุติตัวเองเป็นผู้ฟัง เป็นวิธีการพูดที่มักจะโน้มน้าวหรือชักจูงใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดีวิธีหนึ่ง ยิ่งถ้าผู้พูดและผู้ฟังสนิทสนมกันโอกาสโน้มน้าวผู้ฟังก็เป็นไปได้สูง นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เอื้อต่อผู้พูด ดังเช่นตัวอย่างที่ ๕๘ เป็นสถานการณ์ที่ผู้ฟังกำลังกลุ่มใจ ไม่มีทางออก การโน้มน้าวจึงได้ผล จากข้อมูลลักษณะประโยคเช่นนี้ ผู้พูดมักใช้เพื่อแนะนำผู้ฟัง นอกจากจะใช้เพื่อแนะนำผู้ฟังแล้ว ยังนิยมใช้เพื่อยุยงผู้ฟังอีกด้วย เนื่องจากเป็นลักษณะการพูดที่ค่อนข้างได้ผลดี เพราะมนุษย์อยู่กันเป็นสังคม จึงยอมมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ยิ่งเป็นความคิดเห็นของผู้ที่ผู้ฟังให้ความสำคัญ ก็ยิ่งจะสามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างที่ ๕๙ บทสนทนาระหว่างลีลาญกับฉายสมร ลีลาญเป็นเพื่อนของฉายสมร ลีลาญไม่ชอบลายทองเลขาของนครินทร์ เธอจึงพยายามพูดถึงเรื่องลายทองให้ฉายสมรภรรยาของนครินทร์ฟัง

“...เธอนี่ดีนะ ไม่เห็นทุกซักรึอะไร ไม่ทุกซักรึอะไรแล้วก็ไม่ดี...แม้แต่เรื่อง...ผัว”

“ก็เอาไปเก็บไฟไว้ในทรวงอก...”

ฉายสมรหัวเราะเบาๆ “ก็แค่นั้น...”

“ถ้าเป็นฉันละก็...ฉันฉีกนังเลขาฯ ออกเป็นชิ้นๆ แล้วละ ผู้หญิงนะถึงมันจะรู้ฐานะเมีย แต่ความสุขสบายนี่นานๆ ไปมันซึ่มนะ มันซึ่มซาบเข้าไปในสันดานทำให้เกิดความเคียดแค้น ก็เลยนึกว่าตัวมันเป็นเมีย...”

“ลิล” ฉายสมรมองหน้าลีลาญด้วยความแปลกใจ “อะไรทำให้เธอจริงจังกับผู้หญิงคนนี้เสียจน..เธอทำให้ฉันอยากเห็นหน้า...”

(นางบาป หน้า ๑๔๑)

ผู้พูดคือลีลาญพูดกับฉายสมร ทั้งสองเป็นเพื่อนกัน ลีลาญไม่ชอบลายทองเลขาของนครินทร์ นครินทร์เป็นสามีของฉายสมร ลีลาญจึงต้องการยุฉายสมรให้จัดการกับลายทอง การใช้ประโยคเงื่อนไขในการพูดนี้จะช่วยโน้มน้าวใจผู้ฟังให้ทำตามคำได้มากกว่า เพราะลีลาญเป็นเพื่อนฉายสมร การที่ลีลาญใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติว่าถ้าตัวเธอเป็นฉายสมรนั่นถือเป็นความพยายามที่จะผลักดันให้ฉายสมรคิด

คล้ายตามเธอ โดยพยายามพูดให้ฉายสมารู้สึกว่าตัวฉายสมเองไม่ควรอยู่เฉยๆ ต่อไปแล้ว เพราะ ถ้า ลีลาเยเป็นฉายสมจะทำกับลายทองนั้นฟังดูรุนแรง แสดงให้เห็นว่าลีลาเยต้องไม่ชอบลายทองอย่างมาก เมื่อฉายสมเห็นเพื่อนสนิทคิดจะทำขนาดนี้ย่อมต้องเริ่มคล้ายตามว่าลายทองต้องไม่ธรรมดา และก็ได้ผล เพราะในที่สุดฉายสมก็อยากเห็นหน้าลายทองทุกๆ ที่ตอนแรกไม่สนใจ

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าการที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขได้อย่างเหมาะสมกับ สถานการณ์จะสามารถใช้โน้มน้าวหรือชักจูงใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ประโยคเงื่อนไขจะใช้ได้ดีใน สถานการณ์ทั่วไปแล้ว ในสถานการณ์ที่เป็นเรื่องของการติดต่อซื้อขายทางธุรกิจก็ยังคงใช้วาทศิลป์ใน การพูดให้มากขึ้นเพราะเกี่ยวข้องกับจำนวนเงินมาก ใครมีวาทศิลป์ที่ดีกว่าก็ย่อมจะเป็นฝ่ายได้เปรียบการ ใช้ประโยคเงื่อนไขในการเจรจาต่อรองก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะช่วยโน้มน้าวการเจรจาให้เป็น ไปในทิศทางที่ผู้พูดต้องการได้ นั่นก็คือการรักษาผลประโยชน์ของตนให้มากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๖๐, ๖๑, ๖๒ และ ๖๓ บทสนทนาระหว่างนายทองย้อยกับคุณมหา เตี้ยต้องการไปเรียน เมืองนอกจึงพยายามรบเร้าพ่อแม่ จนในที่สุดคุณมหาที่ตัดสินใจจะขายที่ให้ให้นายทองย้อย นายทองย้อย เป็นเพื่อนบ้านที่ดีมาก่อนแต่เมื่อเขาต้องสวมบทบาทนักธุรกิจ นายทองย้อยก็กลายเป็นพ่อค้าที่เค็มและ รักษาผลประโยชน์ของตัวเอง

“แหม! คุณมหา...คุณหมอ เรื่องที่ดิน (๖๐) ถ้าเป็นคนอื่นไม่ใช่คุณสองคน ผมไม่ซื้อ เต็ดขาด ที่ดินมันเข้ามาลึกมากนะครับ ถนนหน้าบ้านก็ยังแคบ จะทำตึกแถวค้าขาย...เจ็งลูกเดียว”
 เขาเล็งเห็นว่าเมื่อไร เจ้าของที่ดินต้องการเงิน ถึงกับเอาโฉนดมาส่งให้ถึงบ้าน ราคาข้างวदनนั้นก็ ย่อมจะถูกกดให้ต่ำลงไปหลายเท่าตัวโดยอัตโนมัติ การเจรจาแบบนี้ คนซื้อย่อมได้กำไรลูกเดียว
 “(๖๑) ถ้าหากว่าผมซื้อก็ต้องทิ้งที่ดินไว้เฉยๆ เงินจมไปไม่รู้เท่าไรหรอก คนอย่างผมมันชอบเงิน หมุนด้วย ไม่ใช่เงินจม แต่ที่ดินตรงนี้บอกตรงๆนะครับ แแบงค์ยังไม่รับจำนองเลยครับ ไม่เชื่อคุณเอาไป จำนองดูก็ได้”

สุภาพีณียิม ด้วยความอึดอัดเป็นล้นพ้น “คงไม่เอาไปจำนองหรอกคะ” เธออยากจะพูดต่อว่า “ไม่ ซื้อก็ไม่เป็นไร” แต่เมื่อดวงหน้าของลูกชายผ่านเข้ามา เธอก็กลักริ้นทริฐิมานะลงไป

“คุณทองย้อยจะให้ราคาเท่าไรล่ะคะ”

“(๖๒) ถ้าเป็นคนอื่น ผมให้แปดแสนเท่านั้น แต่เรากันเอง...ขาดตัวแล้วกันอย่ามาต่อเพิ่ม ผมพูดคำไหนคำนั้น” นายทองย้อยเริ่มวางท่าที่เหนือว่า “ผมให้ล้านถ้วนต่อไร่สำหรับที่ดินด้านหลัง ไม่ติด ถนน ส่วนตรงบ้านที่อยู่ ผมให้สองล้านเท่ากับราคาของกรมที่ดิน”

สามีภรรยา มองหน้ากัน พูดไม่ออกด้วยกันทั้งคู่

“แต่ราคาจริงๆ มันสูงกว่านี้นะครับ” คุณมหาเป็นฝ่ายพูดออกมาก่อน

นายทองย้อยทำหน้าที่ไม่สนใจ “ผมบอกแล้วไงว่าตอนนี้ที่ดินมันผืด เอาจัง ผมเปิดโอกาสให้ ผมยังไม่รีบร้อน (๖๓) ถ้าคุณไปหาคนอื่นเขารับซื้อแพงกว่านี้ก็เชิญได้เลย ผมไม่ว่าอะไร...พูดจริงๆ ณา ไม่ได้แก้งว่า ผมมั่นใจกว้างเสมอเรื่องค้าๆ ขายๆ “

(คุณชาย หน้า ๑๑๑๙ -๑๑๒๐)

ผู้พูดคือนายทองย้อยพูดกับคุณมหาและสุภาพรรยาของคุณมหา นายทองย้อยเป็นคนรับซื้อที่ดิน ก็ย่อมต้องการซื้อที่ดินให้ได้ในราคาถูก ยิ่งในสถานการณ์นี้ผู้ขายมาเสนอขายเองถึงบ้าน นายทองย้อยก็ย่อมจะรู้ว่าต้องเดือดร้อนเงิน ดังนั้นจึงสามารถถดถอยราคาให้ต่ำได้ ดังนั้นเมื่อนายทองย้อยมีข้อมูลเช่นนี้แล้ว วิธีการพูดของนายทองย้อยจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าจะพูดอย่างไรที่จะโน้มน้าวให้การเจรจาครั้งนี้ตนเป็นฝ่ายได้เปรียบ คือจะพูดอย่างไรเพื่อชักจูงใจให้คุณมหาขายให้ตนในราคาที่ถูกลง และเมื่อพิจารณาจาก บทสนทนาจะเห็นได้ว่าการที่นายทองย้อยพูดเช่นนี้ เป็นการรักษามลประโยชน์ของตนเอง คือพยายามพูด ถดราคาที่ดินลงเพื่อตนจะซื้อที่ดินได้ในราคาถูก เพียงแต่วิธีการพูดนั้นพยายามพูดให้ฟังดูดี โดยการเลือกใช้ ประโยคเงื่อนไขในการพูดยกย่องให้เกียรติผู้ฟัง ในทำนองที่ว่าผู้พูดให้ความสำคัญต่อผู้ฟัง ผู้ฟังเป็นคน สำคัญ ผู้พูดจึงให้เงื่อนไขที่ดีกับผู้ฟัง เช่น “ถ้าเป็นคนอื่นไม่ใช่คุณสองคน ผมไม่ซื้อเด็ดขาด” “ถ้าเป็นคน อื่น ผมให้แปดแสนเท่านั้น” เป็นการพยายามพูดให้เห็นว่าผู้พูดได้ให้เงื่อนไขที่ดีที่สุดแล้วกับผู้ฟัง ใน ขณะเดียวกันก็พยายามพูดให้ที่ดินมีราคาต่ำลงโดยสังเกตได้จากวิธีการพูดเริ่มต้นบทสนทนายก็เลือกใช้ ประโยคเงื่อนไขในการตัดราคาที่ดิน โดยบอกว่าถ้าเป็นคนอื่นจะไม่ซื้อ เป็นการพยายามชี้ให้เห็นว่าที่ดิน ไม่ดี ไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง แล้วจึงขยายด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ที่ดินอยู่ลึก ถนนแคบ เป็นต้น หลังจากนั้นก็ต้องด้วยการใช้ประโยคเงื่อนไขสมมุติเหตุการณ์ว่าถ้าตนเองซื้อจะเกิดผลอย่างไร (ตัวอย่างที่ ๖๑) ยิ่งเป็นการพูดโน้มน้าวให้คุณค่าของที่ดินลดต่ำลง ในบทสนทนาต่อไปเมื่อผู้ฟังถามราคาว่าจะให้ เท่าไหร่ นายทองย้อยเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในการพูดนำก่อนว่า ถ้าเป็นคนอื่น ตนก็จะให้แค่แปดแสน เท่านั้น แต่สำหรับคุณมหาตนให้ล้านหนึ่ง ก็จะเหมือนเป็นการสร้างภาพว่าตนให้ราคาคุณมหาเพิ่มจาก ปกติตั้งสองแสน ซึ่งจะมีผลทำให้ราคาล้านหนึ่งดูพิเศษขึ้นมา การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขในที่นี้จึง เหมือนเป็นการให้เกียรติผู้ฟัง ให้ความรู้สึกว่าคุณผู้ฟังเป็นคนพิเศษ ทั้งยังคิดได้ในแง่เป็นบุญคุณที่ยอมรับซื้อ อีก การพูดดักไว้เช่นนี้ทำให้ผู้ฟังพูดต่อราคาได้ยากลำบาก เพราะเหมือนกับผู้พูดให้ราคาพิเศษเต็มที่แล้ว แต่เมื่อคุณมหาพูดว่าราคาจริงสูงกว่านี้ นายทองย้อยก็ยังมีวิธีการพูดที่เหนือกว่าโดยการให้ประโยค เงื่อนไขเสนอให้ลองไปขายที่อื่นดูก่อนก็ได้ เป็นการแสดงว่าตนเองให้ราคาสูงอยู่แล้วจึงกล้าให้ไปขายที่อื่น จะเห็นได้ว่าในบทสนทนาการต่อรองซื้อขายเช่นนี้ การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขมาช่วยในการ เจรจายเป็นกลวิธีที่นิยมใช้ เพราะสามารถโน้มน้าวการเจรจาให้ผู้พูดเป็นฝ่ายได้เปรียบ สังเกตได้ว่าทุก บทสนทนายทองย้อยพูดจะมีประโยคเงื่อนไขร่วมอยู่ด้วย เริ่มต้นก็พูดชมผู้ฟังไว้ก่อน ต่อมาก็บอกผลเสีย ถ้าตนซื้อไว้ ตามด้วยการเสนอราคาที่ใช้ประโยคเงื่อนไขนำอย่างมีชั้นเชิง และจบลงด้วยการเสนอให้ไป

ลองขายคนอื่น เพราะนายทองย้อยรู้ว่าแถวนั้นจะไม่มีใครซื้อ จริงๆ แล้วผู้พูดก็อยากซื้อที่ไว้ และรู้ว่าราคาที่เขาเสนอให้เป็นราคาที่ต่ำ แต่เพราะมีวิธีการพูดจึงทำให้สามารถซื้อได้ตามราคาที่ต้องการในที่สุด

ตัวอย่างที่ ๒๔ บทสนทนาระหว่างวรรณกับผู้ใหญ่มั่นบิดา วรรณมาบอกผู้ใหญ่มั่นว่าตนช่วยหาภรรยาคนที่สิบให้ผู้ใหญ่มั่นได้แล้ว

“เอ็งว่าไง?”

“ฉันเพิ่งไปจุดมาให้พ่อ ...”

“เฮ้ย พูดเป็นการตุน”

“จริงนะพ่อ ผมจี้ ...ยาวสยาย...”

เจ้าวรรณ ทำหน้าเคลิ้มฝัน “ตะโพกจี้ ...สุดเสียงสังข์”

“เอ็งเอามาจากไหน?”

“เถอะนะ พ่อจะรับไว้ไหมละ ถ้าไม่รับฉันจะรับเสียเอง...”

“เดี๋ยวก่อน เจริญจกัณก่อน ไฉ่วรรณเอ๊ย...ลูกพ่อ...มีลูกยังงั้นมันเป็นศรีสง่าแก่ตระกูลแท้ๆ...”

(ดาวเรือง หน้า ๒๖๖)

ผู้พูดคือวรรณพูดกับผู้ใหญ่มั่น ตอนแรกวรรณคิดจะจุดดาวเรืองแต่กลับหลงกลดาวเรือง จึงกลายเป็นจุดป่าไผ่สาวแก่มาแทน เมื่อจุดมาแล้ว ป่าไผ่ก็ไม่ยอมกลับ วรรณต้องการหาแพะรับบาป จึงนึกถึงผู้ใหญ่มั่น วรรณรู้ว่าพ่อของตนเป็นคนอย่างไรจึงพูดบรรยายสรรพคุณของสาวที่จับมาอย่างน่าหลงใหล แต่ผู้ใหญ่มั่นก็ยังไม่ยอมตกลงใจเสียที ประโยคเงื่อนไขที่วรรณเลือกใช้จึงถือเป็นประโยคสำคัญที่ใช้ผลักดันจนได้ผล คือสามารถโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ใหญ่ตัดสินใจได้ทันที เพราะประโยคเงื่อนไขในประโยคนี้มีลักษณะให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่งคือ ผู้ใหญ่มั่นจะรับหรือไม่รับ แต่ผู้พูดก็ไม่ได้พูดเพียงให้เลือกแต่ยังพูดถึงผลที่ตามมาด้วยเพื่อช่วยเน้นย้ำต่อการตัดสินใจ นั่นคือถ้าไม่รับ วรรณจะได้รับเสียเอง จุดนี้เป็นจุดที่ทำให้ผู้ใหญ่มั่นยอมไม่ได้เพราะเริ่มจะเสียตาย จึงต้องรีบตัดสินใจตอบรับทันที ทำให้หลงกลในที่สุด

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ประโยคเงื่อนไขสามารถใช้โน้มน้าวและจูงใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เมื่อโน้มน้าวและจูงใจผู้ฟังได้ ก็เท่ากับเป็นการผลักดันการกระทำของผู้พูดให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้พูดต้องการ และเมื่อผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขได้อย่างเหมาะสม ประโยคเงื่อนไขยังสามารถสร้างเหตุผลหรือเพิ่มน้ำหนักให้คำพูดของผู้พูดเอง ทั้งยังเป็นการช่วยสร้างเหตุผลหักล้างคำพูดจนผู้ฟังยากที่จะแย้งได้ได้อีกด้วย

๔.๒.๔.๓ ใช้สร้างเหตุผลเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้ตนเองหรือสร้างเหตุผลหักล้างผู้ฟัง

การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามที่คุณพูดต้องการนั้นนอกจากใช้ผูกมัดผู้ฟัง โน้มน้าวและชักจูงใจผู้ฟังแล้ว ยังใช้สร้างเหตุผลเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้ตนเองหรือสร้างเหตุผลหักล้างผู้ฟังก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ประโยคเงื่อนไขสามารถใช้เพื่อผลักดันให้ผู้ฟังทำตามที่คุณพูดต้องการได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๖๕ บทสนทนาระหว่างคุณหญิงละม้ายทิพย์กับเกศกมลลูกสาว คุณหญิงละม้ายทิพย์ถามเกศกมลลูกสาวถึงเรื่องที่ทำให้เพื่อนยืมเงินไปหนึ่งแสนบาทแล้วเพื่อนยังไม่ได้ใช้คืน

“ถามหน่อยเถอะ เพื่อนคนนี่เขาเป็นใคร อยู่ที่ไหน มาขอยืมเงินไปทำอะไรตั้งแสน”

เกศกมลรวบรัดคำตอบให้สั้นที่สุด เพื่อจะจบเรื่องนี้เสียที “เขาเปิดบริษัทเล็กๆ รับตกแต่งภายในค่ะ เขาแยกตัวออกมาจากบริษัทใหญ่มาทำงานเอง เพราะเขาเก่ง ลูกค้าเก่าๆ ที่ตามมาให้เขาทำก็เยอะ”

“ถ้าเก่ง แล้วทำไมหาเงินเองไม่ได้”

“ระยะเริ่มต้นนี่คะ ต้องลงทุนซักรื้อไปก่อน หนึ่งแสนบาทก็เงินหมุนส่วนหนึ่งของแต่ละเดือนเท่านั้นเอง แต่รายได้เขาเดือนหนึ่งก็สองแสนแล้วละค่ะ”

“ฉันไม่ค่อยอยากจะทำอะไรเลย เธอมันเชื่อคนง่าย เพื่อนพูดอะไรก็เชื่อเขาหมด...”

(คุณชาย หน้า ๑๕๔)

ผู้พูดคือคุณหญิงละม้ายทิพย์พูดกับเกศกมลลูกสาว คุณหญิงละม้ายทิพย์ไม่เห็นด้วยกับคำพูดของลูกสาวที่บอกว่าคนรักของเธอเก่ง การใช้ประโยคเงื่อนไขของคุณหญิงละม้ายทิพย์จึงใช้เพื่อแย้งหรือหักล้างคำพูดของลูกสาว เพราะรู้จักนำลักษณะเงื่อนไขมาใช้ให้เป็นประโยชน์ คือนำลักษณะของคนเก่งมาเป็นเงื่อนไข เพราะปกติถ้าเป็นคนเก่งแล้วย่อมทำงานได้ดี บริหารได้ดี ยังมีลูกค้ามากจริงดังที่เกศกมลพูดก็ยิ่งน่าจะหาเงินมาคืนให้ได้ตั้งนานแล้ว แต่หาเงินเองยังไม่ได้ นานแล้วก็ไม่มีความที่จะใช้คืนซึ่งผิดจากลักษณะของคนเก่ง คุณหญิงละม้ายทิพย์จึงสามารถแย้งได้อย่างมีเหตุผล การใช้ประโยคเงื่อนไขนี้ นอกจากจะมีเงื่อนไขแล้วยังมีคำที่น่าสนใจในประโยคคือคำว่า “ทำไม” คำว่าทำไมนี้สามารถเพิ่มน้ำหนักให้การแย้งได้ ดังที่สิริลักษณ์ หุ่นศรั้งาม (สิริลักษณ์ หุ่นศรั้งาม , ๒๕๔๔) ได้กล่าวถึงคำว่าทำไมที่ใช้กับเจตนาโต้แย้งว่าสามารถใช้เพิ่มน้ำหนักได้ เมื่อนำมาประกอบกันทำให้การแย้งมีน้ำหนักมากขึ้น ทำให้คำพูดผู้ฟังอ่อนลง ถ้าดูจากบริบทจะเห็นว่าเกศกมลเริ่มพูดโธงเอียงมาทางคุณหญิงละม้ายทิพย์ โดยหา

ทางอธิบายหรือแก้ตัวว่า "ระยะเริ่มต้นนี่คะ" แสดงให้เห็นว่าเกศกมลก็เห็นว่าคำพูดของคุณหญิงละม้ายทิพย์มีเหตุผล

ตัวอย่างที่ ๖๖ บทสนทนาระหว่างลีลาญกับรินเริง ลีลาญพารินเริงมาเลี้ยงเหล้า พร้อมเสนองานที่มีค่าตอบแทนให้รินเริง รินเริงจ้องมองลีลาญ

"คุณเป็นเมียเขาหรือ.."

"เปล่า.."

"ไม่น่าเชื่อ 'ริงเริงยิ้มเยาะหยัน "ถ้าคุณไม่ใช่เมียเขา คุณมาเด็อดร้อนทำไมกับเรื่องของอิทองมัน..."

"ฉันอยู่ในฐานะที่ต้องได้เสียในเรื่องนี้ รู้ไว้แค่นั้นก่อน...ที่ฉันต้องการพบเธอก็เพราะฉันต้องการความช่วยเหลือ"

(นางบาป หน้า ๒๖๗)

ผู้พูดคือรินเริงพูดกับลีลาญ รินเริงรู้สึกแปลกใจที่ลีลาญรู้สึกจะกระตือรือร้นกับเรื่องของนครินทร์กับลายทองเป็นอย่างมากทำให้รินเริงคิดว่าลีลาญเป็นภรรยาของนครินทร์ เมื่อลีลาญปฏิเสธ รินเริงก็ยังยืนยันความคิดของตนเองโดยการแย้งอย่างมีเงื่อนไข และการใช้เงื่อนไขนี้ก็เป็นการประโยชน์เพราะจะช่วยสร้างเหตุผลหรือเพิ่มน้ำหนักในการแย้งของรินเริง เงื่อนไขคือถ้าไม่ใช่เมียเขา ผลคือจะเด็อดร้อนทำไมเพราะโดยปกติแล้วคนที่เป็นภรรยาน่าจะเป็นคนเด็อดร้อนวังเต็นเรื่องสามีของตนเองมีหญิงอื่น ถ้าไม่ใช่ ก็ไม่เห็นมีความจำเป็นต้องมาเด็อดร้อนวังเต็นขนาดยอมมาจ้างตนอย่างนี้ การใช้ประโยคเงื่อนไขย้ำว่าผู้ที่เป็นภรรยาเท่านั้นถึงน่าจะเด็อดร้อน ถือเป็นการแย้งที่มีน้ำหนักจนทำให้ผู้ฟังคือลีลาญเองก็ยอมรับคำแย้งของรินเริงผู้พูด ดูได้จากการที่ลีลาญพูดอธิบายว่าตนทำเพราะอะไร ทั้งๆที่จริงๆแล้ว ลีลาญไม่จำเป็นต้องอธิบายก็ได้เพราะลีลาญเป็นผู้จ้างวาน การใช้ประโยคเงื่อนไขควบคู่กับคำว่า "ทำไม" จึงสามารถช่วยสร้างเหตุผล เพิ่มน้ำหนักในเรื่องที่ต้องการแย้งได้ดี

ตัวอย่างที่ ๖๗ บทสนทนาระหว่างรินเริงกับลายทอง เมื่อรินเริงเห็นลายทองใส่กางเกงขาสั้น เสื้อยืดรัดรูปเดินผ่านมา รินเริงก็เริ่มด่า

"อ๊แม่ค้าประเภทเร่ขายทั้งปลาทั้งกระจาด ไม่เลือกไม่ว่าลูกค้าจะเป็นลูกเขาหรือผัวใคร..."

"อ้อ ...หิง"

"เออ..หิงหิงวะ ก็มึงมาเดินยั่วน้ำลายผัวกูแต่เช้า แทนที่จะไปเดินยั่วไอ้พวกคิมมอเตอร์ไซด์ หรือที่ร้านแก้วแก้วโน่น..."

"ที่นี้ทางส่วนบุคคลหรือเปล่านั้นหิง.."

“ไม่ใช่”

“ถ้าไม่ใช่ทางส่วนบุคคล ก็คงจะไม่มีข้อห้ามไม่ให้เดินไม่ใช่หรือวะ แล้วไอ้การเดินนี่ มันต้องขยับวะ ถ้าไม่ขยับถือว่าก้าวไม่ออก ส่วนไอ้ใครจะไปตีความว่ายั่วฉ้อหรือยั่วน้ำลายหมากก็ช่วยไม่ได้”

“อีทอง” รื่นเริงถลันเข้ามาจนอกประชิด ลายทองยี้ดทรวงอกขึ้นประชิดเช่นกัน ต่างทำเอว....
ชิดหน้าเข้าใส่กันและกัน

(นางบาป หน้า ๙)

ผู้พูดคือลายทองพูดกับรื่นเริง รื่นเริงไม่พอใจที่ลายทองใส่เสื้อผ้าไม่รัดกุมแล้วมาเดินแถวบ้านตน เพราะกลัวลายทองจะมาแย่งสามีตน จึงเริ่มด่าลายทอง ลายทองจึงถามรื่นเริงว่าทางที่ตนเดินอยู่เป็นทางส่วนบุคคลใช่หรือไม่ รื่นเริงตอบว่าไม่ใช่ เมื่อรื่นเริงตอบเช่นนั้นแล้ว ลายทองจึงสามารถแย้งได้อย่างเต็มที่ เธอเลือกให้ประโยคเงื่อนไชเพราะประโยคเงื่อนไชมีลักษณะ เป็นการผูกมัด จึงช่วยเพิ่มน้ำหนักให้ข้อความที่ใช้แย้งมีเหตุผลมากขึ้น

ตัวอย่างที่ ๖๘ บทสนทนาระหว่างแม่บานขึ้นกับเพี้ยน แม่บานขึ้นเป็นแม่ของดาวเรือง ส่วนเพี้ยนเป็นลูกสมุนของดาวเรือง ปลัดจิ้นตวิวัฒน์ขอดาวเรืองแต่งงาน ดาวเรืองยื่นเงื่อนไขว่าต้องพานายกมาสู่ขอ ถึงจะยอมแต่งงานด้วย ปลัดจิ้นตวิวัฒน์ตกลง เมื่อใกล้ถึงวันนัดหมาย แม่บานขึ้นแม่ของดาวเรืองได้ข่าวว่า ปลัดจิ้นตวิวัฒน์จะพานายกมา พอรู้ว่า “นายก” จะมาบ้าน แม่บานขึ้นก็หันไปไล่ลูกค้าเอาดื้อๆ

“ไปไว้อ...ไป...ไป วันนี้ปิดร้านครึ่งวัน ไอ้เพี้ยน...เดี๋ยวเอ็งไปยืมม่าน ยืมพรมจากวัดมา ไอ้เรื่อง...เฮ้ยนี้เอ็งต้องซัดขมึ้นดินสอพองให้หมดซี้ไคล จะมาทำมอมเป็นแมวขโมยยังงี้ไม่ได้ แหม...ถ้ารู้ล่วงหน้าเสียหน่อย จะได้ไปตัดผม”

“ไม่ต้องตัดหรอกน้ำ” เจ้าเพี้ยนบอกอย่างคั้นปาก

“เขามาขอพี่เรื่อง ไม่ได้มาขอน้ำ”

“ไอ้...”แม่บานขึ้นด่าเปิดเปิง

“ถ้าข้าไม่แน่ นายกไม่มาขอลูกสาวข้าหรอกเว้ย”

(ดาวเรือง หน้า ๕๙๑)

ผู้พูดคือแม่บานขึ้นพูดกับเพี้ยนสมุนของดาวเรืองลูกสาวของเธอ เมื่อเพี้ยนมาพูดเข้าหาเธอบอกว่า เขามาขอดาวเรืองไม่ได้มาขอเธอ เธอจึงใช้คำพูดเพื่ออวดว่าตัวเธอเองก็แน่นเช่นกัน การที่เธอเลือกให้ประโยคเงื่อนไชนี้ช่วยเพิ่มน้ำหนักให้กับข้อความที่เธอพูด ในเมื่อขนาดนายกยังมาขอลูกสาว ก็ยอมแสดงว่าผู้พูดต้องมีดี

จากตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าประโยคเงื่อนไขสามารถเลือกใช้ได้ด้วยวัตถุประสงค์หลายประการ เนื่องจากประโยคเงื่อนไขมีลักษณะเฉพาะหลายลักษณะ ดังนั้นในบางสถานการณ์ ประโยคเงื่อนไขอาจมีลักษณะหลายๆ ลักษณะอยู่ในประโยคก็ได้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาว่าผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อวัตถุประสงค์ใดนั้น จึงพิจารณาจากบริบทที่ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อวิเคราะห์ว่าผู้พูดน่าจะเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อวัตถุประสงค์ใดเป็นหลัก เช่นตัวอย่างที่ ๖๖ ข้างต้น

ตัวอย่างที่ ๖๖ บทสนทนาระหว่างลีลาอยู่กับรินเริง ลีลาอุพรรินเริงมาเลี้ยงเหล้า พร้อมเสนองานที่มีค่าตอบแทนให้รินเริง รินเริงจ้องมองลีลาอุ

“คุณเป็นเมียเขาหรือ..”

“เปล่า..”

“ไม่น่าเชื่อ รินเริงยิ้มเยาะหยัน “ถ้าคุณไม่ใช่เมียเขา คุณมาเตือนร้อนทำไมกับเรื่องของอิทองมัน...”

“ฉันอยู่ในฐานะที่ต้องได้เสียในเรื่องนี้ รู้ไว้แค่นั้นก่อน...ที่ฉันต้องการพบเธอก็เพราะฉันต้องการความช่วยเหลือ”

(นางบาป หน้า ๒๖๗)

จากบทสนทนานี้จะเห็นได้ว่าผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขโดยมีเจตนาแย้งผู้ฟังและที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขก็เพราะประโยคเงื่อนไขสามารถสร้างเหตุผล เพิ่มน้ำหนักให้กับคำพูดของผู้พูดได้ ทำให้เห็นว่าผู้พูดมีเหตุผลที่จะไม่เชื่อว่าผู้ฟังไม่ได้เป็นภรรยาของนครินทร์ได้ เนื่องจากเงื่อนไขที่ดีความได้ว่าคนที่ เป็นภรรยาจึงน่าจะเตือนร้อน แต่เป็นคนอื่นก็ไม่น่าจะต้องมาเตือนร้อนขนาดนี้ แต่ถ้าสังเกตดูจะพบว่าการพูดเช่นนี้ก็เป็นกรพูดที่แสดงความไม่สุภาพได้เช่นกันเพราะทำให้ผู้ฟังเสียหน้า อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างประโยคนี้ผู้วิจัย จัดไว้ในข้อ ๔.๓ “การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสร้างเหตุผลและเพิ่มน้ำหนักคำพูดให้ตนเอง หรือสร้างเหตุผลเพื่อหักล้างคำพูดของผู้ฟัง” (ซึ่งอยู่ในข้อ ๔ “การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการหรือทำให้แนวโน้มในการสนทนาโน้มเอียงไปตามทิศทางที่ผู้พูดต้องการ”) แต่ไม่ได้จัดอยู่ในข้อ ๓.๒ “การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความไม่สุภาพ” (ซึ่งอยู่ในข้อ ๓ “เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความสุภาพและแสดงความไม่สุภาพ”) ทั้งๆ ที่ประโยคเงื่อนไขนี้ก็แสดงความไม่สุภาพได้เช่นกัน การจัดเช่นนี้เพราะผู้วิจัยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของผู้พูดเป็นหลัก

ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขนี้เพื่อมุ่งที่จะสร้างเหตุผลให้ตนเองและมุ่งที่จะหักล้างผู้ฟังเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งที่จะแสดงความไม่สุภาพเป็นหลัก ดังนั้นประโยคเงื่อนไขในประโยคนี้จึงจัดอยู่ในข้อ ๔.๓ “การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสร้างเหตุผลและเพิ่มน้ำหนักคำพูดให้ตนเอง หรือสร้างเหตุผลเพื่อหักล้างคำพูดของผู้ฟัง” เป็นต้น

หรือในตัวอย่างต่อไปนี่ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิธีพิจารณาว่าประโยคเงื่อนไขที่ใช้แสดงเจตนานั้นๆ ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใด

บทสนทนาที่ ๖๙ ระหว่างรัชชกับนงุติมา ทั้งสองเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน อธิคมคู่หมั้นของนงุติมา และเป็นญาติของรัชชไม่สบาย รัชชจึงไปนอนเฝ้าไข้ให้ รุ่งเช้านงุติมามาเยี่ยมและซื้อโจ๊กมาฝากรัชช

รัชชทานโจ๊กชามพิเศษหมดยกขอตัวกลับที่พัก เขาส่งนงุติมาไว้ว่าถ้าต้องการความช่วยเหลืออะไรให้โทรฯ ไปหาเขาที่อพาร์ทเมนต์ เพราะวันนี้เขาจะอยู่ทำงานทั้งวัน

“ขอบคุณนะคะพี่รัชช” หล่อนบอกเขาก่อนที่เขาจะจากไป

ชายหนุ่มฉีกยิ้มกว้าง ยีหัวหล่อนเบาๆ อย่างเอ็นดู

“มาขอบคุณอะไรกัน เราพี่น้องกันแท้ๆ มีอะไรก็ต้องช่วยเหลืออยู่แล้ว ขออย่างเดียวถ้าพี่เกิดทำอะไรพลั้งพลาดไปในอดีต หรือในอนาคต น้องสาวคนนี้อาย่าฆ่าพี่ชายให้ย่อยยับก็แล้วกัน”

“โธ...นงุจะทำยังไงได้ไงคะ พี่ชายนงุออกแสดนดี”

“เฮอ...จำคำเราไว้ก็แล้วกัน”

(ละครเล่ห์เสน่หา หน้า ๑๒๘)

จะเห็นได้ว่าแม้ตัวอย่างนี้จะเป็นการพูดแบบออกตัวอย่างชัดเจน แต่ผู้วิจัยก็ไม่ได้จัดอยู่ในข้อ ๓.๑.๒ “การใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงความสุภาพโดยให้ทางเลือกแก่ตนเอง ด้วยการออกตัว” (ซึ่งอยู่ในข้อ ๓ “การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความสุภาพและแสดงความไม่สุภาพ”) แต่จะจัดอยู่ในข้อ ๔.๑ “การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อผูกมัดผู้ฟัง” (ซึ่งอยู่ในข้อ ๔ “การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการหรือทำให้แนวโน้มในการสนทนาโน้มเอียงไปตามทิศทางที่ผู้พูดต้องการ”) เนื่องจากในประโยคเงื่อนไขนี้ ผู้พูดไม่ได้ต้องการพูดเพื่อรักษาหน้าของตนเองเป็นสำคัญ แต่ที่พูดก็เพื่อมุ่งที่จะผลักดันให้ผู้ฟังทำตามที่ต้องการ โดยการพูดผูกมัดผู้ฟังไว้ก่อน เพราะต่อไปข้างหน้าถ้านงุติมารู้ความจริงว่าทั้งหมดเป็นแผนการของอธิคม และมีรัชชเป็นคนประสานงานเพื่อช่วยให้นงุติมาเดินไปตามแผนของอธิคม ถึงวันนั้น ถ้านงุติมาพูดว่า รัชชก็สามารถหยิบยกคำพูดเหล่านี้ของนงุติมาขึ้นมาอ้างได้ จะเห็นได้ว่าในสถานการณ์นี้ผิดกับสถานการณ์ในตัวอย่างการออกตัวอื่นๆ ในข้อ ๓.๑.๒ “การแสดงความสุภาพโดยให้ทางเลือกแก่ตัวเอง ด้วยการออกตัว” เช่น

- ตัวอย่างที่ ๓๗ และ ๓๘ (๓๗) “ถ้าเขาชอบก็ซื้อเลย (๓๘) ถ้าไม่ชอบก็ขอคืน...นะคะ”

(เนื้อใน หน้า ๙๐)

ตัวอย่างนี้สุขเลิศพูดกับป्ली ตอนจะยืมต่างหูเพชรกลับบ้าน

- ตัวอย่างที่ ๓๙ “ถ้าเขายอม ก็คือยอมละนะ แต่ถ้าไม่ ก็อย่าว่าอะไรกันเลย”(เนื้อใน หน้า ๙๖)

ตัวอย่างนี้ป्लीพูดกับวีณา ตอนวีณามาขออยู่ที่บ้านด้วย

จะเห็นได้ว่าทั้งสามตัวอย่าง ผู้พูดพูดออกตัวเพื่อไม่ให้ตัวเองเสียหน้า ถ้าต้องเอาของไปคืน ในตัวอย่างที่ ๓๗ และ ๓๘ หรือที่ไม่สามารถช่วยเหลือผู้ฟังได้ ในตัวอย่างที่ ๓๙ แต่สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้ถือเป็นความผิดของผู้ฟัง เพราะการคืนของที่มิชอบกับร้านประจำที่มีข้อตกลงกันไว้ก็สามารถทำได้ การที่จะช่วยเหลือน้องสาวไม่ได้เพราะความจำเป็นทางครอบครัวก็ไม่ได้ถือเป็นความผิด แต่ในตัวอย่างที่ ๖๙ นี้ ถือว่าเป็นความผิดของผู้พูด เพราะถือว่าผู้พูดมีส่วนหลอกลวงผู้ฟัง ซึ่งผู้พูดก็รู้ตัว ดังนั้นการพูดของผู้พูดในบริบทนี้จึงไม่ได้มุ่งเน้นที่จะรักษาหน้าของตน แต่มุ่งเน้นที่จะผูกมัดผู้ฟังไม่ให้ผู้ฟังโกรธตนจนเกินไป ถ้าผู้ฟังรู้เรื่อง

ในสื่อสารนั้น แม้ผู้พูดสามารถเลือกใช้คำพูดในการสื่อสารได้หลายรูปแบบ แต่จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าประโยคเงื่อนไขก็เป็นลักษณะการพูดรูปแบบหนึ่งที่ผู้พูดนิยมใช้ เหตุที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขนั้นก็เพราะประโยคเงื่อนไขมีลักษณะเฉพาะที่ช่วยให้ผู้พูดบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามต้องการ ลักษณะเฉพาะที่ประโยคเงื่อนไขมีแต่ประโยคอื่น ๆ ไม่มีก็คือลักษณะความเป็นเงื่อนไข ความเป็นข้อแม้ที่มีอยู่ในประโยค ทั้งประโยคเงื่อนไขยังมีลักษณะอื่นๆ ที่น่าสนใจเช่น ลักษณะประโยคที่มีนัย แสดงความเป็นไปสองทางอยู่ในประโยค ลักษณะการแบ่งรับแบ่งสู้ และลักษณะของการสมมุติเหตุการณ์ แต่จะเห็นลักษณะใดได้เด่นชัดนั้นก็ขึ้นอยู่กับบริบทที่ใช้ ด้วยลักษณะเหล่านี้ทำให้ประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นประโยคที่น่าสนใจ จนทำให้ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงเจตนาต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ จากข้อมูลจะเห็นว่าผู้พูดมีวัตถุประสงค์ในการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเงื่อนไข ใช้เพื่อสมมุติเหตุการณ์ ใช้เพื่อแสดงความสุภาพและแสดงความไม่สุภาพ และใช้เพื่อผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการ

จากการสังเกตพบว่าวัตถุประสงค์ที่ผู้พูดเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาอันมีความสัมพันธ์กับเจตนา ดังจะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์บางข้อสามารถใช้กับเจตนาได้ทุกเจตนา จึงพบตัวอย่างประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาต่างๆ หลากหลายเจตนา แต่ก็มีวัตถุประสงค์บางข้อที่กลับพบตัวอย่างประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาบางเจตนาเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าเจตนาับวัตถุประสงค์ในการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขสัมพันธ์กัน ดังจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ในการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขกับเจตนาที่พบ ดังต่อไปนี้

จากข้อมูลพบว่าเมื่อผู้พูดต้องการพูดเพื่อบอกเงื่อนไขย่อมไม่มีประโยคใดจะบอกเงื่อนไขได้ดีไปกว่าประโยคเงื่อนไข ดังนั้นเมื่อผู้พูดต้องการจะแสดงเงื่อนไขไม่ว่าจะด้วยเจตนาอะไร ผู้พูดก็ต้องเลือกใช้ประโยคเงื่อนไข แต่ในบางสถานการณ์นั้นผู้พูดไม่ได้ใช้ประโยคเงื่อนไขเพียงเพื่อจะใช้เงื่อนไขอย่างเดียว แต่ใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อตั้งใจจะบอกหรือจะตั้งเงื่อนไขหรือข้อแม้ของผู้พูดด้วย การใช้เงื่อนไขในที่นี้ หมายถึงการพูดโดยเลือกใช้รูปประโยคที่ประกอบด้วย ๒ ส่วนคือ ส่วนที่เป็นเหตุ และส่วนที่เป็นผลที่ตามมาและผลต้องการจากเหตุนี้เท่านั้น โดยมีคำเชื่อมบ่งเงื่อนไขประกอบอยู่ด้วย ถ้าผู้พูดเลือกใช้ประโยคที่มี

ลักษณะเช่นนี้ก็ถือว่าเลือกใช้ประโยคเงื่อนไข ซึ่งจะต่างจากการการที่ผู้พูดที่เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อมุ่งตั้งเงื่อนไขตรงที่คำพูดของคนที่ตั้งใจจะตั้งหรือสร้างเงื่อนไขนั้น เราจะเห็นลักษณะเงื่อนไขได้ชัดเจนกว่าคนที่ใช้ประโยคเงื่อนไขแต่ไม่ได้มุ่งจะตั้งเงื่อนไข เช่น

- ตัวอย่างที่ ๒ “นี่ถ้าไม่ติดยายใจ แม่จะตามไปด้วย” (ดาวเรือง หน้า ๓)

- ตัวอย่างที่ ๑๘ “ถ้าหลวงตาไปเอาคะแนนแม่ไอ้วรรณได้ ฉันก็จะหาทางหาคะแนนให้หลวงได้”

(ดาวเรือง ๔๖๔)

ถ้าลองเปรียบเทียบ ๒ ประโยคนี้อาจเห็นว่าตัวอย่างที่ ๑๘ จะสามารถเห็นเงื่อนไขได้ชัดเจนกว่าตัวอย่างที่ ๒ ด้วยเหตุที่ตัวอย่างที่ ๑๘ ผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อมุ่งจะตั้งหรือสร้างเงื่อนไข เงื่อนไขก็คือถ้าหลวงตาจะไปเอาคะแนนแม่ของวรรณได้ ดาวเรืองจึงหาทางช่วยได้ แต่ถ้าเอามาไม่ได้ ดาวเรืองก็ไม่สามารถช่วยได้ ซึ่งต่างจากตัวอย่างที่ ๒ ที่จันทร์บอกปลัดจันทน์ว่าตนไปกับปลัดจันทน์ไม่ได้เพราะติดใจน้องสาวของเขา แต่ไม่ได้ตั้งใจจะตั้งเงื่อนไข เป็นต้น

จากข้อมูลพบว่าเจตนาที่เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อใช้เงื่อนไขจะสามารถพบได้ทั่วไป ในทุกเจตนา แต่การใช้ประโยคเงื่อนไขโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตั้งใจจะบอกหรือตั้งเงื่อนไขหรือข้อแม้ของผู้พูดจริงๆ นั้น จากข้อมูลพบว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในตัวอย่างในประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดใช้แสดงเจตนาบอกเล่า และประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดใช้แสดงเจตนาสาบาน ที่พบมากในประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาบอกเล่าอาจเป็นเพราะในการบอกเล่า ถ้าพิจารณาตามกฎบอกความจริงใจจะเห็นว่าเจตนาบอกเล่านั้นผู้พูดได้ประสบหรือทราบเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจเป็นเหตุการณ์ จุดประสงค์ ความตั้งใจ ฯลฯ และต้องการบอกเล่าให้ผู้ฟังรับรู้ การตั้งเงื่อนไขก็ถือเป็นความตั้งใจอย่างหนึ่งของผู้พูดที่พูดเพื่อให้ผู้ฟังรับรู้ว่าคุณพูดมีเงื่อนไข ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พบลักษณะการตั้งเงื่อนไขในประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาบอกเล่ามาก สำหรับประโยคเงื่อนไขที่ผู้พูดใช้แสดงเจตนาสาบานนั้น ถ้าพิจารณาจากกฎบอกความจริงใจจะเห็นว่าผู้พูดพูดเพื่อต้องการให้ผู้ฟังเชื่อคำพูดของตน ผู้พูดจึงพยายามพูดให้หนักแน่น โดยยอมยกเอาสิ่งที่ทุกคน เห็นว่าน่ากลัวหรือเป็น อันตรายเป็นผลเสียต่อตัวผู้พูดเองมาเป็นเงื่อนไขให้เกิดแก่ตัวผู้พูด ถ้าผู้พูดไม่ทำตามสิ่งที่ผู้พูดพูดไว้กับผู้ฟัง จะเห็นได้ว่าตามกฎบอกความจริงใจที่ได้กล่าวไปนั้น ลักษณะของการสาบานก็เป็นเจตนาที่ตั้งใจจะตั้งเงื่อนไขอยู่แล้วถ้าผู้ฟังไม่ทำตามสิ่งที่ผู้พูดได้พูดไว้ก็ก่อให้เกิดผลเสียกับตน ดังนั้นจึงพบตัวอย่างการสาบานในวัตถุประสงค์ข้อนี้

สำหรับการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์นั้น จากข้อมูลพบว่าไม่ว่าผู้พูดจะแสดงเจตนาใด เมื่อต้องการสมมุติเหตุการณ์ ผู้พูดส่วนใหญ่เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์ เพราะประโยคเงื่อนไข สามารถสมมุติเหตุการณ์ได้ทั้งเหตุการณ์ในอดีตและในอนาคต เหตุการณ์ที่เป็นไปได้ เหตุการณ์ที่เป็นจริง เหตุการณ์ที่ตรงข้ามกับความเป็นจริง หรือ เหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้ก็ได้ วัตถุประสงค์ที่ใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสมมุติเหตุการณ์นี้ยังเป็นสิ่งที่พบมาก อาจเรียกได้ว่าพบมากที่สุด

ถ้าประโยคเงื่อนไขในข้อ ๑ "การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเงื่อนไข" มุ่งเน้นเฉพาะประโยคเงื่อนไขที่ตั้งใจ ตั้งหรือสร้างเงื่อนไขจริงๆ เป็นหลัก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะการสมมุติเหตุการณ์นั้น สามารถทำได้ทุกเจตนา ดังนั้นไม่ว่าผู้พูดจะใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาใดก็สามารถใช้สมมุติเหตุการณ์ได้ และถ้าสังเกตดูดีๆ จะพบว่า ด้วยลักษณะเฉพาะของคำแสดงเงื่อนไข เช่น "ถ้า" ก็มีความหมายในการแสดงการคาดหมายหรือคาดคะเน เมื่อกล่าวถึง การคาดคะเน นั้นก็มักจะเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้น จำลองขึ้น ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่จะพบประโยคเงื่อนไขที่ใช้เพื่อสมมุติเหตุการณ์เป็นส่วนใหญ่

ส่วนการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความสุภาพและแสดงความไม่สุภาพนั้นพบว่าประโยคเงื่อนไขสามารถใช้เพื่อแสดงความสุภาพหรือไม่สุภาพก็ได้ ในเรื่องของความสุภาพ พบว่าการใช้ประโยคเงื่อนไขเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้แสดงความสุภาพได้เป็นอย่างดี วิธีแสดงความสุภาพสามารถแบ่งได้ ๒ ประการ คือการให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง และการให้ทางเลือกแก่ตนเอง จากการสังเกตพบว่าผู้พูดใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงความสุภาพด้วยการให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง ส่วนมาก คือ ประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาขออภัย และพบประโยคที่แสดงเจตนาแนะนำอยู่บ้าง การที่พบประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาขออภัยอยู่มากเป็นเพราะโดยปัจจัยพื้นฐานการขออภัยนั้น ผู้พูดรู้ว่าผู้ฟังสามารถทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการกระทำก็ได้ ดังนั้นผู้พูดจึงต้องพยายามหาวิธีพูดที่สามารถลดการรบกวนผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าคุณพูดไม่ได้บังคับ และพยายามพูดให้เหมือนว่าเรื่องที่ขออภัยก็ไม่ได้รบกวนเท่าไรนัก โดยการให้ทางเลือกแก่ผู้ฟังซึ่งถือเป็นวิธีที่ดี ส่วนที่สังเกตพบเจตนาแนะนำอยู่บ้างนั้นเพราะในการพูดแนะนำนั้นถึงแม้ว่าผู้พูดจะมีความหวังดีต่อผู้ฟังก็ตามเพราะโดยปัจจัยพื้นฐานของการแนะนำนั้น สิ่งที่ผู้พูดแนะนำเป็นสิ่งที่ผู้พูดคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง แต่ในการพูดแนะนำนั้นก็เท่ากับเป็นการก้าวท้าวความเป็นส่วนตัวของผู้ฟัง ดังนั้นผู้พูดจึงต้องหาวิธีพูดให้ผู้ฟังรู้สึกว่าไม่ถูกก้าวท้าวความเป็นส่วนตัว วิธีที่ดีก็คือการเลือกใช้ประโยคเงื่อนไข เพราะประโยคเงื่อนไขเป็นประโยคที่มีนัยความเป็นไปได้ทั้งสองทาง และเป็นประโยคที่ใช้พูดแบบแบ่งรับแบ่งสู้ได้ ดังนั้นจึงใช้เป็นกรให้ทางเลือกแก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดีและไม่เป็นการบังคับผู้ฟัง อีกทั้งยังช่วยลดการเสียน้ำของผู้พูดได้ด้วยในกรณีที่ผู้ฟังไม่ทำตามเพราะผู้พูดอาจบอกได้ว่าตนแค่เสนอทางเลือก จึงเป็นไปได้ที่ผู้พูดจะทำหรือไม่ก็ได้

ส่วนการแสดงความสุภาพโดยการให้ทางเลือกแก่ตนเองนั้นจะสังเกตได้ว่าการสนทนาโดยทั่วไปนอกจากตัวพูดโดยต้องคำนึงถึงความสุภาพโดยพยายามมุ่งรักษาน้ำหน้าของผู้ฟัง ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้พูดก็ต้องรักษาน้ำหน้าของตัวเองด้วย เพราะไม่มีใครต้องการเสียน้ำ ด้วยเหตุนี้เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการเสียน้ำ ผู้พูดจึงต้องหาวิธีที่จะทำให้ตัวเองไม่เสียน้ำ การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อพูด"ออกตัว"จึงเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้เพื่อรักษาน้ำหน้าตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากการออกตัวเหมือนเป็นเกราะป้องกันตัวเองออกจากความรับผิดชอบแล้ว ยังช่วยลดโอกาสในการเสียน้ำของผู้พูดลงอีกด้วย จากข้อมูลพบว่าตัวอย่างเจตนาที่ใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อพูดออกตัว คือ ประโยคเงื่อนไขที่แสดง

เจตนาบอกเล่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะการพูดออกตัวเป็นการพูดแบบกันตัวเองไว้ก่อนดังนั้นจึงมักจะใช้กับ ประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาบอกเล่า เพื่อบอกให้ผู้ฟังรับรู้ไว้ก่อน

นอกจากที่ประโยคเงื่อนไขจะสามารถใช้แสดงความสุภาพได้ คือ ใช้เพื่อรักษาหน้าของผู้ฟังและ หน้าของผู้พูดแล้ว ในทางตรงกันข้ามก็สามารถใช้เพื่อจงใจแสดงความไม่สุภาพได้เช่นกัน กล่าวคือในการ พูดบางครั้งผู้พูดก็ไม่คำนึงถึงหน้าของผู้ฟังและบางครั้งนอกจากไม่คำนึงถึงหน้าผู้ฟังแล้ว ผู้พูดยังพยายาม ทำให้ผู้ฟังเสียหน้าอีกด้วย จากข้อมูลพบว่ามีสองวิธีการที่ผู้พูดใช้แสดงความไม่สุภาพคือการใช้ประโยค เงื่อนไขเพื่อแสดงอำนาจและการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อว่ากล่าวผู้ฟัง การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดง อำนาจนั้นเป็นวิธีการที่ผู้พูดใช้พูดเพื่อแสดงศักดิ์ศรีของตนเอง โดยไม่คำนึงว่าผู้ฟังจะเสียหน้าหรือไม่ ส่วน การใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อว่ากล่าวผู้ฟังนั้นถือได้ว่าเป็นการตั้งใจทำให้ผู้ฟังเสียหน้า และจากการสังเกต พบว่าการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงอำนาจนี้ จะพบตัวอย่างจากประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาทำทนาย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้จากความเชื่อพื้นฐานของผู้พูดที่พูดเพื่อต้องการทำทนาย จะเห็นได้ว่าการทำทนายนั้น ผู้พูดจะมักเชื่อว่าตนเองมีสถานะที่เหนือกว่าหรือทัดเทียมผู้ฟัง และผู้พูดก็พูดเพื่อต้องการช่วยผู้ฟังทำ ตาม ดังนั้นผู้พูดจึงไม่ต้องคำนึงถึงความสุภาพ แต่พูดโดยมุ่งช่วยผู้ฟังทำตาม ส่วนการใช้ประโยค เงื่อนไขเพื่อว่ากล่าวผู้ฟังนั้นเป็นการแสดงความไม่สุภาพได้อย่างชัดเจนเพราะผู้ฟังที่ถูกว่ากล่าวหรือถูก ต่อว่าย่อมรู้สึกเสียหน้าอย่างแน่นอน สำหรับตัวอย่างเจตนาที่เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อว่ากล่าวผู้ฟังนี้ คือ ประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาตำหนิ ซึ่งเป็นเจตนาที่เห็นได้ชัดเจนอยู่แล้วว่าการพูดเช่นนี้เป็นการพูด แบบจงใจให้ผู้ฟังเสียหน้า เพราะเป็นธรรมดาที่ผู้ที่ถูกตำหนิย่อมรู้สึกเสียหน้า

นอกจากประโยคเงื่อนไขจะสามารถใช้เพื่อแสดงเงื่อนไข ใช้สมมุติเหตุการณ์ และใช้แสดงความ สุภาพหรือไม่สุภาพได้แล้ว ประโยคเงื่อนไขยังใช้เพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามที่ผู้พูดต้องการหรือทำให้ แนวโน้มในการสนทนาโน้มเอียงไปตามทิศทางที่ผู้พูดต้องการได้อีกด้วย และวิธีการที่จะใช้ผลักดันผู้ฟังก็มี อยู่ ๓ วิธี คือ ใช้เพื่อผูกมัดผู้ฟัง ใช้เพื่อโน้มน้าวใจหรือชักจูงใจผู้ฟัง และใช้สร้างเหตุผล เพิ่มน้ำหนักคำพูด ให้ตนเองหรือสร้างเหตุผลหักล้างผู้ฟัง สำหรับตัวอย่างเจตนาที่เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อผูกมัดผู้ฟังนี้ พบว่าเป็นประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาทำทนาย และประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาขู่ ที่เป็นเช่นนี้อาจ พิจารณาได้จากความมุ่งหมายของการทำทนายและการขู่คือผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการ การที่จะทำให้ผู้ฟังทำตามได้ผู้พูดต้องหาวิธีพูดที่ผลักดันให้ผู้ฟังรู้สึกว่าจะต้องทำ การทำทนายมักจะทำในเรื่อง ความสามารถของผู้ฟังซึ่งเป็นการผูกมัดให้ผู้ฟังต้องทำเพื่อรักษาศักดิ์ศรี ส่วนการขู่ นั้น ผู้พูดก็มักจะใช้วิธี ทำให้ผู้ฟังรู้สึกผิด รู้สึกกลัว เช่นขู่ทำร้ายตัวเองโดยอ้างว่าสาเหตุมาจากผู้ฟังซึ่งเท่ากับเป็นการผูกมัด ผู้ฟัง เป็นต้น ส่วนตัวอย่างเจตนาที่เลือกใช้ประโยคเงื่อนไขโน้มน้าวหรือชักจูงใจนี้ สังเกตได้ว่าใช้ได้ หลายเจตนาทั้งประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาบอก ประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาแนะนำ ประโยค เงื่อนไขที่แสดงเจตนาขู่ และประโยคเงื่อนไขที่แสดงเจตนาขู่ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการโน้มน้าวและ ชักจูงใจสามารถแสดงได้ด้วยเจตนาหลายๆเจตนาขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทในขณะนั้น ส่วน

ตัวอย่างเจตนาที่เลือกใช้ประโยชน์เงื่อนไขเพื่อสร้างเหตุผล เพิ่มน้ำหนักคำพูดให้ตนเองหรือสร้างเหตุผลหักล้างผู้ฟังนั้น พบว่าส่วนใหญ่คือประโยชน์เงื่อนไขที่แสดงเจตนาแย้ง และบางประโยชน์ที่เป็นประโยชน์เงื่อนไขที่แสดงเจตนาอวด ที่เป็นเช่นนี้เพราะความเชื่อพื้นฐานในการแย้งนั้นผู้พูดต้องไม่เห็นด้วยกับความคิดของผู้ฟัง และมักจะเชื่อว่าความคิดของตัวเองถูกต้องและดีกว่าความคิดของผู้ฟัง ดังนั้นเมื่อผู้พูดต้องการแย้ง ผู้พูดจึงต้องพยายามหาเหตุผลมาสนับสนุนความคิดของตนและหักล้างความคิดของผู้ฟัง จึงเป็นธรรมดาที่ผู้พูดเมื่อต้องการจะแย้งจึงเลือกใช้ประโยชน์เงื่อนไขเพื่อใช้สร้างเหตุผลเพิ่มน้ำหนักและหักล้างความคิดของผู้ฟัง เช่นเดียวกับเจตนาอวดที่ต้องการเหตุผลสนับสนุนเช่นกันเพราะความเชื่อพื้นฐานที่มักคิดว่าตัวเองเหนือกว่าผู้อื่น และต้องการพูดเพื่อชี้ให้ผู้ฟังเห็นจุดเด่นหรือความสามารถของตน ผู้พูดจึงต้องการเหตุผลมาสนับสนุน เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้พูดที่ต้องการจะอวดจึงเลือกใช้ประโยชน์เงื่อนไขเพื่อช่วยเพิ่มน้ำหนักคำพูดของตน

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลแม้จะสามารถสังเกตเห็นได้ว่าเจตนาบางเจตนาจะนิยมเลือกใช้ประโยชน์เงื่อนไขเพื่อวัตถุประสงค์ข้อใดข้อหนึ่ง แต่ไม่ได้หมายความว่าประโยชน์เงื่อนไขที่ใช้แสดงเจตนาอื่นๆ ทุกประโยชน์จะเลือกใช้เพื่อวัตถุประสงค์นั้นๆ แต่เพียงอย่างเดียว เช่น ประโยชน์เงื่อนไขที่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ผูกมัดผู้ฟัง จะพบตัวอย่างจากประโยชน์เงื่อนไขที่แสดงเจตนาทำลายเป็นส่วนมาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าประโยชน์เงื่อนไขที่แสดงเจตนาทำลายทั้งหมดจะเลือกใช้ประโยชน์เงื่อนไขด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการผูกมัดผู้ฟัง ประโยชน์เงื่อนไขที่แสดงเจตนาทำลายก็สามารถเลือกใช้ประโยชน์เงื่อนไขด้วยวัตถุประสงค์อื่นๆ อีกด้วย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทในขณะนั้นๆ และในการพูดครั้งหนึ่งๆ วัตถุประสงค์ในการเลือกใช้ประโยชน์เงื่อนไข ก็ไม่จำเป็นต้องมีเพียงวัตถุประสงค์เดียวอาจมีวัตถุประสงค์มากกว่าหนึ่งวัตถุประสงค์ก็ได้ แต่จะมุ่งไปที่ทิศทางใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ใดเป็นหลัก ในการพิจารณาก็ต้องพิจารณาไปตามสถานการณ์และบริบทในขณะนั้น